

III. ÉVFOLYAM.
1913. MÁRCIUS
MEGJELENIK
MINDEN-HÓ-
KÖZEPÉN.

ULT ÉS JÖVŐ

ZSIDÓ-IRODALMI-MŰVÉSZETI-TÁR-
SADALMI-ÉS-KRITIKAI-FOLYÓIRAT.
AZ OMKE KULTURBIZOTTSÁGA KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL SZERKESTTI

DR. PATAI JÓZSEF

TARTALOM.

	Oldal		Oldal
Mezey Sándor: Válasz egy gyönyörű levélre	99	ILLUSZTRÁCIÓK.	
ZSIDÓ MŰGYŰJTŐK.		Képek báró Dirsztay Béla műgyűjteményéből.	
Dr. Patai József: Dirsztay Béla báró műgyűjteménye	101	Is a b e y: Elefántcsontminiatűr. (Műmelléklet.)	
Szász Menyhért: Apám. (Vers)	104	Gobelin	101
A TOLL HARCOSAI.		Strobel: báró Dirsztay Béla. (Márvány.)	102
Vészi József: A zsidóság és a publicisztika. (Felolvasás)	106	Saar: Elefántcsont-miniatűr	102
Fejes Boldizsár Ferenc: Régi emlék. (Vers)	111	Theer Róbert: Lola Montez. (Elefántcsont-miniatűr.)	102
OROSZ-ZSIDÓ NOVELLAÍRÓK.		Peter: Chotek grófnő. (Elefántcsontminiatűr.)	103
J. L. Perez: A halott város	112	Coats: Angol olaj-miniatűr	103
Dr. Hevesi Simon: Egy gimnazista töprengései. (Olvasmány felnőtteknek)	116	Lenbach: Férfi-arckép. (Olajfestmény.)	103
Csergő Hugó: Mi. (Vers)	122	Daffinger: Elefántcsontminiatűr	104
Csergő Hugó: Mímóza. (Vers)	122	Ludwigsburgi porcellánzenészek. (Bayer.)	105
Dr. Bolgár Mózes: A gólusz meséi. (Hámán.)	123	Höchsti porcellánok, Fürstenbergt porcellán	105
Komlós Aladár: Zsidó kántor unokája	124	Ludwigsburgi miniatűr-porcellánok	105
Réti Sándor: A papyrus (Humoreszk)	125	Daffinger: Aquarell-miniatűr	106
Fleyner János: Február a Dunánál. (Vers).	126	Höchsti porcelláncsoport (Schäfergruppe)	107
Simon Lajos: A Makkabea jubileuma	126	Francia faligobelin, Gobelin-kép, Falirészlet	107
SZOCIÁLIS MUNKA.		Capo de Montei porcellán	107
Dr. Bartos Kálmán: Gyermekekről — felnőtteknek	129	Meissen-i porcellán (F. E. Mayer 1748.)	108
TOLLHEGYRŐL.		Frankenthali porcellán	108
A nagyok, A nagy zsidó I., A nagy zsidó II. A nagy zsidó filantrop	130	Bécsi krinolinos nő gavallérral	108
KRÓNIKA ÉS SZEMLE.		Elefántcsonttal berakott olasz szekrény	109
Az Omike új pártfogó tagjai, Hatvany Deutsch Sándor báró, Az országos magyar közművelődési egyesület stb.	131	Eredeti német barokk vitrin	109
ÚJ KÖNYVEK.		Mária Terézia-korabeli berakott asztal	110
Gutmann Mihály: Dr. Blau új könyve	136	Eredeti Mária Terézia-asztal	110
Az Imít könyvei. I. évkönyv	137	Vitrin.	111
II. Dr. Pollák Miksa: Tompa Mihály és a biblia	138	Bayer: Csokoládézók	111
SZERKESZTŐI ÜZENETEK. HIRDETÉSEK.		Augsburgi Fugger-házból való szekrény	114
Pályázatok	140	Spanyol fadaragvány	114
KÖZGAZDASÁG. HIRDETÉSEK.		A leghíresebb ludwigsburgi porcellánok egyike	116
		Petit point székek	117
		Bécsi porcellánok	117
		Frankenthali porcellánok	117
		Szalonrészlet	117
		Két eredeti francia Louis XV. bronz vitrin	118
		Három régi aranyozott asztal	119
		Nimphenburgi porcellánok (1754)	119
		Ezüstök a XVII. századból	119
		Meissen-i és frankenthali porcellán	119
		Szalonrészlet	120
		Elefántcsonttal berakott spanyol asztal	121
		Louis XIV. asztal	122
		Barokk vitrin	123
		Aranyozott francia bronzasztal	124
		Melchior: Venus	125
		Tränenbecher, aranyozott ezüst stb.	128
		Bokor — Krausz: Zsidó népdal (kotta.)	115
		A Makkabea alapító-tagjai	127
		A Makkabea jelenlegi vezetősége	127
		Báró Hatvany Deutsch Sándor (olajf.)	133
		Az Orsz. Izr. Patronage egyesület egyik gyermek-telepe	136

ISABEY: ELEFÁNTCSONTMINIATÜR.
BÁRÓ DIRSZTAY BÉLA MŰGYŰJTEMÉNYÉBŐL.

MULT ÉS JÖVŐ

ZSIDÓ IRODALMI, MŰVÉSZETI, TÁRSADALMI ÉS KRITIKAI FOLYÓIRAT.

Az O. M. I. K. E. kulturbizottságának közreműködésével szerkeszti

DR. PATAI JÓZSEF

Megjelenik minden hó közepén.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VI. ker., Podmaniczky-
utca 6. szám. Telefonszám 146-92.
Előfizetési ára az O. M. I. K. E. párt-
fogó tagdíjjal együtt egész évre:
20 korona, díszkiadásban 30 korona.
Egyes szám ára: 2 és 3 korona.

VÁLASZ EGY GYÖNYÖRŰ LEVÉLRE.

EUDOXIA BOLGÁR KIRÁLYI HERCEGKISASSZONY Ő FENSÉGÉNEK.

SZOFIÁBAN.

FENSÉG!

Néhány nappal ezelőtt, éppen akkor, mikor egy ütközet híréből bolgár vércseppek hullottak az asztalomra, Fenséged legmagasabb elhatározásból kegyes volt a magyar ifjúságot egy levéllel megtisztelni. A levél nem volt rózsaszínű, hanem inkább fekete szegélyű s királyi gyásszal volt tele. Fenséged legkegyelmesebb könyveitől volt nedves és valóban felemelő volt, mert hivatásának magaslatán ragyogó királykisasszonyi gondoskodás sugárzott belőle szerencsétlen alattvalói iránt, akik minden nyomorúságuk dacára elég szerencsések voltak ahhoz, hogy Fenséged dicső apjáért és a felséges bolgár királyi házért lehettek részben árvák, részben özvegyek és nem kis mértékben halottak is.

Fenséged levele ékesen szóló szavakkal arra hívta fel a magyar ifjúságot, melynek lovagiasságát a királyi udvarokban már dicső rokona, Mária Terézia királyasszony reklamizotta, hogy a kereszténységért harcoló bolgár katonák árváin segítsen. Fenséged kegyes volt észrevenni s a magyar ifjúság előtt is feltárni, hogy a kereszténység dicső eszméjéért folytatott balkáni küzdelem rengeteg vér és élet áldozatával járt, s hogy a lüleburgaszi hegyeken száz és százezer árva sóhajtása dagasztotta kevélyre a bolgár nemzeti lobogót. Ezekről az árvákról kíván Fenséged királyi szíve gondoskodni s a keresztény szeretet nevében méltánylást és elismerést, sőt filléreket kér a magyar ifjúságtól, mely Fenséged bölcs és leányi hite szerint a keresztény fegyverek dicsőségétől mámoros.

Engedje meg Fenséged, hogy én, aki joggal és éveim szerint is a magyar ifjúsághoz tartozom,

hálás köszönettel adózom a magam nevében Fenségednek, amért, habár nem személyemben, de legkegyelmesebb soraival az általános adakozás alkalmából királyi figyelmére méltatott. Ez az első eset, hogy királyi szó beszélt hozzám, s ennek értékét, engedje meg Fenséged, sokkal többre tartom, semhogy ama néhány fillérrel, melynek adományozására legkegyesebben felszólítottam, kívánhatnám kifejezni. S noha őszinte hódolattal tekintek Fenséged tolla felé, mely a sok százezer bolgár árva vigasztalására hozzám ereszkedett, a magyar lovagiasság hírének kockáztatásával is mély alázattal arról kell Fenségedet értesítenem, hogy a keresztény fegyverek dicsőségének fényétől szemeim nem kápráztak el, mert jó előre behunytam őket, hogy ezt a dicsőséget látniok ne kelljen.

Fenséges kisasszony, a bolgár árvaházak alapításához szerény filléreimmel nem járulhatok. Mély tisztelettel látom Fenséged kicsiny kezében a selyemkendőt, mellyel királyi módra törülgeti az árvák könnyeit. De ugyanezzel a tisztelettel bátorodom azon a véleményen lenni, hogy királyi Fenséged szíve kissé elkésve fogadta magába a részvét annyira nemes érzelmét, mert, bocsásson meg Fenséged, ez a részvét sokkal értékesebb, sokkal szebb, sokkal hasznosabb lett volna, ha nem az árvák felsegélésére irányul, hanem arra, hogy a bolgár kisdedek, az ön kis alattvalói, ne jussanak árvaságra. Az én polgári ösztönöm azt súgja nekem, hogy Fenséged megindulása, könnye és igyekezete sokkal jobban érvényesülhetett volna akkor, mikor még nem árvákat, hanem apákat kellett megmenteni, s dicső nemzete iránt sokkal szebb kötelességet teljesíthetett volna, ha nem árva-

házakkal, hanem élő emberek békés tűzhelyével kívánta volna alattvalóit boldogítani.

A bolgár kiskorúak bizonyára boldogok lesznek, hogy Fenséged édes apjának bölcs előrelátásából lehettek árvákká. De én azt hiszem, ezért az előrelátásért nem a magyar ifjúságnak kell adóznia, mert Fenséged édes apja sokkal nagyobb és gavallérabb úr annál, semhogy a hadsereg temetésének utóköltsegeit a magyar ifjúságon kívánná — hacsak részben is — behajtani. Mert mi magyar ifjak, egyetlen bolgár apát se szakítottunk ki családjá fészkeből; egyetlen bolgár özvegyért, egyetlen árváért, egyetlen csepp bolgár vérért sem vagyunk felelősek, s mi legfeljebb borzadni tudunk, ha a kivészett bolgár falvakra gondolunk, de mégsem tudunk egy szomorú és felháborodó, talán csúf, de igazságos mosolyt elnyomni, mikor Fenséged keresztényi szívvel a keresztény dicsőség tetejébe árvaházakat kíván építeni.

Éppen ezért, habár Fenséged cinikusnak és érzéketlennek fog is tartani, nem tudok a Fenséged keresztény fegyvereinek dicső fényében sűtkérezni. Ez a fény százezer bolgár katona megtört szemének sugarából verődött össze, véres hajnalokon és hullatelt mészárszékeken született. Én nem tudom kideríteni, mi köze a kereszténységnek a vérhez és a tömeggyilkoláshoz, mi köze Fenséged dicső apjának birodalmi adóihoz, mi köze ahhoz, hogy három hónap alatt félmillió délceg, erős és élni szerető, munkás és érző férfi rothadjon el a meszes gödörben, millió asszony és több millió gyermek legyen éhes, fagyoskodó és ruhátlan földönfutóvá. Én nem tudom, mért keresztény az a dicsőség, melyet nimbuszal a felégetett városok, az évszázados emberi munka, emberi törekvés, emberi reménykedés feldúlása vont be és mért dicsősége a kereszténységnek, ha évtizedekre országok lesznek néptelenekké, puszták építetlenekké, nemzetek koldusokká? Igaz, a meghódított területen keresztény papok fogják hirdetni a sejkek helyén a szeretet igéit. Én hiszem, hogy lesz hozzá bátorságuk, hiszen Fenségeddel is elhitették, hogy a szeretet nevében fekszik félmillió ember a vágóhíd alatt és várja a másik félmillió, hogy a srappellek mikor édesítik meg szívének keresztényi felmagasztosulását. Mert valakinek csak be kell tudnom Fenséged ama balhiedelmét, hogy alattvalóinak hördülő lélekzete a kereszténység dicsőségére szorul a torkukba s hogy Fenséged keresztényi kötelességét híven teljesíti, ha a gyermekeknek apák helyett gyűjtőiveket és családi tűzhely helyett árvaházakat ajándékozik.

Ha én egy szép napon elindulnék s a zsidóság nevében és dicsőségére ezrével ágyúznám az embereket: vagy a börtönbe vagy a bolondok házába kerülnék. De bizonyos, hogy a zsidóság nem hirdetné erről a gyilkolásról, hogy ez dicsőségének

fényét emeli. Fenséged királyi felmenője abban a szerencsés helyzetben van, hogy a százezer katona haláláért a történelem legragyogóbb lapjaira kerül, nevét a „nagy“ jelzővel fogják ékesíteni és míg bolgár lesz a világon, áhitattal fogják emlegetni. De higgye el nekem Fenséged: sem a tömeggyilkossághoz, sem királyi apjának nagyságához a kereszténységnek semmi köze. És aki Fenségedet arra tanította, hogy a kereszténység fénye sírokat és árvaházakat követel: az vagy a kereszténységet nem értette, vagy Fenséged lelkét akarta megmérgezni ugyanazzal az erkölcstelen tanítással, mely a Balkán és talán az emberiség legszörnyűbb jeletereit a kereszténységgel akarta megmagyarázni.

Fenséged jóhiszeműségében nem tudok kételkedni s éppen ezért elszomorít az a gondolat, hogy egy csendes és intim percben megtévesztett lelkét nem tudom az álkereszténység ideológiájából kiragadni s bizonyára jobb meggyőződésekre érdemes lelkesülésének én, Fenséged igénytelen és izraelita tisztelője az igazi kereszténységet nem tudom megmagyarázni. Valahogy szeretném értékre adni, hogy Krisztus a maga tanait nem bízta a cernagorcok késeire, a szerbek handsárjaira, a bolgárok ágyúira; hogy az új-testamentomban seholy olvastam, hogy előbb meg kell ölni az apákat, csak azért, hogy árváikat az árvaházakban gondos szeretetben, ékes beszédekben és két udvarhölgy kíséretével, „Gewehr heraus“-szal, himnusszal és sajtóhírekkel egybekötött királyi látogatásban részesítsük.

Kívánom Fenségednek, hogy édes apja egészségesen térjen haza a csatatérről és víziói ne homályosítsák el népe boldogításában találékony és buzgó királyi elméjét. Kívánom Fenségednek, hogy tiszta leányszobájába sohase hallassék be az árvák sóhaja, kik könnyes arcukat bele fogják furni a Fenséged emelte árvaházak párnáiba és a bolgár keresztény dicsőségből csak annyit fognak érteni, mint jó magam: hogy nincsen édes apjuk. És kívánom Fenségednek, hogy nyugodtan és békésen üljön azon a királyi széken, melynek lábai immár a tráciai sírokig ereszkedtek és bennök erősödtek meg; s ha majd vasárnap misére megy az udvari kápolnába, merítsen erőt további kegyes munkálkodására a jámbor életű püspök szavaiból, aki olyan meghatóan fog Fenségednek a szelíd, a szerető, az irgalmas és alázatos Krisztusról prédikálni.

Isten óvja és tartsa meg Fenségedet és az egész bolgár királyi családot a bolgár nemzet, az emberiség és a kereszténység dicsőségére.

Ki is mély hódolattal vagyok Fenségednek
legalázatosabb szolgája

MEZEY SÁNDOR.

ZSIDÓ MŰ- GYŰJTŐK

DR. PATAI JÓZSEF: DIRSZTAY
BÉLA BÁRÓ MŰGYŰJTEMÉNYE.

A múlt századnak egyik nagy héber poétája azt az axiómát állította fel az újkori zsidó számára, hogy legyen *ember* kűnt a fórumon és *zsidó* bent a négy fal között. Az újabb időkben azonban egy, ezzel éppen ellentétes és egészen új zsidó típus alakult ki, aki zsidó kűnt a fórumon és ember bent a négy fal között. Aki kűnt az életben részt vesz minden zsidó mozgalomban, humánus és kulturális munkában, benn a négy fal között pedig az univerzális kultúra, zene, művészet, irodalom alkotja azt a miliőt, amelyből a munkára és küzdelemre erőt merít.

És ez természetes is. A modern zsidó vagy akár a zsidóság modern harcosa lépést tart az európai kultúra haladásával, nem zárkozik el semmitől, ami az embert a szó európai értelmében emberré teszi. Hiszen a zsidóság nagyságának egyik legfontosabb kulcsa az a finom megérző- és felfogóképesség, mely az exiliumban is mindig a legújabb eszmék és értékek hordozójává tette. A görög gondolatok szépségét, az arab ornamentika báját a zsidók vitték szét Európába. De talán még idevágóbb az, hogy Sombart kimutatása szerint a zsidók honosították meg Európában az úgynevezett keleti pompát; — akkoriban, persze, csak mint közvetítő kereskedők. De ahogy felszabadult a

zsidóság és biztonságra építhette lakását, hirtelen ott látjuk egymás mellett azokkal, kik évszázadok óta szilárd, ősi talajon emelt palotákban éltek. És szinte csodálatos, hogy a zsidók a levegőből szívták magukba és pedig a leghihetlenebb gyorsasággal azt, amihez mások a földből szívtak érzéket hosszú évszázadokon keresztül. Egyszerre csak felbukkannak a nagy zsidó műgyűjtők, kik nem továbbítás céljából, hanem gazdasági helyzetükhöz képest a saját otthonuk díszéül gyűjtik a műtárgyakat a legfinomabb hozzáértéssel, a legnagyobb szenvedéllyel.

A magyar műgyűjtés történetírója bizonyára az elsők közt fog majd megemlékezni báró Kohner, báró Dirsztay, báró Herzog, báró Hatvany, Nemes, Ernst, Lederer és a többiekről. De zsidó szempontból is lélekemelő, ha meggondoljuk, hogy még az „emancipáció” ötvenéves jubileuma előtt rovatott lehetünk meg zsidó műgyűjtőkkel, akik, miként a zsidó művészek nagy gárdája, nem utánczásból, nem ellesésből törekszenek művészi alkotásra és művészi gyönyörűségre, hanem valamí ösztönszerű intuíción, amelynek ősiségét mindenestre jóval az emancipáció előtt kell keresnünk, talán évezredekkel előbb, még abban az időben, amelyben a zsidók gyönyörű veretű aranydíszekkel és pompás csengésű szoltárénekekkel ékesítették a szentélyüket.

A zsidó műgyűjtők közül báró Dirsztay Bélával foglalkozunk legelőször, nemcsak annál a nexusnál fogva, amely őt, mint a *Múlt és Jövő* szerkesztőbizottságának tagját folyóiratunkhoz fűzi, hanem mert éppen az ő gyűjteménye domborítja ki legjobban azt a szempontot, amelyet kiindulásul vetünk. Báró Dirsztay műgyűjteményéből teljesen hiányzik a muzeális jelleg, itt tulajdonképpen lakásdíszül szolgál minden, az eredeti Munkácsy, Lenbach, Pállik, olasz és francia képek, a Daffinger,

Gobelin. (Báró Dirsztay Béla műgyűjteményéből.)

Isabey, Peter, Teer stb. elefántcsont-miniatürjei, az augsburgi vert ezüstök és párjukat ritkító serlegek, a szebbnél szebb porcellánfigurák és csoportok — mind természetes kiegészítői a korabeli francia bútoroknak és gobelindíszeknek, amelyek a leg-szorosabban a szalonokhoz tartoznak, sőt szinte a szalonokat alkotják.

Nagy fekete zongorán finom apró akvarellek az egyik sarokban, a másikban egy Mária Terézia-korabeli berakott asztalon két bécsi krinolin-csoport, amelyeket egykor Katalin cárnő rendelt a bécsi manufakturánál és amelyek azokat a jegyes-párokat ábrázolják, akiknek a cárnő a porcellánokat ajándéknak szánta (úgynevezett personage-ok). 1740-ből származó petit-point székek és kanapé

Strobel: Bárány Dirsztay Béla. (Márvány.)

között három aranyozott régi asztal malachitlappal, rajta ezüst tálcák a XVII. századból, augsburgi keretek ezüst berakással, a kereteken miniatürök lógnak, a közepén a híres Peter miniatür, mellette balra Coats-miniatür, a szomszédságába három hölgyet ábrázoló bécsi porcellánok, jobbra fönt Bodemer, mellette Dönglinger saját arcképe, mindkettő a híres báró Lanna-féle gyűjteményből, lent Gerard-miniatür gyémánttal berakott arany-rámácskában, balra két monogrammirozott francia miniatür. És ahogy mindez együtt van, oly természetes illeszkedik bele a többi szalondíszbe.

Egy másik sarokban francia bronzasztal, lapos lazuli-lappal, Voltaire hagyatékából, aki ezt az asztalt az orosz cártól kapta ajándéknak, fölötté frankentali porcellán-csoport, az úgynevezett Stürmische Liebhaber 1760-ból. Késsé távolabb ismét

Saar: Elefántcsont-miniatür.

Theer Robert: Lola Montez. (Elefántcsont-miniatür.)

Peter : Chotek grófnő. (Elefántcsont-miniatűr.)

Coats : Angol olaj-miniatűr.

egy eredeti Mária Terézia asztal, vastag malachitlappal, rajta hollandi ezüsttartó, empire ametiszt szelence, mellette olasz vert aranytálca a XVII. századból, Cézár meggyilkoltatásának ábrázolásával, a közepén Louis XV. vitrin höchsti porcelláncsoporttal 1760-ból. Majd ismét egy Louis XIV. asztal, rajta egy reneszánsz-stílus arannyal berakott ezüst keret a XVI. századból, mellette biedermeier-vitrinben porcellán nő korsóval, ismét báró Lanna gyűjteményéből. Fölötte barokk vitrin eredeti aranyozással, severi pas-de-tendre-k és aranyozott ezüst serlegek. Itt egy elefántcsonttal berakott spanyol asztal a XVII. századból, rajta kis empire

Lenbach : Férfiarckép. (Olajfestmény.)

vitrin ludwigsburgi porcelláncsoporttal, mellette régi buxfafaragvány ábrázolja, amint Herkules megöli Caccust, mellette pedig régi faragott faállványon aranyozott augsburgi csésze.

Egy másik szalon sarkában gobelin-díván és székek, előtte malachitasztal, amely valaha a belga király ajándéka volt, lent korabeli, eredeti gros-point zsámoly, az asztalon az 1630-ból származó híres augsburgi serleg, melynek párja Rosenberg szerint a frankfurti Rothschildok tulajdona. Itt egy elefántcsonttal berakott olasz szekrény a XVII. századból, jobbra-balra angol chippendale-székek ugyanabból a századból. Majd ismét egy angol chippendale-szekrény a XVII. századból, palisanderfából és jobbra-balra XVII. századbeli spanyol

Daffinger: Elefántcsont-miniatűr

székek. Majd egy sarokban két eredeti francia Louis XV. bronz vitrin, bennük sűrűn egymás mellett a legritkább höchsti, meissení, frankentali, capo di monteí, ludwigsburgi és fürstenbergi porcellánok, melyeknek mindegyike ezreket, sőt tízezreket ér.

Nem ismertethetjük itt a gyűjteményt részletesebben. Ez inkább a szakemberek munkája volna. De van báró Dirsztay gyűjteményének egy gyöngye, amelyről még meg kell emlékeznünk. Ez egy szoba, amely a rendezési stílművészetnek párját ritkító dokumentuma. A közepén súlyos sarkophag-asztal, az ajtóval szemben eglomizált olasz szekrény a XVII. századból, fölötte XVI. századbeli márvány-dom-bormű. De kár volna ezt a szobát is részletezni, amikor művészi hatását éppen az egésznek a harmoniája adja. Hadd szóljunk csak még néhány szót magáról a gyűjtőről, akire bizonyára hálával gondolnak majd olvasóink, hogy közérdekű kérdésünknek engedve, a teljesen privátjellegű és hozzáférhetetlen magángyűjteményt a Mult és Jövő útján ime hozzáférhetővé tette.

Dirsztay Béla báró az angol zsidó arisztokrata típusát képviseli nálunk. Mikor Londonban a whitechapeli gettoban meglátogattam a zsidó munkások egyesületének („Jewish Working Men's Club“) közgyűlését, csodálkozva láttam, hogy az elnöki székből nem egy népszerűségnek örvendő munkás, hanem *Swaythling lord* ül, kivel pár nappal azelőtt fejedelmi kastélyában beszéltem. A londoni getto napszámosai persze nem csodálkoztak. Ők ezt természetesnek találták. Az angol zsidó mág-nások nemcsak pénzükkel, hanem személyükkel is részt vesznek a zsidó szociális munkában.

És ez a kép jutott eszembe, mikor nemrég egy

napon délelőtt ott láttam báró Dirsztay Bélát a Chevra tagfelvételénél az előjárói podiumon, délben az O. M. I. K. E. menzájának elnöki szobájában találkoztam vele, délután a zsidó inasok vallási oktatásának bizottságában, este pedig a Mult és Jövő szerkesztői bizottságának konferenciáján. És véletlenül ugyanazon a napon tekintettem meg nem tudom hányadszor Dirsztay báró műgyűjteményét és jegyzeteket készítettem magamnak a kincseket érő porcellánokról, a XV. Lajos korabeli gobelines bútorokról, a több száz éves ezüstökről, s a drága elefántcsontra festett miniatűrökről, amelyek mind stílszerű korabeli vitrinekben elhelyezve régi idők levegőjét varázsolják a nemesen csillogó szalonokba.

SZÁSZ MENYHÉRT: APÁM.

Ő nagy, erős. Most róla szól dalom,
A dal, mint acélkalapács úgy csengjen.
Ő a legelső minden oldalon,
Ezt a dalom csak őérette zengem.
Sok éve döngtet ő kaput, falat,
Sok éve küzd az élet asztalán
Hogy meg legyen az áldott, jó falat
Ő nagy, bátor, erős. Ő az apám.

Gyermekkoromban vacsora után
Gyakran mesélte át a szürke estét,
Mindnyájunk szeme kimeredt sután
És láz önté el kis hugomnak testét.
Rémekeket láttunk a szobánk falán,
Rossz rablók jöttek... az arcuk korom...
Úgy küzdött velük hatalmas apám
És mindig ő győzött a latrokon.

Később — emlékszem — reggel jött haza,
Mert éjjel dolgozott a messzi gyárban,
S ha ordított a lármázók hada
A házban, ahol örök vidámság van,
Én ott álltam mint bátor katona
A küszöbön, a lépcső oldalán
S kis társaímnak így szóltam oda: —
Pszt, csendesen... Most alszik jó apám.

És minden héten, minden szombaton
Átfogja őt egy bús imaház csendje,
Itt nem fáznak a sebek oly nagyon
És új remények jönnek bohó rendbe.
Azelőtt én is mentem néha még
S halkán szóltam: — tudod, én pap leszek,
A törám két színű lesz, mint az ég
És kórusom lesz, sok-sok kis gyerek.

Ha hazajön, remegve várjuk őt...
Mint ő — tudom — olyan leszek majd én is,
Mert megcsókolja ő a szenvedőt
S ha bántalmazza, megbocsájt ő mégis.
Nem tud ő marní, ütni, bántani,
Nem tud ő léha, mosdatlan kézzel
Csúf álmat aranyba mártani...
Csak hinni tud ő, bizó, zsidó ésszel.

Ludwigsburgi porcellánzenészek. (Bayer.)

Höchsti porcellán.

Fürstenbergi porcellán.

Höchsti porcellán.

Ludwigsburgi miniatűr porcellánok.

(Eőró. Dirsztay Béla műgyűjteményéből.)

A COLL HARCOBAI

VÉSZI JÓZSEF: A ZSIDÓSÁG ÉS A PUBLICISZTIKA. (FOLYTATÁS.)

Lazare érdekes dolgokat beszélt el a Dreyfus-ügy részleteiből és két olyan adatot mondott el nekem, amelyet közölni Önökkel érdemesnek tartok, mert beleillenek a mai est előadásának keretébe.

En természetesen a legnagyobb rajongással beszéltem Piquart-ról, mint a zsidóságnak egyik lelkes, legodaadóbb, legáldozatkészebb barátjáról, mire Bernard Lazare az ő legfinomabb mosolyával egy elhárító mozdulatot tett és azt mondta: — Ön téved. Piquart antisemita. Bizonyítsam ezt? A párisi boulevardon sétáltam egyszer Dreyfus barátommal és ekkor a per óta Piquart először találkozott vele. Azt várhatta volna mindenki, hogy most egy érzékeny jelenet fog következni, de semmi ilyes nem történt. Dreyfus meghatottan és udvariasan köszöntette, ő egy lenéző oldalpíllantással fogadta az üdvözlést és tovább ment. — „Mi volt az hát mégis, ami rábírta ezt a katonát arra, hogy a zsidó Dreyfus miatt börtönbe vetesse magát, hogy megfosztassa magát rangjától, szabadságától?” — „Mikor én Piquart ezredest felkerestem és eléje tártam bizonyságaimat arra

nézve, hogy Dreyfus ártatlan, akkor az igazság ereje megtermékenyítette lelkét és azt mondotta: „En az önöké vagyok, noha azt a népet, amelynek nevében ön beszél és amelynek Dreyfus fia, abszolúte nem szeretem, sőt súlyos kifogásaim vannak ellene, melyek fenn fognak maradni még akkor is, ha ezt az igazságtalanságot rendbe hozzuk.”

Így szólt Lazare. Én elképedve hallgattam. Piquart antisemita? Úgy éreztem, mintha valami veszteség ért volna, és kárpótolni akarván magamat, Laboriról kezdtem rajongással beszélni.

Lazare félbeszakított:

— Kérem, hiszen Labori is antisemita, sőt klerikális, mondotta ő, ugyanazon mosollyal. Az egész politikai meggyőződése ellenkezett ennek a pörnek politikai szellemével. Mégis, mi hozta őt a táborunkba? Mi vállaltatta vele a rennes-i védelem kockázatait? Az a hatalom, amely hódolásra kényszerít minden egyéb erőt ezen a világon: az igazság ereje.

Bernard Lazare volna tehát az a dobogó, amelyről én rá akarok ugorni tulajdonképeni témámra: a zsidó publicisztikára. Nem alkalmatlan az ő egyénisége erre a célra, mert ami tipikus a zsidó-fajban és ami tipikus a zsidó ujságíróban, benne mind ideális tökéletességgel testesül meg. Keresnünk kell tehát, hogy mi a jellegzetes a zsidóság szellemére nézve, és mi az, ami fajunk eszmei és erkölcsi tartalmát jellemzi. A zsidóság évezredekkel ezelőtt, az emberiségnek olyan korszakában, amikor más népek a szellemi életnek legprimitívebb stádiumába jutottak csak el, már olyan nép volt, amely az ezerféle differenciált világ szemlélete közben mindinkább szükségét érezte annak, hogy egységes világképet teremtsen magának. Míg a föld egyéb népei vagy a babonának, vagy a legprimitívebb vallásnak lelki bilincseit viselték, míg maga a klasszikus hellén nép mitológiájának útvesztőjében nem az igazságot kereste, hanem tudatosan a költészet szép illúzióit élvezte, az alatt a zsidó nép lelke, egységet áhítva, ámulva nézte a világot, nézte a világ történetét. Maga körül látta az elemek csatáját, látta hegyek múlását, tengerek zajlását, látta a növények csírázását, fáknek fakadását, gyümölcsöknek érését, látta nemzetek jövetelét, országok pusztulását. Látta a szerte-széjjel differenciált világot, és aztán kereste ennek a világnak értelmét, kereste erős erkölcsi érzésénél fogva először is az etikai alapon. Nézte, győz-e mindenütt a szép s a jó? Nem. Sokszor diadalmaskodik a rút, sokszor porban fetreng, halálosan megsebezve a jó és a nemes. Kereste az erkölcsi törvényeket, melyek a világ ilyen lefolyását irányítják és nem találta meg azokban az etikai és vallási rendszerekben, amelyeket más népek lelke érlelt meg. És akkor ennek a népnek rendező lelkében végbement egy folyamat, amely létrehozott egy világképet, amely a világszemlélés kusza szálait egységgé szötte össze. Ezt a világképet aztán fel-

Daffinger: Aquarell-miniatűr. (Báró Dirsztay Béla műgyűjteményéből.)

Höchsti porcelláncsoport (Schäfergruppe).

Gobelinkép, lent miniatürök, Isabey, Gerarde, Saar, Daffinger, Robert Theer, Adolf Theer és Rudolf Theertől.

Francia faligobelin, alatta spanyol székek és hollandi szekrény a XVII. sz.-ból.

Falrészlet: Pállik, Mészöly, Wigand, olasz és francia stb. képekkel.

(Báró Dirsztay Béla műgyűjteményéből)

Capo de Monte porcellán.
(Bárá Dirsztay Béla műgyűjteményéből.)

Meisseni porcellán : F. E. Mayer 1748.

Frankenthali porcellán.

vetítette a 'metafizikai régiókra, és megcsinálta a monotheizmust, amely sok tekintetben meglepően hasonlít a természettudományok legújabb kutatásain alapuló monisztikus világképhez. E felfogás szerint, ami a látható világban történne, annak egy téren és időn felül álló akarat kifolyásának kell lennie. Az az akarat seholsem látható, de mivel hogy Ő érvényesül mindenben, kell, hogy ez az akarat törvények szerint funkcionáljon, kell, hogy ennek az akaratnak a törvényei egyetemes erősségűek legyenek : Ime az Isten mindenhatósága. Minthogy

azonban véges eszünkkel a körülöttünk folyó dolgok okait felfogni nem tudjuk, fel kell tételezni, hogy ennek a mindenható akaratnak a tervei, szándékai jóindulatúak, nemesek és kegyesek. Hiszen ez a hatalom nem lehet rosszindulatú, mert ha az volna, a romlásban lelne volna kedvét és nem a világ alkotásában és fenntartásában. Tehát íme az Istennek véghetetlen jósága következik belőle. Ám ha az Isten jó és mindenható, akkor hogyan van az, hogy néha azok, akik neki engedelmeskednek és őt szolgálják, keservesen bűnhődnek, akik pedig a törvényei ellen küzdenek, azoknak fényesen megy dolguk ? Itt tehát posztulálni kellett az ősök bűnének megtorlását, az apák erényeinek jutalmazását. Az utódokban való jutalom és büntetés eszméjében, ki nem ismeri fel a hereditás elvét, mely oly nagy szerepet játszik a modern természettudományokban ? S íme a modern természettudomány nem egyéb, mint monizmus, koronázva tetőpontján az egy igaz Isten eszméjével az „adonáj echód“ igével.

Ahogy ezt a kincset zsidó eleink kivívták maguknak, ez a nép minden erejével, minden tudásával, minden igyekezetével, ennek a szolgálatába szegődött ; csodálatos módon ápolta és őrizte kincsét, sőt féltette másoktól, hiszen a prozelita-csinálás szenvedélye soha meg se környezte a zsidóságot. A vallástudományok története azt állítja, hogy az egy Isten hite meg volt már a régebbi időkben is, hogy már hatezer évvel ezelőtt a parsimisztérium exoterikus titka volt, hogy csak egy Isten létezik, de a titkot megőrizték, mert nem tartották a nagy tömeget elég érettnek arra, hogy a lelkeket vele megtermékenyítsék. Abban a törekvésé-

Bécsi krinolinos nő gavalérral. (Bárá Dirsztay Béla műgyűjteményéből.)

Elefántcsonttal berakott olasz szekrény a XVII. sz.-ból, oldalt Chippendale angol székek a XVII. sz.-ból. (Báró Dirsztay Béla műgyűjteményéből.)

ben a zsidóságnak, hogy a maga hitét a maga számára akarta megtartani, hogy ezt nem vitte ki- felé, sőt ha kívülről közeledtek feléje, a közele- dőkkel szemben bizonyos mértékig elzárkozott volt, szintén meg van ez a féltése a monoteisztikus gondo- latnak mindazokkal szemben, akik nem látszottak eléggé megbízhatóknak arra, hogy az eszmét a maga tisztaságában, a maga szeplőtlenségében megtudják őrizni és nemzedékről nemzedékre tovább adni.

Jött aztán a világtörténet intéző hatalma és rámerítette a zsidóságra a legnagyobb csapást: veze- kelni kényszerítette a zsidóságot azért, mert az egy Istenbe vetett hitet felállította, kiépítette és örök kincsül a maga lelkebe plánlálta. A zsidóság, mint államalkotó politikai nemzet, megszűnt létezni és tagjai világgá szórattak. Itt kezdődik a zsidóság előkészítő felavatása a publicisztika számára. A monoteizmus vértanúi magukkal vitték elveszett hazájukból és könnyekkel áztatott történelmükből az integrálás tehetségét. Az élet ezer meg ezer szétszórt jelenségét egységes világképbe összefog- laló lelki funkció volt a hazátlanná vált nép útravalója. A céhrendszer idejében, aki mester akart lenni a maga iparában, vándorútra indult; vándorolnia kellett a legénynek, hogy hazaérve mesterré avattassék. A zsidóságot is a világtörté-

nelem vándorútra kényszerítette Kétezer esztendő elég hosszú vándorlás az egyén mértékeivel mérve, de a faj szempontjából nem látszik túlhosszúnak. Mert mik ezek a tulajdonságok, amelyeket a zsidó lélek felszedett magába a kétezer esztendő alatt? A világgá üldöztetés mindenekelőtt bőví- tette szemhatárát. Amit őshazájában Judeának keskeny szűk völgyeiben látott a zsidóság, az a világegyetemnek egy olyan csekély kis része, hogy ott szellemi erejét a nagy színházisek számára elő nem készíthette. Most ellenben horizontja bő- vült, szemhatára nagyobbodott, mert hiszen nem volt maradása sehol, amint az írás mondja, nem volt kő, ahová fejét lehajthatta. Ekkor volt a zsidóság az, aminek Byron a héber dallamokban nevezi: „Tribes of the wandering foot and weary breast“. Hányódásai és szenvedései megélesítették látását, kibővítették ismereteit, horizontja szélese- dett; látott új világokat, új klímákat, látott új állatfajokat, új emberfajokat, látott új népeket, új

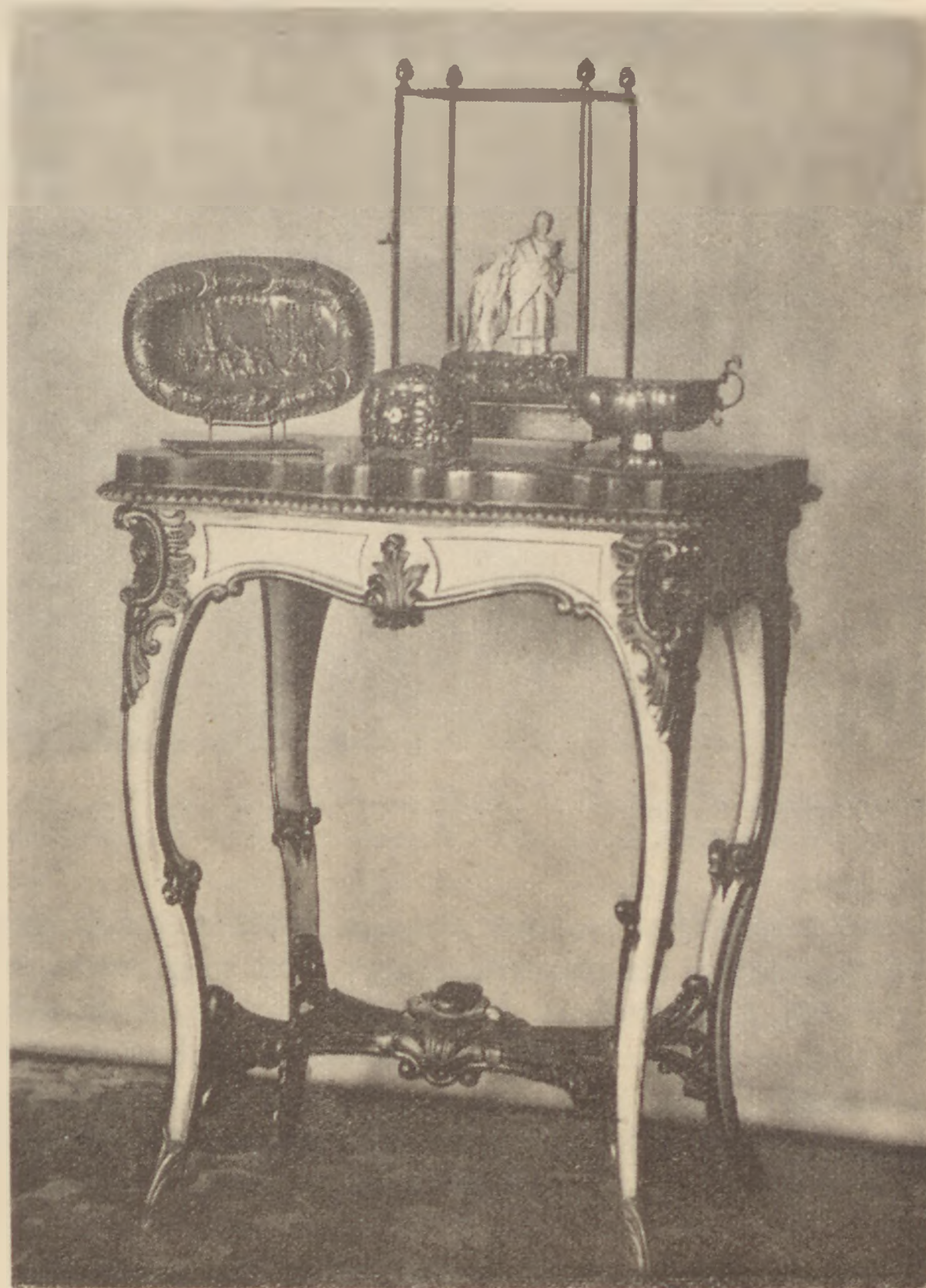
Eredeti német barokk vitrin bécsi, meissení, frankenthali, ludwigsburgi, nymphenburgi, hochsti és severi porcellánokkal. (Báró Dirsztay Béla műgyűjteményéből.)

Mária Terézia-korabeli berakott asztal két bécsi krinolincsoporttal. Katalin cárnő ajándéka két mátkapárnak, kiket a csoportok ábrázolnak. (Bárá Dirsztay Béla műgyűjteményéből.)

országokat; látott új erkölcsöket, látott új törvényeket és mindezeket látván, ezt a sokféleséget lelkében összefüggővé, egységes világképpé alakította át. És ez az összekapcsoló tehetség, amelyet magával hozott évezredek vándorlásából, képesítette őt utóbb arra, hogy megcsinálja a természet nagy szintézisét, hogy — a szemlélet tarkaságait rendszerbe foglalja, hogy felismerjen rejtettebb összefüggéseket, megállapítsa az egymástól látszólag elszigetelt tények kölcsönhatásainak törvényeit. A zsidóság a reá kényszerített vándorlás révén megismerte jobban mint bármely más nép a világot. Amulva olvastuk nemrég Werner Sombart művében, hogy India és Brazília feltárásában és egyáltalán Amerikának a kultúrvilágba való bevonásában az oroszánrész a zsidóságnak jutott. Egyáltalán a zsidóság hontalanságában keletről nyugatra és nyugatról keletre üzetett, s így évszázadokon át egy edző, acélozó iskoláján ment keresztül az életnek, tapasztalt és tanult olyan dolgokat, amelyek hozzáférhetetlenek voltak más nemzetek számára, amelyek mert volt hazájuk, a röghöz kötöttek maradtak. Ennek révén a zsidóság szellemi ereje csodálatosan gyarapodott, intelligenciája gazdagabb lett. És felkészülve jutott bele a zsidóság abba a korba, mely feltalálta a

modern technika minden vívmányát, a gőzhajót, vasutat, kiváltképen a telefont és a telegrafot. Amikor mindezek meg voltak, akkor önmagától állt elő a zsurnalizmus korszaka. Önök reggel kezükbe veszik az ujságot, és ha akármilyen felületesen nézik is át, észre kell venniök, hogy milyen rengeteg sokféléről van ott szó. Van ott egy telegramm Tibetből, hogy a chutakta és a dalai láma szerződést akarnak kötni, hogy védekezzenek az orosz befolyás ellen. Ott van egy másik telegramm, hogy az amerikai szenátus elfogadott egy olyan törvényjavaslatot, amely szerint a Panama-csator-

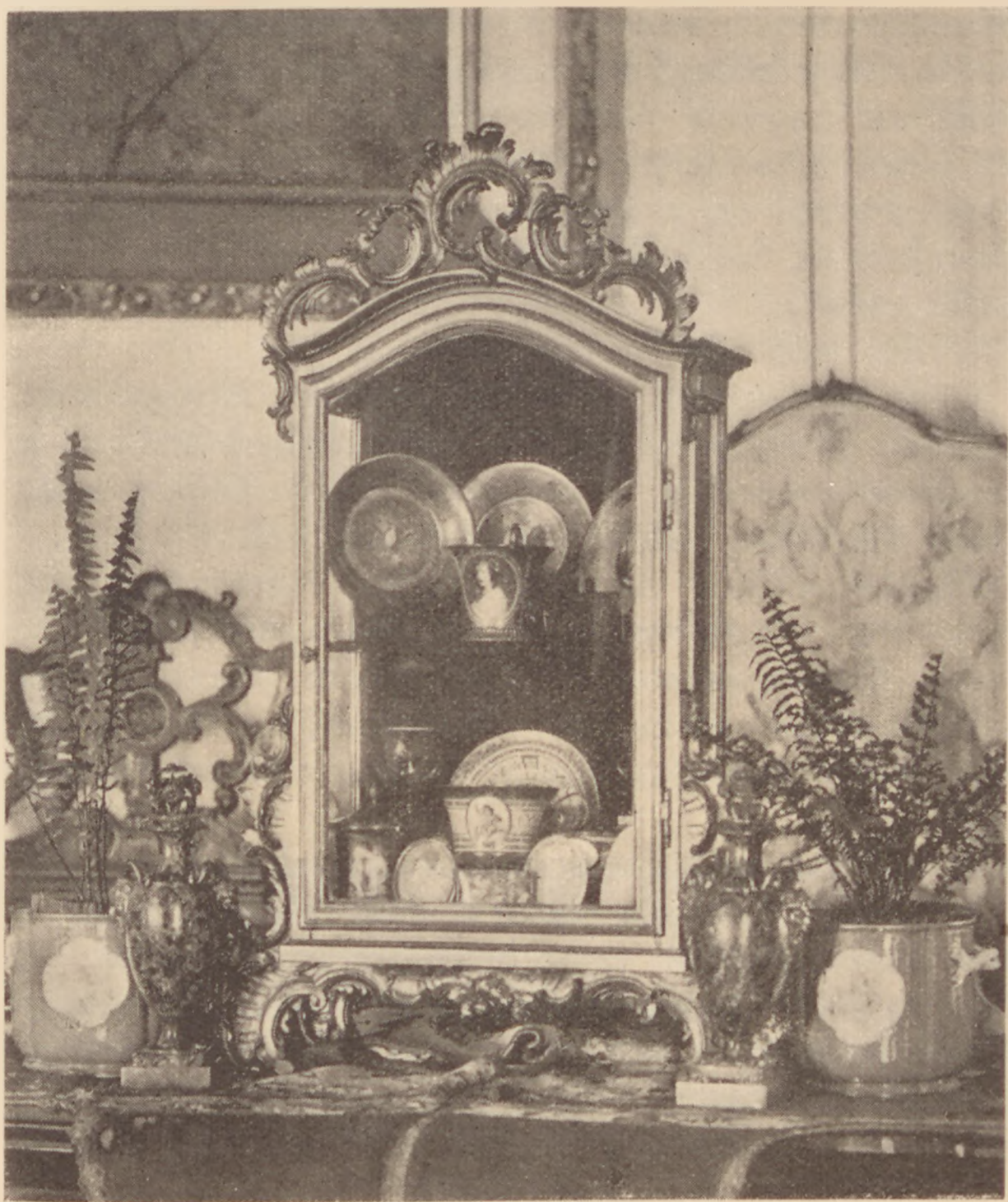

Eredeti Mária Terézia-asztal vastag malachitlappal, rajta hollandi ezüst-tartó, empire ametiszt szelence, mellette olasz vertarany tálca, rajta Caesar meggyilkoltatása. Középen Louis XV. vitrin höchsti porcelláncsoporttal. (Bárá Dirsztay Béla műgyűjteményéből.)

nán átjáró hajok illetékkötelezettség dolgában az angol kormány elvi álláspontja fog érvényesülni. Találnak egy harmadik telegrammot, amely arról szól, hogy Ausztriában az ukraini képviselők megint obstrukciót rendeznek a rutén nyelvű egyetem dolgában. Találnak táviratot arról is, hogy Franciaországban a választáson Pams fellépett Poincaréval szemben elnökjelöltnek. Ott van Angliából egy sürgöny, amely szerint a walesi anglikán egyházat elválasztják az államtól. Szóval a sajtó ontja magából öt világgrész politikai és más híreinek óriási tömegét és merem állítani, hogy az olvasók csak

azért nem kénytelenek belebolondulni, mert azt helyettük az újságírók amúgy is megteszik. Már most ez az anyaghalmoz ott gyűl óráról órára a szerkesztőségi asztalon és vár a feldolgozásra. Hát melyik intellektus a legalkalmasabb arra a munkára? Nem-e az, amely kétezer évig volt vándorúton, hogy míg a többi népek otthon rekedtek, ő az alatt megtanulja az ezerféle irányban differenciált világtörténet szintetikus egybefolyásának tudományát. Ime az ezeréves vándorlás mesterré nevelte a zsidó lelket ebben a hivatásában. Mert a publicisztika feladata abban áll, hogy a közönséget az egymástól álló események közt való kapcsolattal megismertesse. Bármí történjék a világ bármelytávol pontján, annak mulhatatlanul lesz érezhető, bár közvetett hatása a legutolsó magyar kondás életére is.

A publicista feladata éppen az, hogy kimutassa azt a szerves kapcsolatot, amely az egyes események között fennáll, összefoglalja az eseményeket, integrálja és hogy az újságot azzá tegye, aminek lennie kell, 24 óra világtörténelmévé. A Történelem nemcsak az eseményeket regisztrálja, mert hiszen akkor krónika volna, hanem azokat kommentálja

Vitrin, benne severi és bécsi porcellánok. (Br. Dirsztay B. gyűjteményéből.)

és kimutatja azt az organikus összefüggést, amely az egyes események között habár közvetve is fennáll. És a zsidóságot multja, évezredes sorsa egyenesen predesztinálja arra, hogy a publicistikában azt a szerepet játssza, amelyet ott elfoglal és amely, — készséggel megengedem, — semmi esetre sem áll arányban a zsidóság számával.

FEJES-BOLDIZSÁR FERENC: RÉGI EMLÉKEK.

Nagy Isten! milyen jó volt régen
Eléd borulni egy alkony-órán,
Mikor még tudtam hinni szépen
Illatos, régi, fakult mesékben.

Nagy Isten! hol vannak a könyvek
Poros és elkínzott lapjaikkal,
Melyekre késő estig ömöltek
Fájdalmas cseppekben a könnyek?

Hol van a szívszaggató dallam,
Mivel a leckéinket mondtuk fel,
Soha-soha nem elég nagy hanggal,
Soha-soha nem eléggé halkan?

Hol vannak a nappalok és éjjek,
Mikor templomodban virrasztottam...
Mikor próféták és harcoló népek,
Lelkemben mind mind zsibongva éltek?

Hol vannak az álmok, gyermekálmok.
Forró hit az élet szentségiben?...
Hol vannak a nekibuzdulások?
S hol vannak a tarka szívárványok?

Nagy Isten! A mélységes élet
Messzire elrántott már magával —
És ki tudja, mily utakon lépek,
Mikor most veled halkan beszélek?

S mikor tudom már, mily jó volt régen
Hinni tudni még az alkony-fényben.
S elábrándozni halkan szépen
Illatos, régi, fakult meséken...

Bayer: Csokoládézók. (Két ludwigsburgi porcellán.)
(Báró Dirsztay Béla műgyűjteményéből.)

OROSZ-ZSIDÓ NOVELLAIRÓK

J. L. PEREZ: A HALOTT VÁROS.

Atamban, ahogy a zsidó statisztika érdekében utaztam a vidéken, találkoztam egy fáradt öreg zsidóval, aki alig bírt már tipegni a homokos úton. Nagyon elcsigázottnak és betegnek látszott szegény. Megesett

a szívem rajta és a kocsímra vettem. Elhelyezkedett és kérdezősködni kezdett mindenféléről. Azután én megkérdeztem őt, hogy hová való?

— A halott városból — felelt az öreg szelíden. Azt hittem, tréfál.

— És hol fekszik az a város? — az óperencián túl?

— Ejno — mosolygott az öreg — hát Orosz-lengyelországban.

— Ilyen város; ami országunkban?

— Persze, persze, hogy a mi országunkban. Ha a tudósok nem is ismerik és nem is adtak neki valami idegen nevet . . . A város, uram, igazi zsidó város . . .

— Nem értem.

— Mit nem ért? Ön valószínűleg földrajzot tanult és azt hiszi, hogy abban a földrajzban minden a világon meg van. Ugyan! Mi zsidók minden geografia nélkül tudunk élni . . . A városunk nincs „bevezetve“ sehol, de azért össze vagyunk kötve a világgal, jönnek hozzánk, mennek tőlünk . . . Minek az a földrajz! Minden fuvaros tudja az utat . . . Mit? Ön nem hiszi?

En hallgattam s az öreg folytatta:

— Pedig úgy van. És nemcsak üzleti összeköttetésben állunk a világgal, hanem másképp is. Ami rabbink — Isten tartsa — a világ legnagyobb és legélesebb eszű tudósaival levelezik. S jönnek-mennek a kérdések s feleletek az élet legfontosabb kérdéseiben. És minden a legjobban intéződik el . . . Igaz, sokszor későn . . . Így például nem régen feloldottak egy férjétől elhagyott asszonyt, hogy szabad neki újból férjhez mennie. Igaz, hogy az asszony már harminc éve él a férje nélkül és most már körülbelül nyolcvan éves. De hát nem is az asszony a fontos, hanem a dolog alapos fejtegetése . . .

És hozzáteszi:

— Már az összes vándor-rabbik tudnak a városunkról. Jönnek, hálsten, sűrűn és gyakran hozzánk. És meglegedetten távoznak.

— Először életemben hallok most a halott városról.

— Csakugyan csodálom. Ön valószínűleg keveset érdeklődik . . . Hiszen ez igazi zsidó város.

Valóságos anya-város . . . El van látva minden városi tulajdonsággal. Még két vagy három örültje is van. A kereskedelme pedig elsőrangú.

— S miye nagyobb, az importja, vagy az exportja?

— Mit? — kérdezi az öreg — Ön árút gondol. Hogy szállít-e ki- vagy befelé?

— Igen.

— Természetes! Szállítanak imaszijákat és imakönyveket. Hozatnak nagy mennyiségben eszrog-ot és lülef-et Korfu-ból és szentföldi földet . . . De nem ez a fő; a helybeli kereskedés. Söntések, vándor szállások, ócskaságok . . . amint az már szokás nálunk . . .

— Tehát szegény város?

— Mi az, hogy szegény és mi az, hogy gazdag? Megélhetőség s meg van. A szegény emberek is. A házakba járnak, otthon, vagy a környéken . . . De leginkább otthon. Aki kér, az kap. Némelyek könnyebb foglalkozást keresnek maguknak. Például: közvetítést. Vagy valamit venni-adni kéz alatt. A jó Isten nem hagy el bennünket. Az árvák a jobbmóduaknál étkeznek és a Talmudtórába járnak. Az árvalányok cselednek mennek vagy szakácsnőkné. Az özvegy, elvált vagy elhagyott asszonyok pedig (ezek az utóbbiak nagyon elszaporodtak az utóbbi időben) ott ülnek a tűzhely mellett, a füstben és a messiás közeledéséről és a fákon viruló kész zsemlyékről álmodoznak . . . Mások pedig egészen előkelő életet élnek.

— És miből?

— Hogy miből? Hát ahogy jön. Ahogy már szokás. A szegény ember a jóistenben bíz; a kereskedő remél s a levegőből él, a földmunkás pedig vagyis a sírásó, az pláne megél . . .

Nem tudtam, hogy a sovány, beteges, öreg zsidó tréfát űz-e velem vagy mit akar?

Az egész teste egy csonthalom, de kiaszott csontos arcán semmi mosoly, semmi jele a jókedvnek; csak éppen a hangjában volt valami vidámság . . .

— Tehát mégis, micsoda város az?

— Hogy micsoda város? Hát olyan, mint a más város. Van temploma, melynek falán — úgy mesélik — valaha mindenféle állatok és madarak képe volt látható . . . A plafonon mindenféle hangszerek . . . Dávid király zsoltáraiból . . . En már nem láttam, de az öregebbek még látták.

— Nos, és ma hogy néz ki?

— Ma? Por és pókháló fedí. Csak a plafonról lóg le még egy fa-lánc, mely egy darabból lett kifaragva. Ott lóg csendesen és mozdulatlanul a frigyláda mellett, melyet viszont istenfélő asszony díszített fel bársony függönnyel . . . Hogy ki faragta azt a láncot, arra nem emlékszik senki. De annyi bizonyos, hogy az illető mester volt, nagy művész! Ilyen falánc, egy darabból! . . .

— A templomban — meséli tovább — imádkoznak az egészen közönséges emberek, a kézmí-

vesek. Kivéve a szabók, akiknek külön imahelyük van és a mészárosok s fuvarosok, akik szintén külön imaszobát béreltek ki maguknak az idén . . . A templom tehát alig ért héberül . . . Hanem a Bészhamídrasban, ott már előkelő emberek imádkoznak, a talmudisták, a tanultak . . . S a Bészhamídras nagy és tágas . . . Sok könyv! — A chaszidok pedig szintén külön imádkoznak.

— És előfordulnak-e néha összeütközések?

— Hát, amíg élünk . . . A sírban béke van . . . A temető szintén közös . . . A fürdő szintén.

— És még mijök van?

— Hát mi kell még? Volt egy szegény-ápoló egyesületünk . . . de megszűnt . . . Minek? A szegények az imaházban is alhatnak . . . Éjjel üres . . . Van gyűjtő-házunk is! . .

— Kórházat gondol.

— Nem kórház, — gyűjtőház. Két szoba, amely azelőtt a fürdős tulajdona volt. Azután úgy egyeztek ki vele, hogy neki elegendő egy szoba is, a másiktól gyűjtőházat csináltunk . . . Össze-vissza fekszik benne, azt hiszem, három beteg asszony. Az egyik, szegény, öreg, kinek nincsen lába. Az folyton fekszik. A másiknak — mindkét keze hiányzik . . . és még egy megtébolyodott asszony, kit a férje otthagytott . . . A három ágy elfoglal három sarkot, a negyedik sarokban a kályha. A szoba közepén van egy kis „halottas ház“ is. Hátha szükség van rá?

— Maga tréfát űz velem kedves bácsi — kezdek eszmélni — hiszen ez Csáchnovka, a régi jó Csáchnovka, az én híres Csáchnovka városom; „kereskedelmével“, jótékonyásával és összes intézményivel! . . Miért beszél maga, bácsi, valami halott városról?

— Mert én éppen a halott várost gondolom! Egy várost, amely mindjárt a kezdetén, mikor épülni kezdett, egy hajszálon függött, és most, miután az a hajszál leszakadt, a város a levegőben lóg. A levegőben, semmin. Mint a hulla . . . Ha akarja az úr, hát elmesélem, hogyan történt a dolog.

— Sőt, kérem. Hisz ez nagyon érdekes lehet!

II.

Közben esteledett. A nap leszállt, az ég másik oldalán pedig ki-kibujik a hold, mint a sápadt menyasszony a fátyla alól. És halvány sugaraí, miket a földre tűz, remegve beleolvadnak a csendes, szomorú föld sötét árnyékaiba . . .

A környék rideggé válik . . .

Egy kis erdőbe érünk, ahol a hold sugaraí belopóznak a fák remegő levelei közé. És lent, a lehullott levelek között, apró, csillogó fényfoltok, amelyek titokzatossá varázsolják az erdőt.

Rápillantok az én vendégemre . . . arca mintha elváltozott volna. Szomorú és komoly. A tekintete pedig olyan becsületes és egyszerű . . . Vajjon igaz-e az, amit mesélni akar? Majd meglátjuk.

S az öreg mesélni kezd:

— Már az első pillanattól kezdve — folytatja

az öreg az ímént megkezdett beszédét — már kezdettől fogva hajszálon függött ez a város. Mert olyan környékre építették, ahol az orosz törvény szerint zsidó városnak nem szabadna állnia. S mihelyt összegyűlt az első tíz ember, gyűlést rendeztek és elhatározták, hogy hozzá számítják a városhoz a körötte lévő falvakat . . . És erre aztán építettek fürdőt, templomot, később egy kis földet is vettek hozzá, a temető részére . . .

És ha már mindez megvolt, szétküldtek embereket, hogy kérjék azoknak az ide számított falvaknak a beleegyezését és a költségekhez való hozzájárulását . . .

— Hogyan? Utólag? fejjel lefelé? . .

— Hát mi nem megy nálunk így, a fejjel lefelé? Hát mehet ez másképp is?

— Nem tudom . . .

— No, de mindegy. Így történt. És nem is volt olyan veszélyesen görbe a dolog, mint ahogy hiszi.

Elt ott tudniillik egy dúsgazdag zsidó. Egy monarcha! Ez a dúsgazdag zsidó, amint már szokás, valami benfentese volt a királynak . . . És így minden az ő nevére ment . . . A templomot, a fürdőt, mindent . . . sőt a temetőt is az övének tekintették . . . S azért mindent elhallgattak az illetékes körök . . . Hiszen mondom: egy monarcha. Persze: nem megy ingyen. De ha jön az engedély, akkor átírják majd a hitközségre s akkor majd a „neugass!“-pénz is megszűnik — gondolták.

— Nos? És aztán a monarcha — hallani sem akart átírásról!

— Nem, uram. Abban az időben még nem tudtak az ilyesmiről. Az emberek becsületesebbek voltak még. De, most hallgasson ide, uram, mi minden történhetik ebben az életben.

Nem a mi patrónusunk, a monarcha okozott bajt, hanem éppen az a bizonyos kiküldött, akit megbíztunk, hogy a többi községek beleegyezését szerezze meg, az csinált galibát. Útközben, tudniillik — kereket oldott! A pénzzel, az iratokkal, mindennel. És úgy hagyta faképnél az újdonsült hitközséget, mint az elhagyott asszonyt árvaival együtt . . .

— S aztán persze másikat küldtek helyébe.

— Ilyen hamar? — Közben, alig hogy megtudtuk, hogy megszökött s miegymást, meghalt a mi patrónusunk és a nyakunkra hagyott többek között egy kiskorú örököst . . . akinek nem szabad még átírnia . . .

— Nahát akkor várjanak . . . Hisz nem olyan sietős.

— Na igen . . . és ha nagykorú lesz majd megint kiküldenek egy megbízott embert vagy kettőt . . .

— Az egész ügy természetesen fel volt jegyezve a hitközség könyvében, mert hiszen különben . . .

— Ez az uram, épp ez az! A könyv — eltűnt. Azt mondják, hogy véletlenül történt . . . egy szombat este, ahogy a hitközség titkára havdoloh-t

csinált, a gyertya lángja odakapott és — a könyv elpusztult! Nincs!

A község azóta nőttön-nő, a hitsorsosok, Isten áldásával szaporodnak. Más községekből is jönnek... Házasságok és így tovább — csak éppen a mi Istenben boldogult patronusunk családja — mintha dacból tenné — nem akar szaporodni. Sőt folyton fogy és fogy. Az özvegye férjhez megy és — meghal; gyermekei egymásután valahová az Isten háta mögé bujnak... Csak éppen az az egy fia maradt itt...

— Nos, nos?

— Nos? Mit nos? — A község megházasítja, kinevez melléje gyámot, szereznek neki üzlettársat...

— Tovább, tovább...

— Nohát, már itt a vége is. Az üzlettárs egy Istentől elrugaskodott ember. A fiú többet szenvedett tőle, mint a saját feleségétől. Váltót hamisított, megszökött, jött a csőd... hitelezők, zűrzavar, lárma... a pénzt elvitte az ördög, ami ingóság volt, azt a fiatal asszony vágta zsebre... És most jött a gyám, vagy ki az ördög és megtartotta magának a templomot és a — temetőt! És mindez úgy jött, hirtelenül, mint az Isten ménköve. Az utolsó percig senkinek halvány sejtelve sem volt az egész dologról!

— Tipikusan orosz zsidó gazdálkodás...

— Na igen... És most azon vettük magunkat észre, hogy az egész kis város, amint mondtam, egy hajszálon függ... Egy levágott hajszálon...

— S most — folytatta az öreg egykedvűen — s most, mi volt más tennivalónk? Ügyvédhez fordultak. S mit mondhat az ügyvéd ilyen esetben?

Augsburgi Fugger-házból való szekrény. (Br. Dirsztay B. gyűjteményéből.)

Spanyol fadaragvány a XVII. századból. (Br. Dirsztay B. gyűjteményéből.)

Árverést tanácsol. Hogy dobra üssék a gyám vagyonát és a község vásárolja vissza. Hogy ez pénzbe kerül? Vigye manó ezt a pár rubelt! De hát... az se megy. Hiszen a község még csak nem is község! Mert az iratai elvesztek! Hanem hogy más patrónust állítsanak a községnek, aki megveszi. És ami a fő: hogy aztán ne húzzák-vonják a dolgot, míg az a patronus csődöt mond, vagy a másvilágra szökik, hanem azonnal elrendezni az ügyet!

Ezt tanácsolta az ügyvéd. És az első pillanatban ez a tanács nem is lássztk olyan rossznak... Hiszen a sok baj közt ez még nem is a legutolsó... Dehát... ki legyen az?

A község igen sok előkelőséggel gazdagodott meg azóta, hála Istennek. Akik közül mindegyik „szívesen vállalná” el a község gyámságát!... És most kit válasszon a község? Ez a legnehezebb kérdés!... Kit válasszon, hogy a többi meg ne sértődjék! Mert választani csak egyet lehet, de a sértettek aztán sokan lennének... Tehát: gyűlés, választás és fejtörés. Hosszú, komoly fejtörés... és differenciák. A differenciák nyomán veszekedés. És nálunk ha kitor a háború, akkor hiába álmodik az ember békéről!... Néha úgy látszik, mintha már-már lelohadna a szent tűz, s már-már repdesne felettünk a béke galambja... de jön aztán egy új békeapostol, aki újabb olajat önt a tűzre s újra ott vagyunk, ahol voltunk. S így állunk ma is...

Az öreg politikus letörülte sápadt homlokát s tovább mesélt.

— Közben pedig egy újabb galiba támadt.

Olyasvalami, amitől az ember haja égnek mered. Szeme-szája eláll. Majdnem hihetetlen! De — tette hozzá mosolyogva — hiszen éjjel van... Ezzel pedig, kivált ilyen csöndes holdvilágos éjjel, mindent el lehet hinni...

— Persze, — bölintottam rá önkénytelenül.

— Tehát... A fiatal árva újabb gyámja — nem zsidó — egy napon rátette a lábát a temetőre, a halottak, úgy látszik megéreztek, szörnyen megbotránkoztak és egyszer csak... a sírkövek megmozdulnak, a sírok megnyílnak és a halottak kiugranak... elhiszi, uram?

— Nem vagyok hitetlen pogány, hiszek a lélek halhatatlanságában, de...

— Mit: „de”? Uram, mit „de”?

— Én tudniillik azt hittem, hogy csak a lélek nem hal meg, a lélek, amely a halál után az égbe száll; de a test, úgy tudom, az lenn maradt a földben és elrothad, megsemmisül... De akár-hogy is... a telek nélkül semmi esetre nem mozdulhat, nem kelhet fel...

— Nagyszerűen mondja, uram, — dicsér az öreg — nagyszerűen mondja, becsületesre... Igazán örvendek, hogy olyan emberrel van dolgom, aki nem járatlan a tudományban, aki érti... De Ön, uram, megfélekedett valamiről: a képzelet világáról... Erről megfélekedett, uram... A lélek ön szerint az égbe száll. No jó. De hová? Hová száll? Az egyik a menyországba, a másik a pokolba... Az előbbi, az igazságos ember lelke megkapja a jutalmát... levíjatan hús és égibor stb... a másikra pedig büntetés: forró kátrány... Mi?... De ez csak beszéd... Ez tulajdonképpen nem más, mint a „jutalom és büntetés teóriája”. Nemde? Mert az ember választhat a rossz és a jó közt, az erény és a bűn között tehát válassza a jót. És ahogy vet magának, mi? úgy arat... De mi történik azzal, aki nem is volt ember, amíg élt? Akinek élete nem volt élet, aki nem tesz se jót, se rosszat, mert nem él, nem akar, nem „választhat”, aki úgy átalussza az életet, mintha csak a képzelet káprázata volna?... Hová kerül az ilyen szegény lélek? A pokolba? Miért? Egy légynek se ártott! A mennyországba? Milyen joggal? Meg se mozgatja a füle botját!...

— Nos, tényleg nem tudom, hát mi történik vele?

— Hát semmi. Tovább él ott a „képzelet világában”, a testével-lelkével együtt, azzal a különbséggel, hogy azelőtt azt álmodta, hogy a földön él, most pedig azt álmodja, hogy a föld alatt él!

— És a mi városunkban — folytatta tovább — senki sem halt meg, mert hiszen senkisémet igazán. Sem igazságosak, se gonoszak, se jók, se rosszak. Senki... Egyszerű álomszuszékfajta... A képzelet álom-lelkei... S ha ilyen álomszuszék a sírba fekszik, ott is csak álomszuszék marad... más lakásban... de semmi más... Így tehát minálunk az egész meghalás nem más, mint egy közönséges komédia. Mert tegyenek nálunk valakinek az orra alá egy tollpelyhet, hát elfujja?!

Vagy elhessegeti-e valaki az arcára szálló legyet? Eh! Meghalt?... Semmi... Legalább kevesebb a gond... De azonkívül? — Semmi. Ugyanaz a képzelet, ugyanaz az álom... És ha valamelyik felkel véletlenül a sírjából, hát eszébe se jut, hogy ő valaha haldoklott, vagy meghalt... Alig hogy a cserepek lehullanak a szemeiről, egyenesen a templomba ballag, vagy a fürdőbe, vagy pedig haza megy sóletet enni... Mintha nem is tudna semmit semmiről...

Az öreg egy pillanatig megállt én pedig — nem tudom, a holdvilág tehetett róla, vagy más valami?

— hallgattam, elhittem és még kérdeztem is:

— És... hát mindnyájan felkeltek?

— Ki tudja? Ki vezetett róla könyvet? Lehet, hogy olyan istentagadók is voltak köztük, akik direkte nem keltek fel, csak azért, mert azt hitték, hogy ez már a feltámadás és így be akarták bizonyítani, hogy azért sincs feltámadás!... De egész község, egy egész halott-tábor felkelt!... És most tessék figyelni, most jön csak a legérdekesebb...
(VÉGE KÖVETKEZIK.)

BOKOR—KRAUSZ: ZSIDÓ NÉPDAL.

Vivace. Tschlu másmanim

Solo

Dal segno al segno.

DR. HEVESI SIMON:
EGY GIMNAZISTA TÖPRENGÉSEI.

— OLVASMÁNY FELNÖTTÉKNEK. —

II.

A HATALOM PARABOLÁJA. — UNOKA-
TESTVÉREM: A MAJOM. — AZ EMBRIÓ-
BOTRÁNY.

Ár csak elmondom, a Löwy Mór és Jozefára pályázom mostan. A gyöngébbek kedvéért elárulom, biblia-tanulási pályadíjról van szó. Nagyon kedves dolog. Egy tiszteletreméltó emlékü zsidó házaspár tetemes vagyonát arra a célra alapítványozta, hogy kamataiból a szentírást eredeti szövegében tanulmányozó középiskolai növendékek ösztöndíjakban részesüljenek. Én pályadíjnak nevezem, mert nyilvános vizsgán versengünk érte és a győztesek nyerik. Neki fekszem hát a bibliának és a Birák könyvének 9. fejezetében találok ezt a gyönyörű parabolát, mely a hatalom problémáját öleli fel.

Jothamnak testvéreit a szívtelen bátya, Abimelek ugyanis hatalomféltésből mind megölette egy napon, egy kövön. Ekkor mondta az erdőbe menekült fiatal Jotham a következő parabolát:

Elmentek a fák királyt keresni és szóltak az olajfához: jövel, uralkodj mirajtunk! És felelt az olajfa nekik: Hát itt hagyjam az én olajtermelésemet, mely bennem van, mellyel Istent tisztelik s amit csodálnak bennem az emberek és elmenjek, hogy lebegjek a többi fák fölött?!

Erre elmentek az erdei fák királykeresőbe a

fügefához és szólának neki: jöszte uralkodj fölöttünk. Am a fügefa így válaszolt: Hát itt hagyhatnám én az én édességemet és az én gyümölcsbírásomat, hogy elmenjek lebegni a többi fák fölött?! Mostan szóltak a fák a szőlőtőnek: jer, légy a mi királyunk és a szőlőtő is így felelt: Hát beszüntessem az én hivatásomat, termelni a mustot, mely megörvendezteti Istent és az embereket, hogy elmenjek lebegni a fák fölött?! Végül elmentek a fák a tövisbozóthoz és mondák neki: jöszte és uralkodj rajtunk! És a tövisbozót szót ejtett ilyenformán: Ha komolyan akartok engem királyul magatok fölé — ám jertek és húzódjatok meg fonséges árnyékomban! — de ha nem, úgy tűz támad a tövisbozótból és elhamvasztja a Libanon cédrusait!

Eddig a parabola. No, ugye hogy gyönyörű? Benne van a hatalom egész természetrajza, hogy lesz általa dölyfös a jelentéktelen is és hogy lesz pusztítóvá a meghasonlás, mely az őszinteség hiányából ered, mely a hatalmat körülveszi. De van benne valami más is. Azt olvasom ki belőle én, hogy vannak hivatások, melyek értékesebbek és magasabbak, mint a hatalom gyakorlása. Ott van íme a tudomány, melyért a tudóst tiszteljük és melynek művelése a legszebb Istentisztelet! Hát már most elmenjen a tudós az ő laboratóriumából, ahol az emberiség javára rostozza a természet titkait, otthagyja a tudós az ő hasznos, áldásos munkakörét, nemes buvárkodását, mely át fogja az egész világot, csak azért, hogy egy kicsi departementnek közúti ügyeit intézze, amit más kisebb kaliberű ember jobban láthat el? Vagy elmenjen a költő, aki édességet termel, ideálokat alkot, megálmodja az emberiség lelkének legmagasabb eszményi álma, összetörje sokhúrú lantját és annak forgácsaival sarokba dobja dalos isten-álma, csak azért, hogy lehessen méltóságos bürokrata? Vagy elmenjen a művész, aki magasabb gyönyör, tiszta örömelevezet szent mámorát nyújtja nekünk és alkotásaival megörvendezteti Istent és az embereket, hát otthagyja teremő ihletének templomát és legyen protekcióra hajló közigazgatási fő, aki apró-cseprő, de keserves érdekek intrikáinak hálózatai között mesterkedik? Nem! Vannak még a politikai becsvágnál magasabb ambíciók. Vannak a hatalom gyakorlásánál magasabb, felsőbbrendű hivatások!

De ha ez így van, mégis csak csodálatraméltó, hogy a hatalom birtokára vágyik minden ember. Látom ezt az iskolában is. Ne csodálkozzanak olvasóim, hogy oly sokszor gondolkodom a tanárokról, de hát az én horizontom legmagasabb csillaga a tanár — és így van ez minden diáknál. Lám a tanár is az iskolában nem annak örül, hogy, Buddhával szólva, kezébe van adva a tanítás csodája, vagy hogy nyílik az értelem virága, érik a gondolkodás gyümölcse tanítványaiban, hanem abban lel kielégülést, ha hatalmát éreztetheti tanítványaival, vagy olykor a szülőkkel is. De ezt még

A leghíresebb ludwigsburgi porcellánok egyike.
(Ráró Dirsztay Béla műgyűjteményéből.)

Petit point székek, jobbra Melchior-féle Venus, középen Louis XVI. vitrin meissení porcellánokkal, balra dammi Venus az Amorral.

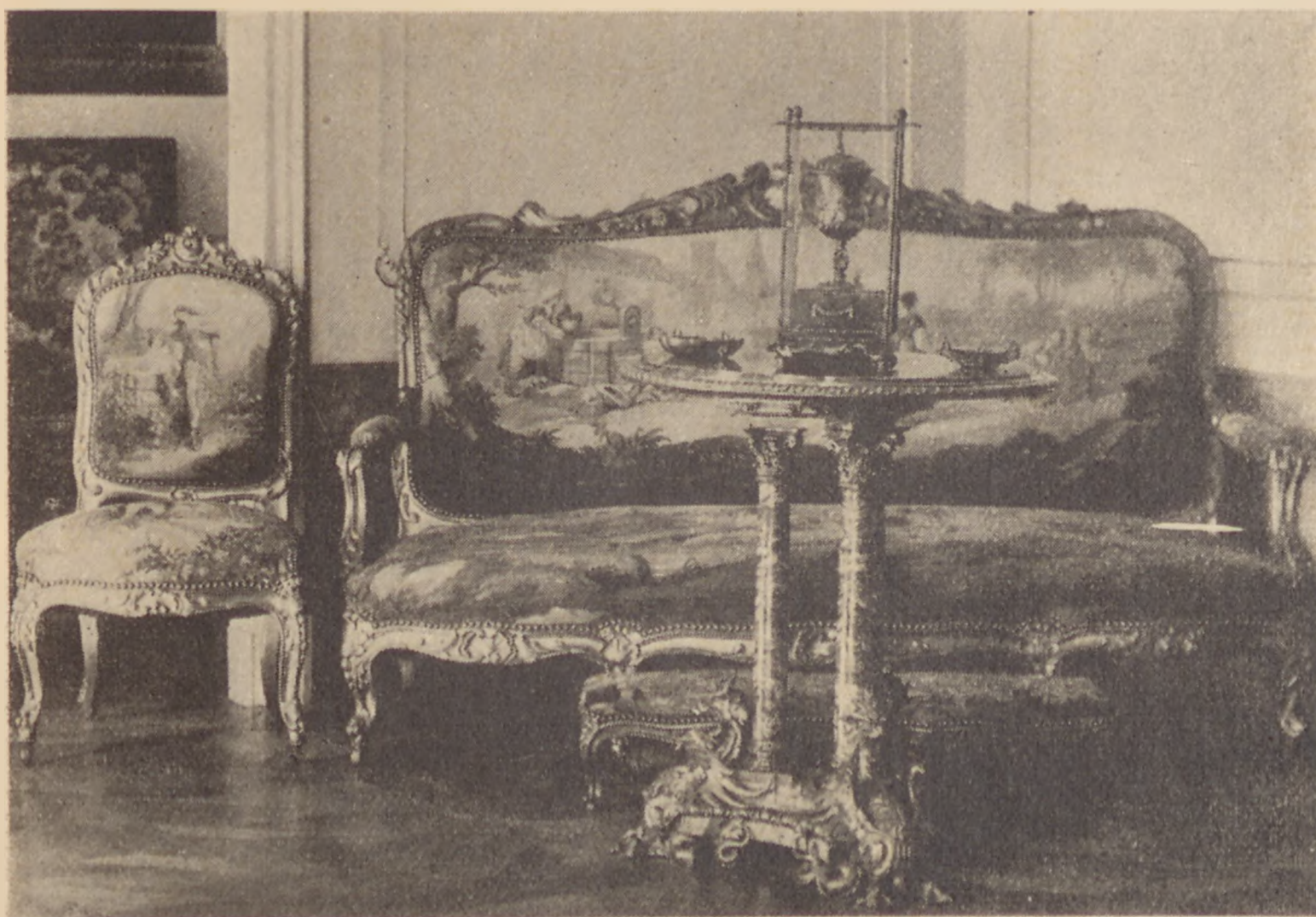

Bécsi porcellánok. Középen úgynevezett Liebesgruppe, mellette lábán álló Krinolin-figura, oldalt balra vadásznő.

(Báró Dirsztay Béla műgyűjteményéből.)

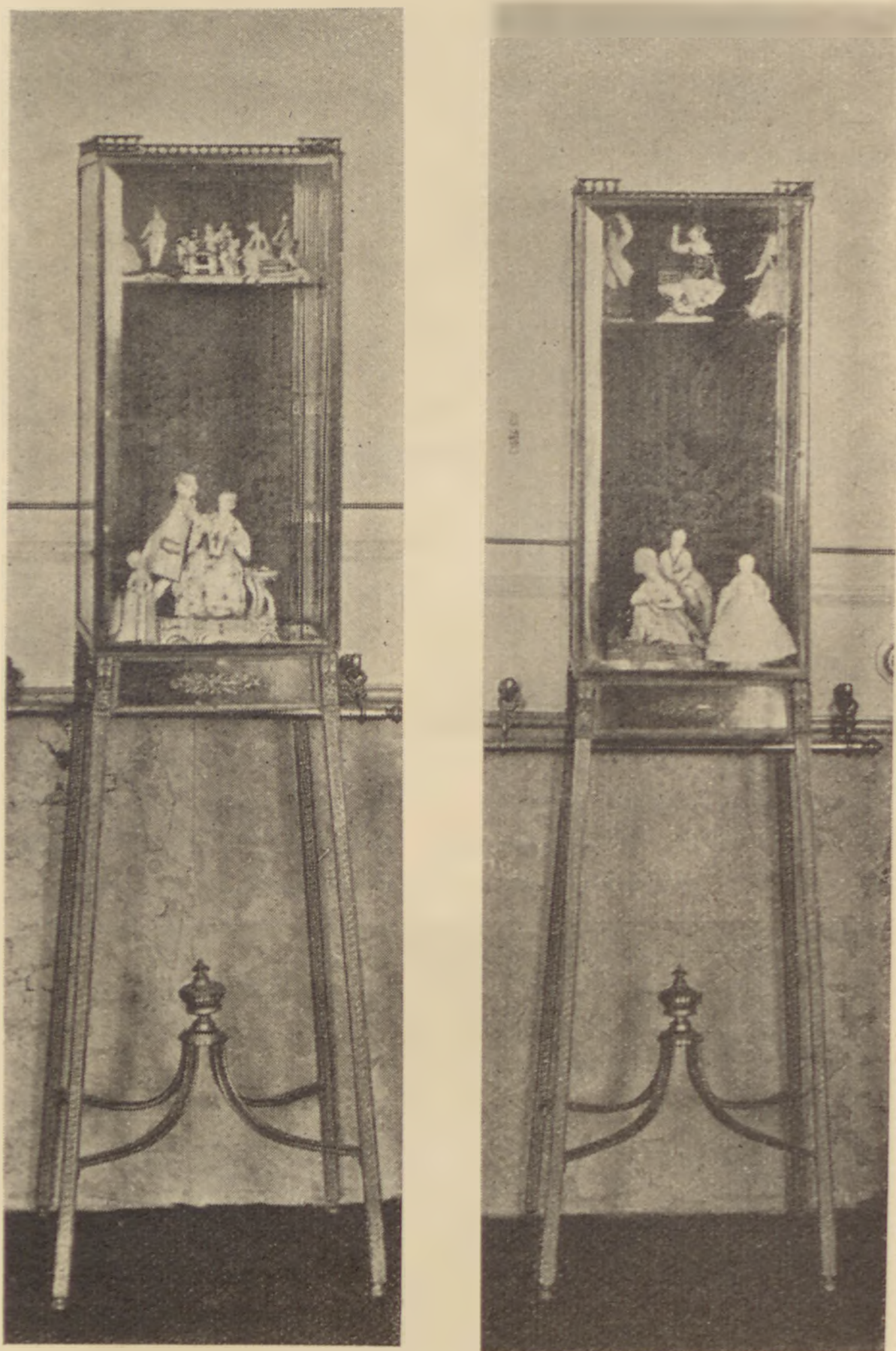

Frankenthali porcellánok.

Szalonrészlet: gobelin-díván székkal, előtte malachit asztal, mely valaha a belga király ajándéka volt. Lent grospoint zsámoly. Az asztalon a híres augsburgi 1630 körüli serleg, melynek párja a frankfurti Rotschíldok birtoka.

meg tudom érteni és bocsátani. Nem tudom megérteni azt, mikor a nagy természettudós politikai irányzatok kedvéért félbehagyja hivatásszerű munkáját és tendenciózus filozófiába kapaszkodik, mellyel a hatalom uszályát hordozva úgyszólván megéreztetí, hogy titkos álma neki is a hatalom, mert nem olyan önérzetes, mint az olajfa, mely büszke a maga gyümölcsére. Haeckel pl. nagyon szeretné, ha a hatalom az államban átmenne a természettudósok kezébe. Akadhatnak talán olya-

Két eredeti francia Louis XV. bronz vitrin, bennük meissenai, frankenthali, höchsti, capo de montei, ludwigsburgi, fürstenbergi porcellánok. (Bárá Dirsztay Béla műgyűjteményéből.)

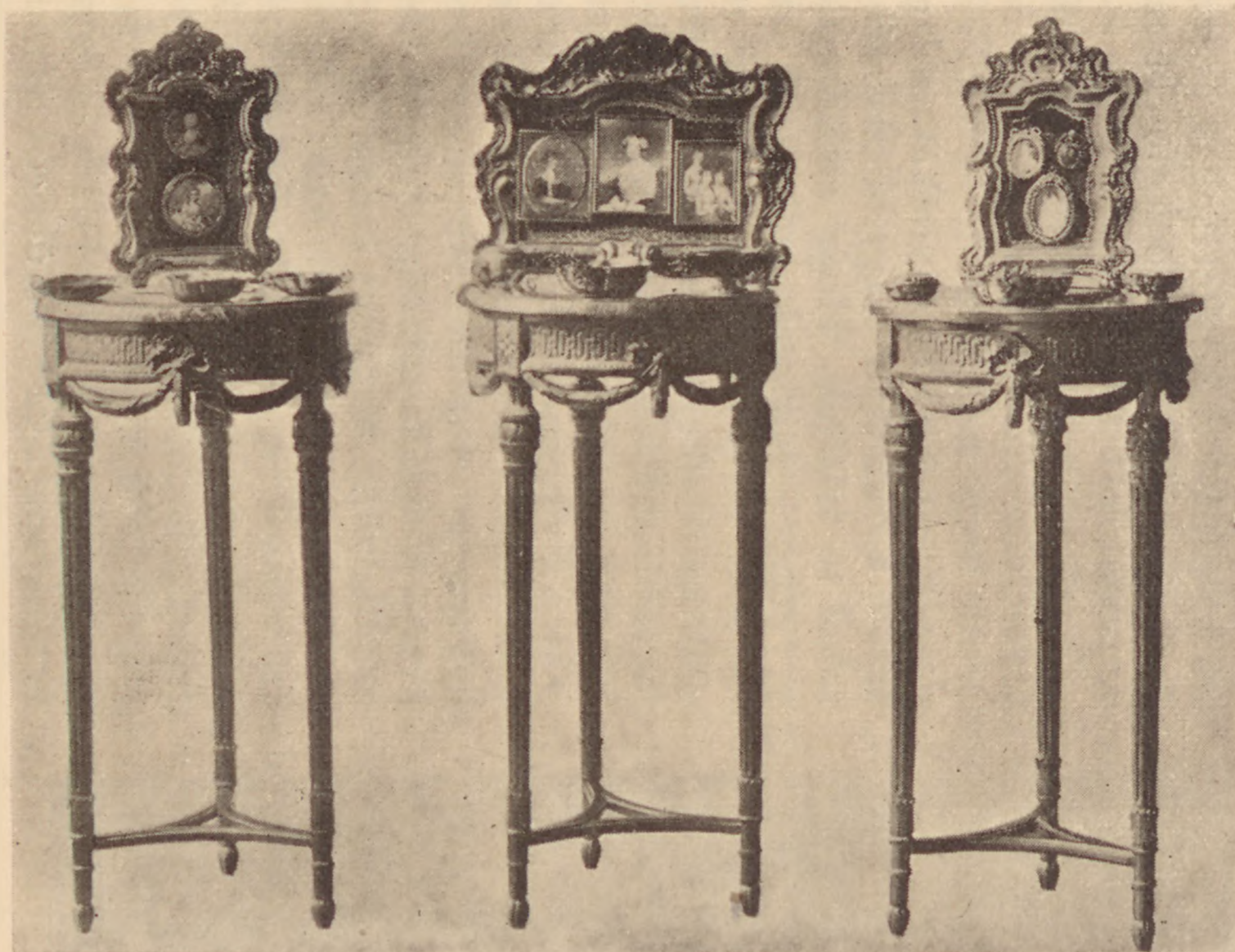
nok, akik ezt el se hiszik, azért idézem őt magát. Az állami rendről és a közéletéről szólva (Welt-rätsel I. f. 9. l.), fejtegetéseit így fűzi tovább: „annak — t. i. az állami rendnek — hibái nagyrészt onnan magyarázhatók, hogy a legtöbb államhivatalnok jogászember; ezek kitűnő formális műveltségű férfiak, de híjján vannak az emberi természet alapos ismeretének, mely csak összehasonlító anthropologia és monisztikus pszichologia útján szerezhető meg és híjján vannak a szociális viszonyok ismeretének, melyeknek szerves előképeit az összehasonlító zoológia és a fejlődéstörténet, a sejtelmélet és a véglények tana szolgáltatja!” stb... Tehát könyvével nem csak a klerikalizmus ellen

küzd és nemcsak a liberális kormányzatnak akar filozófiai jogalapot szolgáltatni, hanem elárulja nekünk mellékesen azt is, hogy jó államkormányzat csak a jogászok kiküszöbölésével és a sejt-theoretikusok bevonásával lehetséges. Ily módon a filozófiai okoskodást lassan, észrevétlenül, szinte öntudatlanul a politikai célzatosság befolyásolja, mely sokszor hatással van az elméletek irányára, a spekulatív elme anyagrendezésére, de sokszor a természetbúvár meglátó szemére, a természettudós rajzoló kezére is. Önkénytelen és sokszor ellenőrizhetetlen lelki vibrációk ezek. Az ilyeneknek köszönhetjük, hogy fejlődéstörténetről beszélünk ott, ahol csak fejlődési feltevésről volna jogunk szólni.

* * *

Minden tudományosan képzett ifjúnak fáj, hogy közvetlen leszármazásunkat a majomtól nem lehet egyenesen kimutatni. Fájdalom nem vagyunk ágbeli egyenes unokái a majomnak, mert mégis igen nagy a különbség az ember és a gorilla vagy a csimpanz és az összes ismert majomfajok között. Elejtették tehát ezt az egyenes rokonságot. Most már csak unokatestvérek vagyunk. Egy feltételezett közös őstől származunk, amely nincs még megtalálva, bár kétségtelen, hogy rokon lehetett az emberrel és a majommal is. Ez eddig jó, de van nekem egy másik unokatestvérem is: egy bájos gyönyörű fiatal leány, aranyszőke hajú, kék szemű, finom jelenség, minden vonása a tiszta szépség művészi vonala, remek embervirág és micsoda színek! és micsoda lélek! Micsoda kedély, milyen ész, nemes érzés, művészi hajlam és ügyesség lakik benne! Én Istenem, micsoda különböző unokatestvéreket adott nekem!

E különbséget látva, elgondolkodom. Mivel is bizonyíthatjuk csak, hogy a majom unokatestvérei vagyunk? A hasonlóságokkal. De ezzel szemben állanak a különbségek. Hogy az ember származását a holt anyagból levezethessük, azt kell tanítanunk: a fajok egymásból eredtek. A köpenyeges bogár, melynek „külső csontváza van”, de belső nincs, a gerinces állattal egy ágból fakad. A kiterjesztett szárnyú madár, a földszárnyal és hártyszárnyal röpködő bogár, az úszó hal, a járó ember, mind egymásból ered! Hát nem látják, hogy mindenütt más és más mechanikai probléma van az illető testrész szerkezetében megoldva, más célszerűség van kontemplálva és szem előtt tartva, más idea keresztül víve, melyek oly kevésbé azonosak, hogy egymásból ki nem kelhetnek, egymásból nem eredhetnek, ha csak azt nem állítjuk, hogy az ellentétek szülik egymást!! Gegenbauer Károly éles ésszel levezette az ötujjú emberi lábformát a vízlakó halak négysugarú hasiúszonyából! Bizony ehhez nagyon sok éles ész kell, mert nem nagyon könnyű belátni. A fajokat egymásból levezetni nem csekély vállalkozás, mikor minden természettudós elismeri, hogy már csak az emlősök különböznek a többi gerinces osztályok-

Három régi aranyozott asztal malachítlappal, rajtuk ezüst tálcák a XVII. századból. Miniatűrök.

Nimphenburgi porcellánok (1754). A középén meissení.

Meissení porcellán 1740. Harlekin.
(Báró Dirsztay Béla műgyűjteményéből.)

tól koponyaalkat, állkapocsszerkezet, szaglóérzék, szív, tüdő, nemirészek, vesék dolgában. Köteteket lehetne összeírni a fajok közötti kiáltó különbségekről, melyeknek áteredeztetése egyik fajból a másikba csak úgy magyarázható, ha megtagadjuk az átöröklés törvényét és azt az elvet valljuk, hogy minden dolog a maga ellenkezőjéből származik. Elvégre ezeket a nagy különbségeket maguk a természettudósok eléggé ismerik, hisz ezeket használják fel az állatvilág osztályozására. E különbségeknek mélységét kell csak átgondolnunk és legott látjuk, hogy nem lehet azokon pallót verni a közös eredet feltevésével. Önkényes állítás azt mondani, hogy a nyútól az elefántig csak egyedek vannak és fajok nincsenek, hogy minden egyed egészen másféle lény, mint fajbeli testvére, hogy a faj a természetben nem létezik, csak emberi absztrakció; hiszen negyven különféle cincérben megismerem a cincérjellegét, száz különböző eb-fajtában világosan látom a közös kutyaságot, melyet azonban tudós nem tud definiálni és talán még a művész sem tud szóban kifejezni. Erősen

elhatárolt külön fajnak látom az embert is, bármily sokféle változatban van is adva a természetben. Ha a mamák elegendők az emlősök rendjének megállapítására, ha a gerinc, a hajképződés külön csoportba foglalja a gerinceseket, az embernek sok jellegzetessége és kiváltképen terjedelmes és bonyolult nagyarányú szellemi élete vagy csak az a tény, hogy az ember betűket ír és a másik ember elolvassa, elegendő arra, hogy az embert dirimáló határral válassza el az emberformájú majomtól. Ha még sikerülne egy ágbogazat rendszerén a sok millió fajt keresztülvitelesen elhelyezni, anélkül hogy a gerinc és a csontvázrendszer hasonlóságainak a szervek rendszerének eltérései ellentmondának, vagy ha nem kellene a törzsláncolatot többször feltételezett vagy ismeretlen ősfajokkal kiegészíteni, mely „nagy ismeretlenek véletlenül mind megtalálhatlanok“, még megbocsátható volna a fajhatárok vonalainak szándékolt elmosása, de ezek az ellentmondások mindenütt meg vannak, a különbözőségek elnyomják a hasonlóságokat, a rendszer nincsen készen, csak egy sok részében

vitás, mértföldlépéseket kívánó, hézagokkal, árkokkal megszakított út van kijelölve az embertől ismeretlen őson át a gerincesekig és a halon át az egysejtű véglényig, problematikus út, melyet nem szegélyez a tények bizonyító vonala. Én csak amellet maradtam, hogy az átöröklés konzerválja a fajokat és nem jut önmagával ellentétbe, hogy a konzerválandó fajokból új fajokat teremtenek. Ellenkezőleg, kiegyenlíti a millió hatásokat és megőrzi a fajokat. A millió legfőleg csak árnyalatokat teremt.

Ezek után visszatérek multkori fejtegetéseimhez. Megemlékeztem már arról, hogy a fajhatáron átlépő Fejlődésnek pozitív bizonyítékát, világos esetét a természet nagy birodalmában sehol se találjuk. Hogy az állatfajok egymásból fejlődtek volna ki, arra egyenes bizonyíték nincs. Nagy zseniálítással sikerült erre nézve másodlagos bizonyítékokat konstruálni. Ezek között a legérdekesebb és a legnyomósabb a Fylogenetikából vett argumentum. Ennek a gondolatmenete a legegyszerűbb fogalmazásban a következő. Csiraállapotban, embriójukban az állatvilág bizonyos csoportjai egymásra nagyon hasonlítanak; a hüllők szárnyasok és emlősök, bármennyire különbözzenek egymástól felnőtt, kifejlett állapotukban, és bármennyire eltérők csak a gerinces emlősök fajai egymástól, mégis embrióik nagyon hasonlítanak. Ez a körülmény azt mutatná, hogy egymásból származnak

Szalonrészlet gobelín bútorral. (Báró Dirsztay Béla műgyűjteményéből.)

az összes fajok, az egysejtű véglénytől az emberig. Elismerem igen szellemes gondolat, de engem még így sem képes meggyőzni, vagy kielégíteni. Mivel sohse jutottam volna magamtól arra a föltevésre, hogy mert a bab és a tölgyfa csirájukban, mikor a szíkek fejledzni kezdenek, egymáshoz nagyon hasonlítanak, ennél fogva a tölgyfának a babból kellene okvetlen származni, vagy mert az almamag és a körtemag úgyszólván egyformák, még jobban mondva: az almamag belső csirasejtje nagyon hasonlít a körtefa belső csirasejtjéhez, ennél fogva az almafát a körtefa ősapjának kell tekintenünk. De elfogadnám még ezek után is a zseniálisan megtalált bizonyítékot döntő erejűnek, ha az állatgenealogia törzsfája minden tudósnál egyformán nőne, ha a törzsfához nélkül volna megrajzolható, végül ha a Brass-féle embrióbotrány ezen sajnálatos szégyenesete a tudománynak és a kultúrának el nem vette volna kissé tőle a kedvemet. 1908 dec. 21-én Haeckel Ernő jeni professzor, a Generelle Morphologie, Natürliche Schöpfungsgeschichte a Welt-rätsel és Lebenswunder világhírű tudós szerzője levelet kapott a Münchener Allgemeine Zeitung szerkesztőjétől. A német levél teljes hűségre törekvő fordítása ez: „Bátrak vagyunk Kegyelmes-ségednek az Allgemeine Zeitung legújabb számát beküldeni, minthogy az oly közleményt tartalmaz, mely Kegyelmességed munkáival foglalkozik. Nem óhajtanánk elmulasztani annak hangsúlyozását, hogy csak nehéz szívvel vettük fel ezt az iratot és csakis azért, mert oly oldalról jő, mely úgy a tudományos szakismeret, mint az érület loyaltása tekintetében magasan áll minden kétség fölött. Miután a feszegetett kérdés a látszat szerint tudományos körökben nem tud nyugalomra jutni, szeretnénk alázattal kieszközölni, hogy Kegyelmességed netán eme szemrehányásokkal egy rövid cikkben foglalkoznék, amelynek részére mi az Allgemeine Zeitungot természetesen rendelkezésre bocsátanók, minthogy a válasz nálunk az idevágó szakkörökhöz jutna“.

Dr. Brass Arnoldnak borzasztó vádjairól van itten szó, melyek nem állítanak kevesebbet, mint azt, hogy Haeckelnek összehasonlító rajzai, amikkel az állatfajok embrióinak hasonlóságát törekszik szemléltetni, bizonyítékul arra, hogy a fajok egymástól erednek — hogy e rajzok, melyek négy évtizeden át bejárták a folyóiratokat, lexikonokat, tudományos munkákat és szerepeltak ezer meg ezer vetített képes előadáson, hogy Haeckel ezen bizonyító rajzai nem hűek, nem pontosak, nem exactak, hogy kemény szóval kifejezve, közönséges hamisítványok. Megdöbbenve ezen híradáson tanulmányozni kezdtem Brass munkáit és tüzetesen egybevetettem Haeckel rajzaít azon ábrákkal, melyek neki mintául szolgáltak és meggyőződtem magam is, hogy Haeckel valóban igen nagy mértékben módosította az emberembrió és a majomembrió és egyéb alsóbbrendű állatok embrióinak

képeit és így a hasonlóságokat lényegesen fokozta, az eltéréseket pedig enyhén eltüntette, lehangolta.

Nem akarom a Brass két brosürájában (Das Affenproblem és Ernst Haeckel als Biologe und die Wahrheit) előforduló invektivákat felsorolni, se azokat a kolosszális kiszólásokat fonálra fűzni, amelyekkel a nagy természettudóst meganatémázták a vallásos felfogásuk érdekeiben Haeckel iratai által sértett tendenciák hivatalos lapjai, nem akarom azokat a markáns szólamokat regisztrálni, melyek között az ilyen kifejezés; „der unsterblich blamirte Taschenspieler mit Embryonenbildern“ még a szelídebbek közé tartozik. Csupán azokra a válaszokra szorítkozom ismertetésemben, melyeket Haeckel ezen szörnyűséges vádakra adott.

Haeckel, Sandalion, Eine offene Antwort auf die Fälschungsanklagen der Jesuiten című művének bevezetésében így ír: — „Sie klagten mich in der schärfsten Weise der Fälschung und des Betruges an, weil ich die angewandten Embryobilder *schematisirt* (kiemelve Haeckelnél is) d. h. unwesentliche Beigaben weggelassen und wesent-

Elefántcsonttal berakott spanyol asztal a XVII. századból, rajta empire vitrin ludwigsburgi porcelláncsoporttal, mellette buxfaragvány. (Herkules megöli Caccust, mellette aranyozott augsburgi csésze régi faállványon.) (Báró Dirsztay Béla műgyűjteményéből.)

liche Formverhältnisse scharf hervorgehoben, auch einzelne Beobachtungslücken durch vergleichende Synthese ergänzt habe“ vagyis magyarul: vádoltak engem a legélesebb módon hamisítással, csalással, mert én az alkalmazott embrióképeket *sématiszáltam*, azaz lényegtelen mellékdolgokat elhagytam és lényeges formaarányokat élesen kiemeltem, egyes megfigyelési hézagokat összehasonlító szintézissel ki is egészítettem“.

Már most ha Haeckel nem érzi, hogy mikor világelméletek alkotásáról, megalapozásáról van szó, ilyen sekély módosításokat megejteni nem szabad, mert csak egy kicsit kell megváltoztatni a majomembrióképét és egy picit az emberembriókét és már egészen más helyzet áll elő, mondom ha Haeckel ezt nem érzi, amit az én lelkiismeretem oly élénken érez, akkor mit csináljak én szegény gimnazista a világelmélet milliónyi fonalaínak zúrogoása és a nagy szövöszék kattogásának közepette, minthogy kételkedem — kételkedem és egyre folyton kételkedem.

CSERGŐ HUGÓ: MI.

Vagyunk néhányan, balga ifjak,
Kik megjavulni nem fogunk,
Kik télen a tavaszt keressük
És szerelemről álmodunk.
Épitünk várat holdsugárból
S lakásunk — hónapos szoba,
Egész világot boldogítjuk,
Míg a mi sorsunk mostoha.

Félszeg titánok, nagyzó törpék,
Megostromoljuk az eget,
A vágyaínk is ott lebegnek,
Ahol a kósza fellegek.
Az égiekkel szembeszállnánk
És szélmalmokkal vívunk csatát. —
Eget-törő erőnk, megörlik
Robotba fojtott éjszakák.

És glóriát fonunk dalokból
Egy-egy imádott lány köré,
A lelkünk szűzi tisztasága,
A jobbik én-ünk az övé.
Mosolyuk: hajnalhasadásunk,
Szemük: éjünknek csillaga
S mi másnak koldus-alamízna:
Nekünk a boldogság maga...

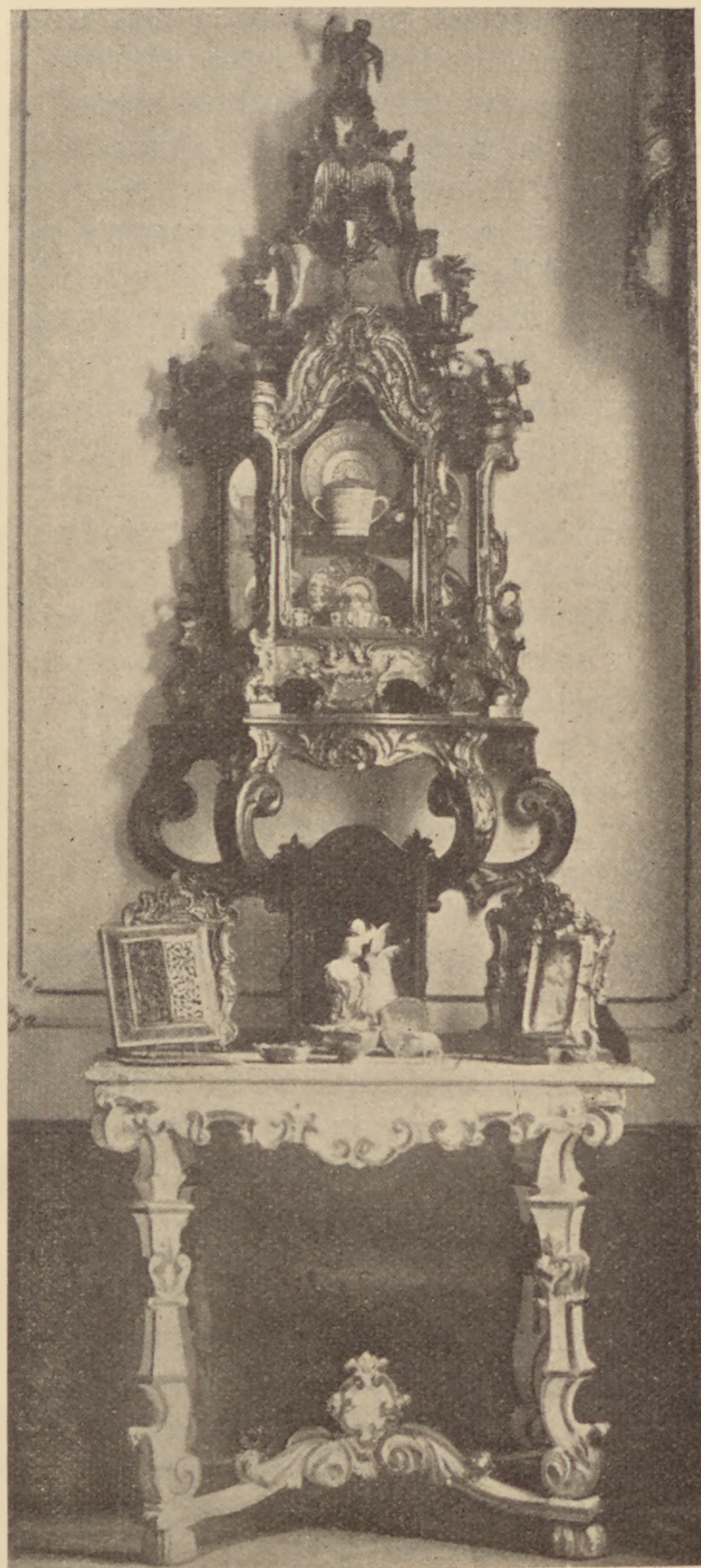
... Rajongó álmok álmodói,
Bolygunk egy éltén végig így.
És mi vagyunk a boldogok, mert
Csupán a valóság irigy.
A józan útra soh'se' térünk
És késő bánat soh'se' bánt, —
Bármily keserves ébredésünk:
Legalább szépet álmodánk.

CSERGŐ HUGÓ: MIMÓZA.

Lehúnyja szírmát a Mimóza
S magába fojtja illatát.
Kelyhében ezer hang zenéje,
Körötte süket némaság.

Mimóza, szomorú virágom,
Beh szánom árva sorsodat,
Hogy annyi szépből, illat-árból
A kelyhed másnak mítsem ad.

Mit ér a szépség, mit a jóság,
Ha más nem érzi, csak magunk? —
Hidd meg, Mimóza, egyebünk síncs,
Csak amit másnak adhatunk.

Louis XIV. asztal, rajta XVI. századbeli arannyal berakott képeret és porcellánok. Barokk vitrin eredeti aranyozással.
(Báró Dirsztay Béla műgyűjteményéből.)

DR. BOLGÁR MÓZES: A GÓLUSZ MESÉI.¹ — HÁMÁN.

Ez a tiszteletre méltó név, úgy vélem, mindenki előtt ismeretes, épp úgy mint példátadó működése: mind meg van írva az Eszter könyvében. Az alábbi mesék csak arról tesznek tanúságot, hogy milyen apró porszemnek tartották a Talmudkorabeli őseink a rettegett Hámánt, milyen rendületlenül hittek Izrael örökkévalóságában. És még egyről: bár a humor erejével, bizonyítják, hogy milyen fejlődésképtelen az antisemitizmus. Ime a kitűnő férfiú kisdéd utódai ugyanazokon a botor vádakon kérődznek még ma is, melyeket a nagy Hámán a tanácsteremben és első röpíratában „kifejtett“.

*

„Eme dolgok után naggyá tette a király Hámánt.“ Úgy történt az, ahogy a zsoltár mondja: Az Úr ellenségei olyanok, mint a hizott tulkok. Azért hizlalják, hogy lecsapjon rájuk a tagló.

Mihez hasonlít ez? Volt egyszer egy embernek egy csacsija, szamara és malaca. A csacsit és a szamarat mértékkel etette, a malacot ellenben tömte. És monda a csacsi a számárnak:

— Ostoba a mi gazdánk és igazságtalan. Mi dolgozunk és bennünket mértékkel etet, a malac henyél és tömi.

— Ne irigyeld, lányom, a dísznót, felelt az anyaszamar. Rossz vége lesz annak a nagy etetésnek. Bizony mondom, te megéred az ő torát.

„És szólt Hámán Achasverus királynak: van egy nép.“ Egészen különös nép ez, mely hol eszik, iszik, hol meg böjtöl. Minden hetedik nap — szombat, minden harmincadik nap — újhold, Nisan havában — Peszach, Szivanban — Acereth, Tisriben — Újév és nagyböjt, meg a sátrak ünnepe. Ez sok!

— De hát mit tehetnek ők róla, mond a király, ha törvényük parancsolja.

— De hiszen ez nem volna baj, hogy ünnepeiket megtartják, hanem ezenkívül megvetik a te ünnepeidet, nem ünneplik sem a Kalendát, sem a Saturnáliákat.

— Hiszen akkor a soknál is több lesz az ünnepek, felel a király.

Az Isten pedig magában mosolyogva szól:

— Ó Hámán, hát te sokallod a zsidók ünnepeit, majd el fogsz te pusztulni és bukásod napját új ünneppé avatják.

„Ha a királynak tetszik, írja meg, hogy ők elvesztessenek“ — szólt Hámán.

Achasverus azonban vonakodott:

— Nem lehet ezeket bántani, az Istenük nem engedi. Nézd, mit csinált a régi nagy királyokkal, akik kezet emeltek rájuk.

Hámán csak nógatta a királyt és gonosz taná-

csokat adott neki. A király végre összehívta 127 országának a bölcseit és varázslóit.

— Tanácsoljátok-e nekem, hogy népem egyikét, Izraelt megsemmesítsem?

A vének a földre néztek és azt felelték:

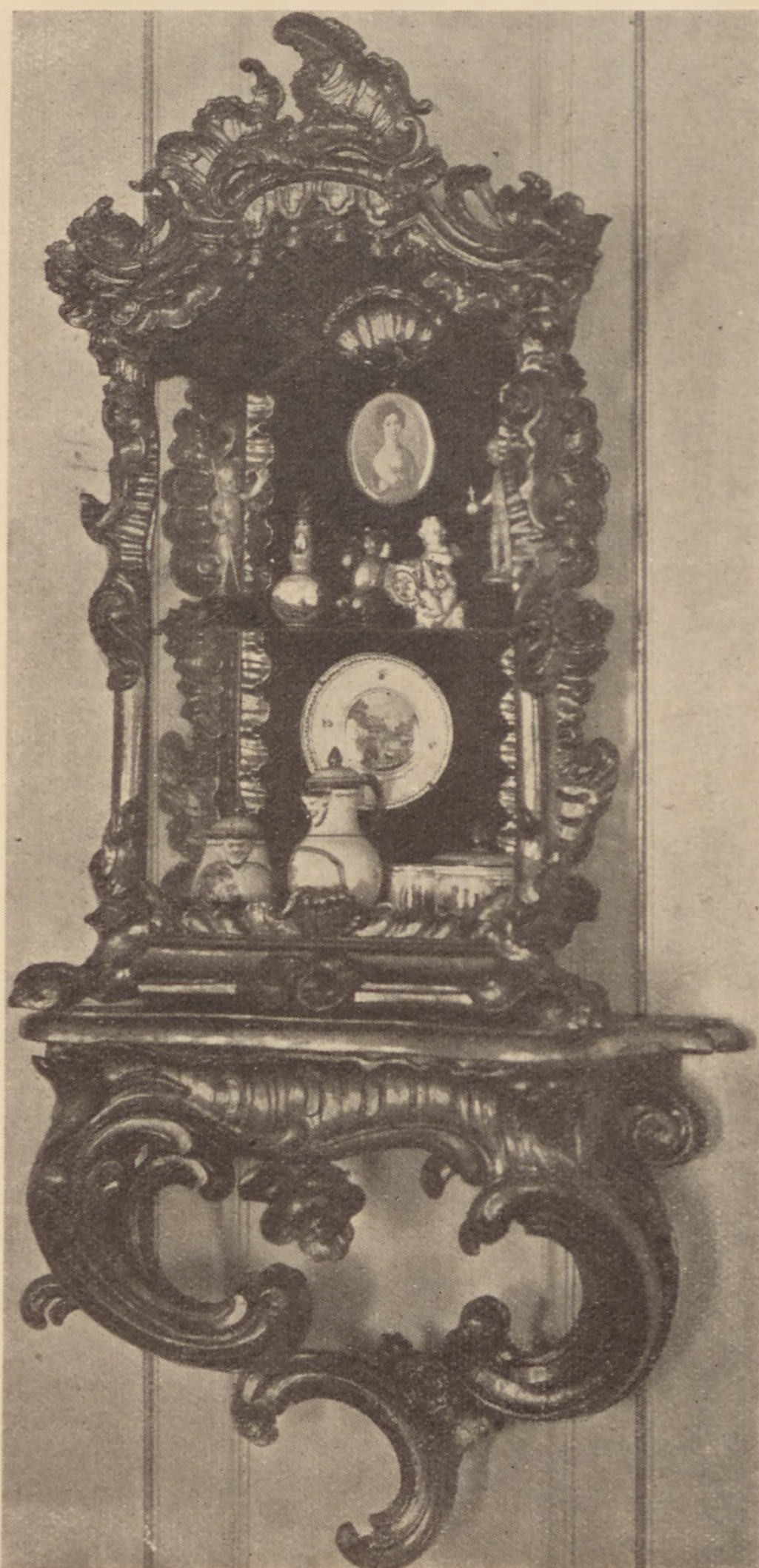
— Uram, ne bántsátok azt a népet, mert Istenük erős és bosszúálló. Gondold meg, mit tett Fáraóval és Szancheribbel!

De Hámán azt mondta:

— Óh bölcsek, mit beszéltek ti arról az Istenről, ki Fáraót és seregét a tengerbe dobta? Régen volt az már, azóta megöregedett, nincs abban többé erő.

A bölcsek elhítték Hámán szavait és együttesen megírták a következő levelet:

Béke veletek! Tudtára adatik mindenkinek, hogy udvarunkban van egy nagy férfiú, Amalék király sarja, neve Hámán. Ő kért tőlem egy csekélységet, egyik kis népem irányában.

Barokk vitrin capo de monte porcellánokkal.
(Bárá Dirsztay Béla műgyűjteményéből.)

¹ Szerzőnek hasonló című, sajtó alatt levő művéből, amelyben a talmud és midras legenda-anyagát dolgozza fel.

mely köztetek él, mely utolsó a népek között, de legelsőnek tartja magát, szidja a királyt és hálátlan jöttevői iránt. Ime mit tettek szegény Fáraóval, ki a legjobb földre telepítette, a hét sovány esztendőben etette őket és legszebb palotájának építését rájuk bízta és mégis ők fon-

Aranyozott francia bronzasztal, lapis lazuli lappal Voltaire hagyatékából, amelyet az orosz cártól kapott ajándéku. Rajta frankentali porcellán: Stürmischen Liebhaber 1760-ból. (Bárá Dirsztay Béla műgyűjteményéből.)

dorlattel megkerülték, elcsalták a pénzt és ott-hagyták az országát...

De most is, pedig szétszórta, száműzésben élnek itt köztünk, gúnyolnak bennünket és isteneink hitét. Azért egyhangúlag elhatároztuk, hogy e népet elpusztítjuk, sorsot vetettünk és a kocka Adar hó 13. napjára esett. Legyetek

hát készen azon a napon, gyilkoljatok le öreget, ifjat, nőt és csecsemőt egyaránt.

„És Hámán el akarta pusztítani a zsidókat.“ Mihez hasonlít Hámán erőlködése? Egy balga madár fészket rakott a tenger partján. Jött egy hullám és elsodorta a könnyű házikót. Azt mondja erre a kis szárnyas: Nem mozdulok el innen, míg nem csinálom tengert a szárazföldből és száraz-földet a tengerből. És vajon hogyan akarta meg-csinálni a nagy munkát? Csipetnyi sarat vett a csőrébe és bedobta a tengerbe és egy cseppnyi vizet és önté a partra. Megállt a háta mögött a társa és mondá:

— Oh te szerencsétlen! Micsoda lehetetlen munka! Nem érsz célt soha!

Az Isten is így szólt magában mosolyogva:

— Oh, világ legbalgább embere, Hámán! Én akartam már e népet megsemmisíteni és nem tudtam és most — te akarod!?

KOMLÓS ALADÁR: ZSIDÓ KÁNTOR UNOKÁJA.

Az Ipoly mentén gajdolt héberül
S imádkozott, dalolt a dédapám.
Ott fűtta meg a tülköt ünnepen
S ha énekelt,
Hosszú szakállát ráncigálta tán.

Zsidó kántor volt negyvennyolc előtt.
Imával kelhetett és feketett,
A keblén volt egy rojtos „míatyánk“,
És ő imádkozott,
Beszélt Istennel a község helyett.

Szent héber ritmusokkal töltözött
S Isten költője volt a dédapám.
— Ő kételkedő szívemnek megbocsát,
(Hisz nem fajzottam el).
Ő most könnyezve nézhet énreám.

Hiszen fürkésztem én is csillagok közt
(Be kár, hogy köztük mit se leltem én)
S a község helyett én énekelek csak
Úgy-e öregapám,
Az égre, a légbe, sorsverte szegény?

És úgy-e apó: rámszúghat özönnel
E céda világ bűne és nyomora,
S lerogyhatok is, szánaalmas utolsó:
De mégse lesz profán
Úgy-e öregapám, a kántorunoka?!

RÉTI SÁNDOR: A PAPHYRUS.

— Kis purim színjáték. —

(Szín: Fölül a szabad égboltozat, alatta: „A Tudók Mezeje”.
Idő: Tetszés szerint. Mondjuk: a Középkor, lehet: ma is. Sötétség dereng; kezdődik.)

Tamás az Éleseszű: — Imitt van. Ez az, ez az a lándagami papyrus. Amint a mellékelt ábra mutatja, töredék ez; helyesebben szólván: tépeték. Úgy bizony, eltépeték. De ami a fő és ez a fő: meg van rajt írva, rá vagyon világosan kaparva (olvassa): „... én, aki vagyok 29. Pírilápesz meghagyom minden alázatos alattvalómnak, miszerint e napokban páskát élvezzen; páskát és semmi mást...” Nos, noshát beeresztettétek-e füleitek hártájára? Mert eddig van. Pont innentől elszakadt, elveszett, pediglen mily hasznos volna a tudományra a parancs megokolása. Mert én tudom, ezerszer is tudom, érzem (vészesen)... érzem — a folytatásban meg vala az. De most nincs meg. Az nincs. De meg vagyon más. — Mátytyás, Mátytyás meg van az, miszerint a héberek honnan találták ki a páskát; Mátytyás, Mátytyás, ne szólj semmit: a nagy fáraótól a huszonkilencedik Pírilápesztől; bizony Mátytyás. Nono mit igyekszöl Mátytyás? Akarsz valamit? Hát nem bánom: jöjjön az ellen, beszélj hát Mátytyás!...

Mátyás a bölcs: — (a belső zsebéből kihúzza a bizonyítékot, ami a könyvekben neveztetik a névvel: „Mátyás a Bölcs 27/V α papyrus G”.) Emitt az enyém. Nemcsak neki van. Nem ám. Meg aztán fiaim, bolondokat szól amaz...

Tamás: — De kartárs...

Mátyás: — Kend most szemlélődjék! Emberek ide hallgassatok! Ez is töredék, igaz ugyan, de jobb mint amazé; meg régebbi az enyém; később keletkezett amaz, de azt tartom, nem is keletkezett, Ő Maga Keletkeztette...

Tamás (élesen indulattal): — De Mátytyás...

Mátyás (bölcsezen hunyorogva): — Kartárs, most én povedálok. — Figyelmezzetek rám emberek, mos fölolvassom az enyémet (olvassa a papyrus szövegét): „... megparancsolá pediglen 29. Pírilápesz a páskafogyasztást több szavakkal, merthogy látá a hébereknél és merthogy: kávába jó...”

— Fiaim, eddig van és punktum. Már ez csak így áll, már mink csak nem utánozzgatunk senki fiát. Ez zsidó patent, bizony Pírilápesz, tőlünk tanultad te. Most már bevallhatod az utókornak; úgyis hiába. Itt a történetrovó papyrusa. (Hévvél.) En kincsem: „27/II α papyrus C”, szólal meg, hogy te vagy az igazság; mondd meg annak odaát a másik oldalon, hogy: svindler, svindler hamis a zuzád, hamis vagy...

Tamás (tudományosan felindult hangon): — Kartárs kend lódit, kartárs maga...

Mátyás (villogva): — Kollega ne sértegezz, jót mondok, Tamás, hallgass! (Kissé bömbölve.) Olvad a fejed a — papyrus; dejszen mindjárt olvadsz te is. (Rémesen.) Hamis az Tamás, ezerszer is

hamis. Dejszen futsz te kartárs vagy elolvadsz! (Vészjóslón kapja föl a vizes poharat a katedráról és Tamás felé hajolva — jót iszik belőle).

Tamás (csittitólág): — De kedves kollega, node nézze, úgy látszik, hogy nem az látszik, kérem... induljon le...

Mátyás (dühvel): — Indulj föl... mert mindja... (E pillanatban lassan-lassan mindketten megdermednek, mozdulatlanok az ámulattól: fehér burusszal földve megjelenik előttük teveháton a Nagy Arab Kutató és szól):

— Akimász vagyok, az arab. Szálem alejkum mindannyitoknak: Mátyásnak a Bölcsnek és légyen néked is: Tamás az Éleseszű. A megfejtést hozám

Melchior: Venus. (Höchsti porcellán.) (Br. Dirsztay B. műgyűjteményéből.)

számatokra, óh Tudók. (Szolgájához.) Vegyed le ugyan a terhet a puposról!

(Círom a szerecsen szolgál leemelni a hét lakattal agyonzárt ládát és a Tudók közé helyezi.)

Akímász (fölnyitja a ládát és a selyempapírba göngyölt jószágot átnyújtja a Tudóknak): Ime vegyétek és nézzétek!

Mátyás és Tamás (szemei kerekre nyílnak és úgy pislognak egymásra):??

Akímász: — Amint mondtam, itt a megoldás...

Mátyás, Tamás (együtt): — Az olló?

Akímász: — Hát.

Mátyás, Tamás) kiki a saját fejét csóválva): — Hm, az olló...

Akímász: Úgy látom, nem is vagytok ti olyan nagy tudók. Nem bírjátok fölfogni? Ezzel met-szettem szét az egy lándagami papyrust kettővé.

Mátyás, Tamás (ismét meredni kezdenek): — ??

Akímász: — No nincs igazam? kettőnek az áraért a héberek kétszerannyi páskát adnak, mint egy papyrus áraért. Na ja... és az kávéba jó... Szálem... Szálem alejkum...

(Akímász fölkuporodik a puposra és elvágat napkelet felé, Bagdad irányában. Még egyszer visszafordult, mielőtt elnyelni készülne a köd és hátrakialtott a két Tudóknak):

— Na igen: kávéba jó...

(Szólt az arab és nem mondott semmit. Eközben Tamás és Mátyás csöndben elájultak, a hallgatóság oszlásnak indul, kiki hazaoszlík).

FLEYNER JÁNOS: FEBRUÁR A DUNÁNÁL.

Úgy fázom itt; s az Arno partjain
Már bimbóköntös övezi a fákat
S napfény ragyogja be a palotákat.

Itt furcsa és hideg minden tavasz;
Az Arno partján virulnak az álmok
Es illatoznak a sötét platánok.

Itt megünt arcú, hangos emberek,
De Petrarca dalol az Arno mentén
Hús reggeleken, — arany naplementén.

Itt lenyűgöznek csöndes, bús szobák;
Ó, Firenze után hiába vágyom
Es álmaim városát sohse látom.

Ó, sohse látom márványtermeit;
Az Urbinoi vásznainak fényét,
A szobrok testét, — éltem sok reményét.

Jön a tavasz. Az Arno partjain
Már bimbóköntös övezi a fákat,
S napfény ragyogja be a palotákat...

A MAKKABEA JUBILEUMA.

— A MAKKABEA TÍZ ÉVE. —

Makkabea fényes ünnepek kerekében ünnepelte meg tízéves jubileumát. És midőn a jubileumi ünnepek az egyesület keretét messze felülmúlták, akkor oly eredményekre is hivatkozhatunk, amelyek e túllépést jogosulttá teszik.

A gazdasági célú testületek működésének eredményét számok jelzik. Ha a Makkabea tízéves működését csupán számokkal akarnók megmérni, akkor is oly eredményre jutnánk, amely önmagában véve is jogosulttá tenné a legfényesebb ünnepeket. Egy oly egyesület azonban, mely egy eszme megvalósítására és propagálására vállalkozott, nem szabad hogy számokkal fejezze ki tíz év működésének gyümölcsét. A Makkabea tízéves működését az az eltolódás jelzi, amely a magyarországi zsidóság életében és eszmevilágában az elmúlt tíz év alatt a Makkabea javára mutatkozik.

Érzem azonban a szerénységség vádját. Egy egyetemi ifjúsági egyesület gyakorolhat-e befolyást egy csaknem milliónyi főt számláló tömeg gondolkozására és belső életére? A történelem és minden modern mozgalom története igenlőleg dönti el ezt a kérdést. Az egyetemi ifjúság csatlakozása valamely mozgalomhoz garanciája az eszme jövő érvényesülésének. A zsidó diákegyesületek története ezen szempontból a legkedvezőbb jel a cionizmusra nézve. Nincs a kulturális nyugaton zsidó egyetemi egyesület, amely nem a cionizmus alapján állana. Még azok az egyesületek is, amelyek Németországban az antisemitizmus ellen alakultak abban az időben, midőn a Burschenschaftenok zsidó tagjaikat kirekesztették, a cionizmus feltünésekor azonnal a mozgalomhoz csatlakoztak. Az azután alakult egyesületek pedig már a cionizmus jegyében születtek. A Makkabea ezen utóbbiak közé tartozik. Midőn azonban a Makkabea megalakult, itt voltaképpen megelőzte korát.

Az a gondolkodás, amelyet a Makkabea megalakulásakor a magyar zsidóságban talált, annak a gondolatvilágnak bélyegét viselte magán, amelyet az emancipáció utáni korszak fejlesztett ki. Kétségtelenül nehéz küzdelmek után jutott el az egész zsidóság az emancipációhoz. A magyar zsidóságnak pedig a szabadságharc vérzivatarjában kellett az emancipációért súlyos próbát kiállania. Midőn a várva várt felszabadítás végre megérkezett, a zsidóság igyekezett „kiérdemelni” ezt a kultúrállamban mindenkit megillető emberi jogot. Ezt pedig úgy vélte elérni, ha a zsidóságát a legszűkebb térre redukálta. Aktíve a nagy ünnepeken érezte magát zsidónak, passzíve pedig az antisemitizmus erősebb konvulziói alkalmával. Az imádkozó és megrémült zsidó volt az emancipáció

A Makkabea alapító tagjai. (1903.)

A Makkabea jelenlegi vezetősége.

után hosszú évekig a zsidóság típusa. Az „idők vasfoga” ezt a gondolkodást sem hagyta volna megkövesedni és hosszú évek múlva valószínűleg elpusztította volna utolsó csiráit. Azonban az időre bízni mindent: ez negligálása volna az emberi cselekvésnek. A magyar zsidóságnak sem kellett az időre bízni azt a munkát, amely e gondolatvilág nyűgétől és terhétől emancipálja.

A sors különös kedvezése folytán a Makkabeának jutott az oroszlánrész ebből a munkából.

A Makkabea megalakulásának első percétől kezdve a cionizmus álláspontjára helyezkedett. De már működésének első pillanataiban kellett belátnia, hogy az akkori zsidóság emancipált gettógon-dolkozása és a cionizmus között át-hidalhatatlan távolság rejlik. Ez a fel- ismerés egyszersmind annak a munkának az irányát is megjelölte, amelyet a Makkabeának a cél érdekében végeznie kellett. A Makka-beán belül erőteljes cionista *nevelést* végezni; a Makkabeán és a cionista párton kívül a *zsidó öntudat* felébresztése, illetőleg felkeltése útján a cionizmust propagálni: a zsidó életviszonyok ekként szabták meg a Makkabea munkakörét. A cionizmus propagálása és terjesztése: az *akkori* zsidóság szempontjából csak belső ügye volt a Makkabeának. A *zsidó öntudat* felkeltése és hir-detése azonban olyan feladat és cél volt, amely elől a zsidóság legjobbjai sem zárkózhattak el. És ezt a munkát *tettekkel* kezdte meg a Makka-bea és nem teoretizálással. A zsidóság mai állapotában élő és felnevelkedett ember nem is tudja elképzelni azt az imponáló hatást, ame-lyet a fehér-kék mogen dovid-os jelvényt viselő Makkabeisták az egyetemi ifjúság és a zsidóság körében keltettek. A zsidóság ily bátor hirdetése szokatlan volt az ünneplő és rettező zsidók kor-szakában. A zsidó intelligencia csupán az ábráza-tán és születési bizonyítványának illető rovatában viselte terhes örökségként zsidóságát. A zsidó intelligencia körében a zsidóság és a pírulás oly együvé tartozó fogalmak voltak, mint a villámlás és a mennydörgés. A zsidóság valóságos Achilles-sarka volt a zsidó intelligencia legnagyobb töme-gének. Bátor tett volt szükséges ezen állapot meg-változtatására. Ezt a tettet nem lehetett azoktól a zsidóktól elvárni, akik csak rossz oldaláról ismer-ték a zsidóságot. Akiknek azt prédikálták egy egész emberöltőn át, hogy asszimilálódni kell. Hogy lelkesedhessék valaki a zsidóságért, midőn foly-vást azt hallja, hogy a zsidónak minél többet kell levetnie az ő faji jellegéből és sajátosságaiból? Lehet-e lelkesedni azért a zsidóságért, melyről azt tanítják, hogy minél többet kell belőle ki-vetni?

Az első Makkabeisták azért érezhették magu-

Tränenbecher.

Augsburgi ezüst XVII. sz.

Aranyozott tálca.

Augsburgi ezüst XVII. sz.

(Bárá Dirsztay Béla műgyűjteményéből.)

kat öntudatos zsidóknak, mert emancipálták ma-gukat az asszimiláció gettó-légköréből.

És a Makkabeisták öntudatos viselkedése nem a hagyományos dafke-fellobbanás erőteljesebb kí-törése.

A Makkabeisták zsidó öntudata sokkal mé-lyebb lélektani momentumokban gyökerezik. A zsidóság értékelése volt az a forrás, amelyből a Makkabeisták zsidó érzése a legintrazigensebb cionizmusig táplálkozik. Aki folytonosan a zsidó faj értéktelenségéről hall regélni, az természetesen sohasem fog lelkesedni a zsidóságért és zsidóságát sohasem fogja a szerencsétlen véletlen művénél egyébnek tekinteni. Akinek azonban vérebe ment át a zsidóságnak oly értékelése, amellyel Herzl és Nordau lepték meg a világot, azok, ha vélet-lennek is, de nem szerencsétlen, hanem ellenkező-leg a *legszerencsésebb* véletlennek tartják zsidó-ságukat, melyet büszkén és öntudatosan viselni és hirdetni: az ily zsidóknak természetí szüksé-gesség.

Az erőltetettséggel nélküli öntudatosság, a kérke-désbe és hivalkodásba soha át nem csapó zsidó önérzet: ebben lehet összefoglalni azt a szellemet, amely a Makkabeából kiindulva mind hatalmasab-ban hódít és lesz uralkodóvá az egész magyar zsidóság körében. Ez a Makkabea tízéves műkö-désének legszebb és legértékesebb eredménye.

E szellem eredményeként jelentkezik a zsidó ügyek iránti érdeklődés, amely, a hurrázó lokál-patriotizmus együgyű szempontjait túllépve, az egész világ zsidóságára terjed ki. A zsidó irodalom és művészet ma már nem egyesek, vagy tudós szekták monopóliuma, hanem az egész magyar zsidóság érdeklődésének tárgyai. A magyar zsidó-ság minden megmozdulása a való zsidó élet irá-nyában történik és most van kifejlődőben egy oly zsidó közélet kialakulása, mely minden vonatko-zásában a külföldi zsidóság mellé fogja a magyar zsidóságot helyezni.

A Makkabeának legfelemelőbb érzése, hogy összehasonlíthatatlanul fényesebb auspiciumok között lép második évtizedbe, mint amily kedvezőtlen viszonyok között működését megkezdte.

Simon Lajos,
a Makkabea társelnöke.

SZOCIÁLIS MUNKA

Dr. BARTOS K.: GYERMEKEKRŐL —
FELNÖTTEKNEK.

Rendszerint a gyermekeknek szoktunk mesélni az emberről. Hadd meséljünk ez egyszer az embernek a gyermekről. Szántszándékkal használtam ezt a kifejezést, hogy ember, mert az olvasóban elsősorban az emberhez fordulok ezzel a pár sorral, amely nyomorról, szenvedésről, züllésről fog, nem is mesélni, hanem valóságot, az életből vett szomorú igazságokat előtárni.

Mark Twaintól kezdve Edmondo de Amicis-ig a világirodalom nem egy nagysága foglalkozott a gyermekkel, de bizony a sok kiváló mű között, melyet mind megannyi zseni teremtett egyetlen egy sem akadt, aki az igazi gyermeknyomort, az igazi gyermekproletársorsot úgy írta volna, úgy festette volna le, amint azt az életben látjuk. Talán azért, mert a költőnek, az írónak nem is szabad megírnia a valót, neki szépítenie kell és a nyomort is csak költői palástba burkolva mutatja be.

Nekem azonban engedjék meg, hogy ne esztétikusan írjak, hanem élethűen, ne költőiesen, hanem prózái számokat elsorolva.

Van ebben az országban vagy egy millió hit-sorsosunk. Ezt tudja mindenki. De milyen kevesen tudják azt, hogy van ebben az országban mintegy 10,000 olyan apró zsidó gyermek, akiknek nincsen apja, anyja, vagy ha van is, nem képesek nekik betevő falatot adni; nincsen éjjeli szállásuk; nincsen se meleg, se más ruhájuk.

„Az örök emberszeretet nevében.” Ez a néhány egyszerű szó van felírva a Budapesti Állami Gyermekmenhely homlokzatára. Az állam az örök emberszeretet nevében vállalkozott arra, hogy ezernyi ezer gyermeknek legyen apja, nevelője, gondozója. Berendezett egy nagy, hatalmasan és példátlanul működő apparátust, megteremtett egy olyan gyermekvédelmi instituciót, melynek csodájára járnak a külföldiek, ad az elhagyott apróságoknak kenyeret, ruhát és védő fedelet. Csak egyet nem, csak egyről feledkezett meg az állam és ez az, hogy hitet csöpögtessen az általa ezer számra nevelt kis emberek lelkébe. Így történt

azután, hogy a mi elhagyatott véreinket is az állam vette pártfogás alá és neveltette őket. Csak-hogy egy szép napon azt láttuk, hogy a kis apróságok felcseperednek, dolgos, derék munkaszerető emberekké válnak, de a hitüktől, a felekezetüktől elszakadtak, mert az államnak nem volt annyi anyagi ereje, hogy őket saját felekezetükbeli családoknál neveltesse. Parasztoknál nevelkedtek és azokká is lettek, mindössze annyi volt közöttük és a többiek között a különbség, hogy nekik nem volt földjük a falujokban, őket nem fűzte a falubeliekhez semmiféle rokon kötelék, a lelkük elszakadt az övéiktől, s ők a falu idegenjei maradtak, nem találtak mást, a hova csatlakozzanak. Ezen az állapoton segíteni becsületbeli kötelessége volt felekezetünknek.

Csak-hogy a szegénységet, a nyomort nyomon követi — a züllés is. Szükség törvényt bont. De ezen a régi közmondásos igazságon a 20-ik század társadalma már túl emelkedett. Ma már a büntető jogász azon az állásponton van, hogy nem egyedül külső fizikai okok, pl. az éhség kényszerít rá valakit a bűnözésre, hanem a bűnözés tényét egy oly folyamat előzi meg, melyben egész komplexuma van a legkülönbözőbb momentumoknak. A bűnözés tulajdonképpen, ha szabad magamat így kifejeznem, egy evolúció végpontja, amely evolúcióban része van a nevelésnek, táplálkozásnak. Azon az állásponton van a tudomány, hogy kellő nevelés és gondozás mellett — ellentétben a Lombrozó iskolája által hangoztatott elvekkkel — mindenkiből lehet tisztességes és becsületes embert nevelni. Ezért alakították át az összes államok, az Egyesült Államok példáját követve, büntető perrendtartásukat és egészítették azt ki a fiatakoruakról szóló törvényes intézkedésekkel. Ezért vonta bele mindenütt a törvényhozás a társadalmat abba a tevékenységbe, mely nem büntet ma már, hanem nevel és ezért alakultak világszerte azok a társadalmi egyesülések, amelyeknek célja a züllésnek induló gyermekeket megmenteni.

Lélekmentés — az örök emberszeretet nevében.

Ezek a céljai országunk egyik legnagyobb humanus intézményének: az Országos Izraelita Patronage-Egyesületnek. Ez az egyesület, amely csak 3 éve áll fenn, máris 1200-nál több gyermeket nevel és e 3 év alatt közel 200,000 koronát fordított a fentebbi célok elérésére. Országszerte 45 fiókot alakított, amelyek a képeinken bemutattott telepeken segítik elő azt a célját egyesületünknek, hogy ne maradjon a honban egyetlen egy oly zsidó gyermek sem, akinek ne legyen pártfogója, akinek nélkülöznie kelljen azt a meleget, azt a szeretetet, amelyet a hit nyújt.

A csenevész gyermekek százaiból, akik félig parasztok, félig zsidók, nevel ez az egyesület piros-pozsgás, erős, egészséges kultúrembereket.

A züllésnek indult, az erkölcstelenség görgetegébe jutott gyermekek százait menti meg ez az egyesület a becsületes társadalomnak.

Ez az első olyan egyesület, mely egyaránt gondoskodik fiúkról és leányokról, apró és nagy gyermekekről, pestiekről és vidékiekről, neologokról és ortodoxokról, minden gyermekről, ha — zsidó.

Az apróbb gyermekeket az egyesület taníttatja. A nagyobb fiúkat kereskedőkké, iparosokká, földművesekké képezi ki. A nagyobb leányokat az egyesület részben különböző a nőknek is megfelelő iparágakban képezi ki, nagyobb részben pedig háztartásban.

Egyik főcélját képezi az egyesületnek, hogy a züllött, de még megmenthető és megjavítható gyermekek részére javító otthonokat állítson fel. De ehhez az egyesület jelenlegi ereje még csekély.

Általában véve az egyesületre egy egész ország terhei nehezednek, különösen a kisebb hitközségek száz számra veszik igénybe az egyesület jótékonyágát, azonban ezzel szemben az egyesület még sem részesül kellő támogatásban.

Most közeledik a purim napja. A szétszóródott zsidóságnak szomorú akkordokkal tele történetében az egyetlen derűs emlék. A purim vallásunk víg ünnepnapja s most, amikor mindnyájan vigadni készülünk, örömmünnepet ülni, az egyesület e vígság ünnepén zsidó gyermeknapot rendez.

Ne feledkezzünk meg purim ünnepén az elhagyatott, veszendőnek induló apró hitsorsosainkról, a zsenge gyermekekről.

Csak egy fillért kérünk a gyermekmentés oltárára — az örök emberszeretet nevében!

TOIL-HEGYRÖL

A NAGYOK. A talmudi nyelvben vannak bizonyos kifejezések, amelyek a szó rendes értelmének épp az ellenkezőjét jelentik. Pl. „Nagy világosságú” annyit tesz mint — *vak*. „Nagyétű”, akinek a gyomra egyáltalában hasznavehetetlen. „Nagypénzü” = egyetlen vasa síncs. A grammatikában, ha jól emlékszem, az ilyeneket eucharisztikus (vagy tán eufonisztikus?) kifejezéseknek nevezik. Hadd szóljunk tehát ez egyszer az eucharisztikus, vagy eufonisztikus „nagyok”-ról.

A NAGY ZSIDÓ I. Valamikor az egyéb jelző nélküli „nagy zsidó” fogalma teljesen hiányzott a zsidó köztudatból. Volt „nagy jámbor zsidó”, aki askétikus életmóddal, vallási pedantériával tűnt ki, volt „nagy tudós zsidó”, aki a zsidó irodalom tengerében buvárkodott éjjel-nappal, volt „nagy jótékony zsidó”, aki nagy titokban gyömöszölte a pénzt a felkutatott szegények zsebébe. Ma vannak egyszerűen „nagy zsidók”, akik sem nem jámborak, sem nem tudósok, sem nem jóté-

konyak, hanem csak egyszerűen nagy zsidók. Sőt egy híres tudósunk szerint (aki igazán nagy zsidó) nagy zsidó ma az, aki a zsidó vallásból semmit sem tart meg. De ez a kritérium még távolról sem kimerítő. Hozzá tartozik még a zsidó dolgokban való abszolút analfabétaság. De a nagy zsidó szerepelni vágyik. Szerepel itt, szerepel ott, látod itt, látod ott, elnököl itt, elnököl ott, szónokol itt, szónokol ott és mert zsidó dolgokban teljesen járatlan és mert másutt is vannak ambíciói és tizenhárom főüzletben és negyvenhárom fióküzletben is szerepel, természetes, hogy sem itt sem ott nem konyít a dologhoz. De azért kedvenc foglalkozása, hogy böngészi a lapokat, és különös szeretettel a zsidó lapokat, vajjon mit írnak róla, milyen újabb himnuszt zengenek az ő nagyságáról, az ő nagy zsidóságáról. Az ilyen „nagy zsidót” persze bele lehet aztán ugratni a leg-lehetetlenebb dolgokba, csak ember és jelszó kell hozzá. És a zsidó közélet megtelik dilettantizmussal és humbuggal, a hozzáértők kacagó öröme vagy szomorú sajnálatára. És ez az, amiért olyan üdvös volna, hogy ezek az eucharisztikus vagy eufonisztikus „nagy zsidók” megmaradnának nagykereskedőknek, nagy iparosoknak, nagy bankároknak, nagy báróknak, nagy főrendeknek, nagy királyi vagy udvari tanácsosoknak, akiknek a tanácsa nélkül a király és az udvar egyetlen lépést sem tesz — de a zsidóságot hagyják békén és bízzák a hozzáértőkre.

A NAGY ZSIDÓ II. Ezt tulajdonképpen a nagyra nőtt zsidónak kellene neveznem és az előbbinek bizonyos tekintetben ellentéte. Amíg nagyra nem nőtt, senki sem sejtette róla, hogy zsidó. Vagy legalább is senki sem gondolt reá, hogy zsidó. Az IMIT felolvasásán, az OMIKE előadásain, a zsidó intézmények közgyűlésein, a zsidó kérdések konferenciáin soha sem látta még senki, a zsidó ügyek harcosai vagy pártfogói között sohasem szerepelt még a neve. Legelőször és legutoljára nyolcnapos korában vérzett a zsidósáért és akkor sem tehetett róla. Azóta pedig még a szíve sem vérzett érte. Sőt óvatosan, kínos-óvatosan távol tartotta magát mindentől, ami a zsidósággal van kapcsolatban, úgy hogy maga a főkapitány, akihez tudvalevőleg mindenki beküldi a bejelentési lapját az összes adatokkal, mondom, még a főkapitány sem tudta róla, hogy zsidó. De egyszerre a mi rejtett zsidónk nagyra nőtt, képviselő, udvari tanácsos, főrend, főispán, főpolgármester vagy miniszter lett és uccu nagy az öröm Izraelben! Az új képviselőről, új udvari tanácsosról, új főrendről, új főpolgármesterről, új főispánról, új miniszterről kisült, hogy zsidó. Ő szegény nem is tehet róla, de kisült. Úgyes emberek kisütötték és ime egeket ver az ujjongás: mi lett egy zsidóból! Milyen nagyra nőtt egy zsidó! Hát, Istenem, mi közük ezeknek a nagyranövészeknek a zsidósághoz? Aztán pápuák vagy hottentották vagyunk mi,

hogyan ujjongjunk, ha valaki közülünk európai frakkot vesz fel? Hát nem méltóztatik tudni, hogy volt már zsidó nemcsak képviselő, főrend, főispán, udvari meg királyi tanácsos, hanem — király is, aki mellel gyönyörű verseket is írt, amiket még ma is énekelnek az egész világon, vagy aki mélységes filozófiai munkákat adott ki, amelyek még ma is nagyon el vannak terjedve. Talán tetszett már hallani egy bizonyos zsoltáros Dávidról és egy bizonyos bölcs Salamonról?!

A NAGY ZSIDÓ FILANTROP. Menj a hitközséghez és chevrához, a patronageba és a gyermektelepre, a menzához és segélyegyletbe, szóval mindenüvé, ahol jótékonytákosat gyakorolnak — és mindenütt ott látod sűrögni-forogni, izegni-mozogni, civakodni és hadakozni a „nagy filantropot“, aki a szegények érdekében nem kíméli sem torkát, sem tüdejét, sem a kezét (már mint a hadonászásban), sem az idejét; nem sajnál ő sem fáradságot, sem „munkát“ hiszen oly édes a jótékonytákos jutalma (az összes lapok kiserkesztik!), csak egyet sajnál — a pénzt. Már mint a maga pénzét. Mert ő nagy filantrop, sőt nagyon is nagy filantrop, — amíg mások pénzéről van szó. De őt magát még a „mísebérah“-ban foglalt nyilvános nyugtázás sem csábítja arra, hogy a zsinagógába „snóderozzon“. Elég jótékonytákosat gyakorol ő kint a templomon kívül — gondolja magában. Igaz, hogy a másokból. De ez a csekélység igazán nem lényeges körülmény. Egyszer megfogtam egy ilyen nagy filantropot az utcán. „Kedves uram — szóltam hozzá —, egy emberéletéről van szó, akit egy pár koronával meg lehetne menteni, az illető hozzám fordult és én Önhöz fordulok, a gazdag zsidóhoz és ismert „nagy filantrophoz“. Az ismert nagy filantropot ájulás kezdte környékezni és azt a benyomást tette reám, hogy az én életmentésem bizony egy más emberéletbe kerülne. Jobbnak találtam tehát az egészről lemondani. Mert hát a szegény ember helyett, ha elpusztul, jön ezer más szegény ember, de ki fogja a zsidóságot kárpótolni, ha azért a pár koronáért az irgalmatlan guta környékezi az ismert nagy filantropot? (Secundus.)

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS!

Tisztelettel kérjük előfizetőinket, valamint az OMIKE pártfogó tagjait, akiknek előfizetésük, illetve tagságuk február hóban lejárt, szintúgy azokat, akik előfizetési, illetőleg tagsági díjjal hátralékban vannak, szíveskedjenek a megfelelő összeget minél előbb beküldeni, nehogy a lap küldése fennakadást szenvedjen.

MULT ÉS JÖVŐ KIADÓHIVATALA,
BUDAPEST, VI., PODMANICZKY-U. 6.
CHEQUE- ÉS CLEARINGSZÁMLA: 29811. □□□

KRÓNKA- ÉS-ÖZEMLE

AZ OMIKE ÚJ PÁRTFOGÓ TAGJAI. Mint már több ízben jeleztük, az OMIKE elnökségi határozata értelmében a pártfogó tagok, akik évi 20 korona tagsági díjjal lépnek be az egyesületbe, megkapják a Mult és Jövön kívül a dr. Hevesi Simon szerkesztésében megjelent gazdag tartalmú Kultúr-Almanachot is mint tagilletményt díjtalanul. Akik 30 korona tagsági díjjal lépnek be az egyesületbe, megkapják a díszkötésű Kultúr-Almanachon kívül a Mult és Jövöt díszkiadásban. Ezt a kedvezményt az OMIKE nemcsak az újonnan belépő pártfogó tagoknak, hanem a régieknek is nyújtja, amennyiben a portóra szükséges 30 fillért szerkesztőségünknek előzetesen beküldik. Utolsó számunk megjelenése óta a következők léptek be az OMIKE pártfogó tagjai sorába:

30 koronás tagsági díjjal: dr. Brüll Ignác udvtan. angol konzul az ügyvédi kamara elnöke Budapest, Krausz Simon tőzsdebizománys Budapest, galgóczi Heteés Mór nagykereskedő Budapest, Jüdisch-Akademischer Kultur-Verein München, nagysári Frankl Ede földbirtokos Pozsony.

20 koronás tagsági díjjal: dr. Pap Dávid ügyvéd Budapest, Deutsch Mór gyáros Budapest, Pfeifer Zsigmond kereskedő Budapest, Kardos Adolf kereskedő Budapest, Grünwald Albert kereskedő Budapest, Roth Jakab kereskedő Budapest, Mauthner Ödön nagykereskedő Budapest, Winkler Ferenc nagykereskedő Budapest, Alapi Béla bankigazgató Budapest, Reisz Dávid kereskedő Budapest, Robitssek Géza kereskedő Budapest, Rosenfeld Márk vendéglős Budapest, Krén Lajos vendéglős Budapest, Eismann Gyula nagykereskedő Budapest, Schvartz Ignác könyvkereskedő Budapest, dr. Székely Ernő gyógyszerész Budapest, Horti József műipari tervező Budapest, Róna Lajos ércöntő-mester Budapest, Steinbach Gábor bútorgyáros Budapest, Adler

„Mult és Jövő“ 1912. évfolyamához

BEKÖTÉSI TÁBLÁK

kaphatók a „Mult és Jövő“ kiadóhivatalában: Budapest, VI. ker., Podmaniczky-utca 6. szám. * Ára az összeg előzetes beküldése ellenében portómentes küldéssel 2 korona 50 fillér, a díszkiadáshoz 3 korona

Ármin kereskedő Budapest Schlesinger Mór kereskedő Budapest, Tauber Frida Budapest, Baumgarten Nándor bankfőnök Budapest, Kellner Hugó gépkereskedő Budapest, Dukes Arnold kereskedő Budapest, Wippler Ignác vállalkozó Budapest, Bányai Viktor bútorgyáros Budapest, Varga Jenő bankár Budapest, Gyárfás Gyula iparos Budapest, dr. Rudas József orvos Budapest, Halász és Társa kereskedők Budapest, Halász Dezső kereskedő Budapest, Tamás János igazgató Budapest, Fischer János Károly igazgató Budapest, Spiegel Béla vegyész Budapest, Hantos Aladár mérnök Budapest, Satori Ernő cégvezető Budapest, Hunwald Pál bankhivatalnok Budapest, Weisz Márton kereskedő Budapest, Rotter Izidor bankár Budapest, Kopstein H. Emil kereskedő Budapest, Schön Lipót cégvezető Budapest, Szántó Frigyes igazgató Budapest, Strasser Róbert földbirtokos Budapest, Schlesinger Bernát kereskedő Budapest, Rosenbaum Menyhért Budapest, Auer Albert igazgató Budapest, Waldmann Imre fővárosi orfeum igazgatója Budapest, Deininger Rezső titkár Budapest, Thein Róza Budapest, Breuer Lipót igazgató Budapest, dr. Mandula Izidor ügyvéd Budapest, dr. Gerő Vilmos ügyvéd Budapest, Fellner Leó gyáros Budapest, Dénes Ödön titkár Budapest, Szikra Károly cégvezető Budapest, Führer József kereskedő Budapest, Lehrer Adolf kereskedő Budapest, dr. Berger Miksa ügyvéd Budapest, Horváth Emil kereskedő Budapest, Guttmann Mór kereskedő Budapest, Garay gyógyszertár Budapest, Steiner Gyula kereskedő Budapest, Horovitz Izidor cégvezető Budapest, Hein Sámuel nagyiparos Budapest, Engel Pál igazgató Budapest, Dóci Ignác banigazgató Budapest, dr. Katona Géza főtitkár Budapest, Stein Frigyes kereskedő Budapest, Tauszig Vilmos szabó Budapest, Orienter Károly mérnök Budapest, Vida Jenő igazgató Budapest, dr. Glasner Ármin ügyvéd Budapest, Vágo Jakab hivatalnok Budapest, Ringwald József irodafőnök Budapest, Braun Ignácné kereskedő Budapest, Winkler Aron műegyetemi hallgató Budapest, Löbl Jakab papir-nagykereskedő Budapest, László Jenő igazgató Budapest, Pollák Károly szállító Budapest, Szántó Jenő hivatalnok Budapest, Messinger Ármin szabó Budapest, Kertész Sándor cukrász Budapest, Aczél Dezső hivatalnok Budapest, Gottlieb Mór ügynök Budapest, Havas Béla bankhivatalnok Budapest, Bischitz Izidor igazgató Budapest, Sasvári Ármin aligazgató Budapest, Vajda Sándor igazgató Budapest, Fuchs Richard igazgató Budapest, Urbán Sámuel ügynök Budapest, Vértés Zsigmond kereskedő Budapest, Löwinger Ferenc kereskedő Budapest, Büchler Izsó hivatalnok Budapest, Stein Dóra hivatalnoknő Budapest, Grünfeld Alajos hivatalnok Budapest, Musquitter Lajos hivatalnok Budapest, Csángó Henrik kereskedő Budapest, Guttmann Benedek kereskedő Budapest, Steiner Hugó főpénztáros Budapest, Komlós Arnold kereskedő Budapest, Pintschof J. Mór kereskedő Buda-

pest, Neubauer Miksa igazgató Budapest, Deutsch Vilmos háztulajdonos Budapest, dr. Kemény Aladár ügyvéd Budapest, Fried Ignác Budapest, Fuchs Ignác kereskedő Budapest, Szécsi Lajos drogériatulajdonos Budapest, dr. Frommer Ignác Léva, Földes Márton Nyiregyháza, Holzmann Henrik Ráckeve, Szágel Adolf Ráckeve, Berger Jakab hitk. elnök Ráckeve, dr. Fürst Manó orvos Soroksár, Izr. hitközség Nagykanizsa, dr. Brunner Lajos orvos Debrecen, Török József Debrecen, Galambos Ákos tanár Szekesfehérvár, Alt Henrik főreáliskolai tornatanár Debrecen, Kun Ignác főjegyző Királyháza, Schlesinger Albert és József fakereskedők Kaposvár, Krausz György Kaposvár, Politzer Ignác szeszgyáros Galánta, dr. Ungár Kálmán Selmezbánya, Grünwald Imre fakereskedő Pápa, Grüngold Lipót raktárnok Csorna, Kuffler Adél Pozsony, Földes László gyógyszerész Pozsony, Kaufmann Ferenc kávé Csorna, Vidor Testvérek Szekesfehérvár, Miskolczy Hermann bankigazgató Mohács, Gestetner Sándor nagykereskedő Pozsony, Tauszki J. és fiai Pozsony, Neurath S. és fiai Pozsony, Kaltmann Miksa Pozsony, Kohn Zsigmond Pozsony, dr. Fischer Samu Pozsony, Popper Emil földbirtokos Pozsony, Dukesz Ármin nagykereskedő Galgóc, Weinberger Ferenc nagybérő Újvároska, Balla Mózes polgári iskolai tanár, Galgóc, Stern Ernő utazó Galgóc, Quittmer József borkereskedő Galgóc, Schvarcz Sándor műépítész Galgóc, dr. Lichtner Jenő Pozsony, dr. Somogy Emil Pozsony, dr. Lichtenstein Samu Malacka, Rezső Stern Malacka, dr. Fischer Benő rabbi Palánka, Ruider Ignác gyáros Pozsony, Sternberg Regina Budapest, Glauber József könyvkereskedő Makó, özv. Heller Mórné Budapest, Horváth Sándor Budapest, özv. Heller Mórné Budapest, Biener Oszkár mérnök Budapest, Érczhegyi Géza nagyiparos Budapest, Berger Miksa gyárigazgató Budapest, Schneller Sándor szabó Budapest, Hercog Gyula cégvezető Budapest, Benedikt Miksa irodafőnök Budapest, dr. Szalay Géza bankbizományos Budapest, Szentgyörgyi András irodafőnök Budapest, Spitzer Frigyes intéző Budapest, Rózsa Vilmos szállító Budapest, dr. Brück Béla orvos Budapest, özv. John Rezsőné keresk. Bpest, Miklos Márton gyárigazgató Budapest, dr. Hegedüs József ügyvéd Budapest, Hahn Lajos mérnök Budapest, Lefkovits Jakab tekeasztalgáros Budapest, Katona Zoltán bankigazgató Budapest, Róth Tivadar bankcégvezető Budapest, Kálmán Aurél bankcégvezető Budapest, nagyecseri Kanitz László banktisztviselő Budapest, Bér Gyula bankigazgató Budapest, Vértés Károly bankfőtisztviselő Budapest, dr. Weisz Ármin ügyvéd Budapest, Kőszénbánya és Téglagyár Társulat Budapest, Somlyó Mór titkár Budapest, Kotányi János kereskedő Budapest, Horváth Gyula igazgató Budapest, Erdélyi Mihály igazgató Budapest, Epstein Rezső mérnök Budapest, özv. Deutsch Izidorné magánzónő Budapest, Blau Janka magánzó Budapest, dr. Sugár Ignác Miskolc, Brunzlau

Ferenc Kecskemét, Erdős József igazgató Székesfehérvár, Krammer Mihály mértékhitelész hívtali főnök Székesfehérvár, Hirsch Adolf kir. tanácsos Kolozsvár, Weisz Ignác Szigetvár, Ilkovits Lipót uradalmi igazgató Simongát, Neumann Mór Kolozsvár, dr. Salamon Ignác ügyvéd Kolozsvár.

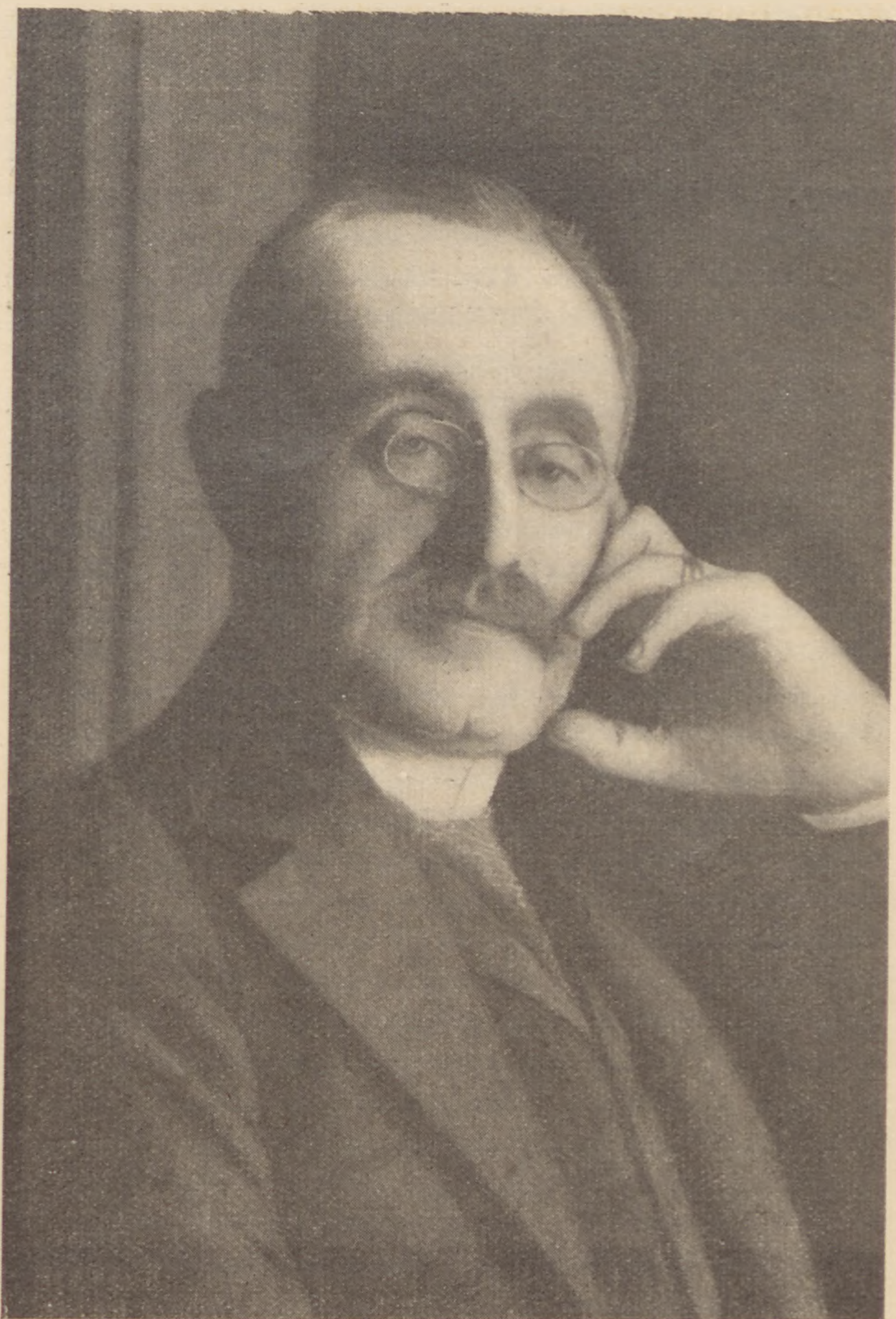
Ezúttal is hálával kell megemlékeznünk azokról, akik nemes buzgalmukban a taggyűjtés körül is fáradoztak: Schwarcz Sándor műépítész Galgóc, Grünhut Lázár tanár Debrecen, dr. Dömény Lajos ügyv. Budapest, Rotter Sándor Nagyatád.

HATVANY DEUTSCH SÁNDOR BÁRÓ.

A nagy alkotók, a valódi zsenik után mindjárt közvetlenül jönnek azok, akik a meglevő viszonyokban rejtve szunnyadó kapcsolatokat felismerik és életre ébresztik. Bárá Hatvany Deutsch Sándor, akít nemrég helyeztek örök nyugalomra, ezek közül való volt. Talán ezért van, hogy egyénisége a maga nagyszabású stílusosságával, szervezőképességével, törhetetlen energiájával nemcsak imponáló volt, hanem esztétikai hatással is bírt. És egyéniségével teljes harmóniában volt egész pályája.

Ma, mikor összegezzhetjük életútját, látjuk, hogy óriási karriert futott meg. Felfelé vezető útjának lendülő vonala hasonlatos az amerikai üzleti zsenikéhez, de a mód, ahogy emelkedett teljesen egyéni. Minden talaplatnyi földet komoly munkával és biztos tudással hódított meg — csodás véletlenekről, váratlan, szédületes szerencséről itt nem lehet szó. Mikor Hatvany Deutsch Sándor megkezdette munkáját Magyarország mezőgazdasági állam volt és hogy ma már magyar iparról, magyar exportról beszélhetünk, abban neki óriási része van. Életművének egész Magyarország hasznát látta és hogy emellett ő is emelkedett tekintélyben és vagyonban, természetes. Számos nagyszabású vállalat, bank, pénzügyintézet és ipari alkotás szálaí futottak össze az ő kezében, vezetőalakja imponálóan emelkedett ki a megújuló Magyarország békés harcosainak sorából.

A felekezeti életben br. Hatvany Deutsch Sándor nem igen vett tevékeny részt, amí sokoldalú megfeszített munkásságába leli magyarázatát. Csak az Izr. Közalap elnöki tisztségét viselte. De valahányszor csak alkalma volt reá, mindig tanujelét adta zsidó érzésének. A jótékonyág gyakorlása nála családi tradíció volt, amely teljes erővel élt benne. Új alapokra fektette az aradi zsidó árvaházat, melyet nagyszülei létesítettek és ő teremtette meg a pesti izr. hitközség zsidó kórházának női osztályát, az édesanyja nevét viselő 200,000 koronás alapítvánnyal. Az orosz zsidók üldözése idején, majd mikor a román zsidókat üldözték ki hazájukból, a segítő akciókban az övé volt a vezetőszerp. A poliklinikának 200,000 koronás, az Erzsébet-szanatóriumnak 50,000 koronás alapítványt tett.

Bárá Hatvany Deutsch Sándor. (Glatter olajfestménye)

De mindenképpen szebben beszélnek azok a hallgató adományok, amelyekben éveken keresztül sok ezer szegény részesült a Hatvany Deutsch cég részéről. Ezeknek, a Rothschildok és a Hirschek mintájára, külön irodája volt és aki ide fordult szorultságában, az nem távozott üres kézzel.

Hatvany Deutsch Sándor egyéniségét az embert, a főnököt legszebben és legtalálókban jellemezte Wilhelm Artúr, aki hosszú éveken át hűséges munkatársa volt az elhunytak. Szép, szívhez szóló beszédéből közöljük azt a részletet, amellyel egyben mi is a legszebben áldozunk Hatvany Deutsch Sándor emlékének:

„Vele nemcsak az éles alkotó elme, a lánglelkű teremtő erő távozott, hanem elment körünkől egy melegen érző nemes szív, mely megdobbant mindenkor, ha fájdalom enyhítéséről, könnyek felszárításáról, nemes cselekedetéről volt szó. Síratják őt mindazok, akik életében vele találkoztak, akik az ő nagy lényének varázsát megismerték, akik az ő személyének hűvkörébe jutottak. És ezek között első sorban és legfőképpen mi, az ő tisztviselői, az ő munkásságának csekély osztályosai, akik büszkék vagyunk arra, hogy az ő zseniális eszméiben és alkotásaiban parányi segítő-

társai lehettünk. Nem főnökünk volt ő nekünk, de atyai barátunk, jóakarónk, ki mindig megtalálta a helyes szót és bátorítólag nyújtotta felénk segítő kezét, ha arra szükség volt. S most itt hagyott bennünket, hirtelen, váratlanul, mélységes mély bánatunkkal, szívünk egész keservével. Siratjuk benne mindazt, ami szép és nemes; gyászoljuk benne azt, aki évek során át szívünkhöz nőtt.”

AZ ORSZÁGOS MAGY. IZR. KÖZMŰVELŐDÉSI EGYESÜLET és a diák-mensa február 19-én tartotta ezévi első igazgatósági ülését Hevesi Simon dr. és Dirsztay Béla báró elnöklete alatt a pesti izr. hítközség dísztermében. Napirend előtt elnök lelkes szavakkal emlékezett meg Heltaí Ferencnek főpolgármesterré való megválasztásáról, mire az igazgatóság elhatározta, hogy az új főpolgármestert feliratilag üdvözli, Weiller Ernő dr. főtítkár az egyesület téli működéséről számolt be, előadván, hogy a magyar nyelvi tanfolyamok igen eredményesen működtek. Bemutatta a főváros átíratát, melyben a főváros az összes iparos- és tanonciskolák vezetőit felhívja, hogy mindazokat, kik magyarul nem tudnak, az egyesület díjmentes magyar nyelvi tanfolyamaira küldjék. Hat előadói estélyt rendezett az egyesület a Lloyd dísztermében a közönség nagy érdeklődése és osztatlan tetszése mellett. A gyors- és gépírási tanfolyamok állandóan működnek és eddig 160 árva gyermek és özvegy nő nyert oklevelet és elhelyezést. Előadta továbbá, hogy a tanoncok felekezeti oktatása tárgyában már Adler Illés dr. elnöklete alatt kiküldött bizottság az előkészületi munkákat bevégezte. Ezután a diák-mensa nagyarányú fejlődéséről számolt be a főtítkár, előadván, hogy a mensán jelenleg 400-an étkeznek és helyiségei a nyár folyamán kibővítettnek, úgy hogy a létszám az ősze még felemelhető lesz. A mensa mellett az egyesület nyilvános könyvtára és olvasóterme is teljesen fel van már szerelve és szintén az ifjúság rendelkezésére áll. A tagállomány szaporodására vonatkozólag előadta a főtítkár, hogy *a múlt évben több mint ezer új tagot nyert az egyesület a „Múlt és Jövő” révén.* Az igazgatóság dr. Neumann Árminné és Dirsztay Béla báró elnököknek a mensa körül szerzett érdemeik elismerésül jegyzőkönyvi köszönetet szavazott.

A MAGYAR ZSIDÓ MÚZEUM számára két érdekes tárgyat küldött be hozzánk Weisz Emil tokaji kereskedő. Egy levezőlapot, melyre sajátkezűleg az egész Eszter könyvét írta le és egy szédertőjást, melyre a Hagada egy részét írta le. Ugyancsak a Magyar zsidó múzeum számára küldötte be hozzánk a szabadkai chevra kadisa nagy bekeretezett fotográfiáját annak az emlékműnek, melyet az 1848-ban Szabadkán elesett zsidó nemzeti hősöknek emelt. A kép reprodukcióját lapunkban is be fogjuk mutatni dr. Singer Bernát szabadkai főrabbinak a bácskai zsidó szabadsághősökről szóló cikke keretében.

POÓR JAKAB. Ha a királyi kítüntetés egy munkával és küzdelemmel teli életnek gyümölcsöző állomásaként jelenik meg, mindig örömmel kell azt üdvözölnünk. És királyi kítüntetés ritkán ért érdemesebbet, mint Poór Jakabot, a trieszti biztosítótársaság igazgatóját. 35 éven át ennek az intézetnek szentelte munkásságát, a kítartó szorgalom és mi úgy hisszük, egyben a zsidó faj szívósságának nagyszerű példáját nyújtva.

Poór Jakab mindent önmagának köszönhet, „self made man” a szó legmélyebb értelmében, mintaképe azoknak a tehetséges zsidó fiúknak, akít a fajuknak minden életrevaló sajátosságával indulnak útjukra és fokról fokra emelkednek, minden elért eredményt munkával, tudással és energiával fizetve meg. Az ilyen életpályákat az előretörés s haladás friss levegője veszi körül, az ilyen életpályákból százan és százan merítenek buzdítást és kítartást. Most, hogy visszatekintünk Poór Jakab évtizedes munkásságára, úgy érezzük, a kítüntetés itt ténylegesen csak külső kifejezése egy valóban létező, élő, sok ezer embernek hasznot hajtó erőnek. Poór Jakab személyes értékén ez nem változtat semmit és épp ezért keltett a kítüntetés általános meglepedést. Lapunk kereteit túlhaladná, Poór Jakab közgazdasági tudását méltatni és részletesen kimutatni, milyen mértékben tökéletesítetté nálunk a biztosítási intézményt, csak megemlítjük, hogy számos nagyszabású vállalatot alapított és irányít tudásával. Ezek között van a Magyar Általános Takarékszövetkezet és Minerva Általános Biztosító Részvénytársaság, a Magyar Általános Bizalmi Bank és az Európai Árú- és Poggyász-biztosító Részvénytársaság.

Az új udvari tanácsos számos barátja és tisztelője részéről meleg ünneplésben részesült. És érezhető volt, hogy itt nem sablonos üdvözlésről van szó, hanem mindannyian az őszinte tiszteletet és ragaszkodást fejezik ki.

ÚJ RABBIK. Az Orsz. Rabbiképző-Intézetben a múlt hóban két jelöltet avattak rabbivá. Dr. Krausz Ignácot és dr. Schlésinger Sámuel. Mindketten kiváló képzettségről tettek tanuságot.

A KÖBÁNYAI IZRAELITA JÓTÉKONY NÖEGYLET február hó 16-án a „Köbányai Kaszinó” összes termeiben hangversennyel egybekötött ötórás teát rendezett, melyen Köbánya egész társadalma jelen volt. Az est sikeréért az elismerés Friedmann Vilmosné elnöknöt illeti.

AZ I. M. I. T. GALGÓCON. A galgóczi izr. nőegylet és leányegylet február 23-án felolvasóestét rendezett, melyen a IMIT részéről dr. Kiss Arnold budai főrabbi és dr. Patai József, lapunk szerkesztője tartottak előadást. Az estét Busztin Vilma szép zongorajátéka vezette be, majd Vajda Miksa igazgató, aki a rendezés körül is sokat fáradozott, vázolta meleg szavakkal az IMIT céljait, utána dr. Kiss Arnold olvasott fel „Esz-

méink csataiból“ címen nagy hatással, Herz Vali Eötvös Józsefnek egy melodramáját szavalta el Balla Mózesné címbalomkisérete mellett, dr. Patai József az új héber költészetéről tartott előadást. Zweig Nelly Kiss Arnold egyik költeményét szavalta el és végül Schwarz Márkné, akit külön elismerés illet az estély sikere érdekében kifejtett munkásságáért, elszavalta Lenkei Henrik költeményét. A felolvasást tea és tánc követte.

AZ ORSZÁGOS MAGYAR KIRÁLYI ZENE-AKADÉMIA február hó 28-án nagy nyilvános hangversenyt rendezett, melyen méltó feltűnést keltett Gedeon Ildikó csellójátéka. Világhírű mesterének Popper Dávidnak versenyművét játszotta el nagy művészi hozzáértéssel.

DR. ROSENBERG EDE HALÁLA. Dr. Rosenberg Ede magyarkanizsai rabbi február havában elköltözött az élők sorából. Hitközségében, ahol 22 évig működött, osztatlan szeretetnek és tiszteletnek örvendett. De nemcsak jó lelkipásztor volt, hanem szép irodalmi működést is fejtett ki és a *Múlt és Jövő* is munkatársat veszített benne.

ZSIDÓ FELOLVASÁS AZ EGYETEMI AULÁBAN. A kolozsvári „Ezra“ egyetemi hallgatók köre fennállásának 10. szemesztere alkalmából március 2-án díszes felolvasóülést rendezett az egyetemi Aulában. A felolvasáson, — melyre Budapestről vendégül látták dr. Patai Józsefet, lapunk szerkesztőjét és Beregi Armin a Zsidó Szemle szerkesztőjét — megjelent a kolozsvári társadalom színe-java, felekezeti különbség nélkül; a vendéglátó egyetemet dr. Kossutányi Ignác rektor magnificus ömértósága képviselte.

Az estélyt dr. Eisler Mátyás kolozsvári főrabbi egyet. m. tanár, az „Ezra“ díszelnöke nyitotta meg. Szemlét tartott a magyar zsidó viszonyok fölött, rámutatott a széthúzásra és félszeregre, melyek a magyar zsidó közéletet jellemzik. Egységet hirdetnek minden egységes irány nélkül; békét hirdetnek a legbékétlenebb hangon; hozzá nem értő dilletantizmus uralkodik az egész magyar zsidó közéletben és nálunk a zsidóságot nem is a külső nyomástól, mint inkább a belső ürességtől kell féltetni és azért örömmel üdvözlí azt a törekvést, mely az értéktelen külsőségek helyett a zsidó kultúra művelését tűzte lobogójára, majd áttért a „Múlt és Jövő“ méltatására, hangsúlyozva, hogy a „Múlt és Jövő“ ennek az új iránynak a zászlóbontója és ennek tulajdonítható, hogy ilyen rövid idő alatt meghódította úgyszólván az egész zsidóságot. Dr. Eisler igazán értékes elnöki megnyitója után László Vilmos orvostanhallgató játszott egy szép fantáziát hegedűn, Imre Ducika zongorakisérete mellett. A harmadik szám dr. Patai József, lapunk szerkesztőjének a felolvasása volt. Vázolta a modern zsidó irodalom legújabb áramlatát és bő szemelvényekkel illusztrálta az új zsidó poéták törekvéseit. Végül Beregi Armin, a Zsidó Szemle szerkesztője tartott előadást a zsidó művészetéről nagy hatással, kifejtve az intuitív

erőt, mely a zsidó művészetben mindig öntudatlanul élt és mely most öntudatra ébredt. Témájának a zenére vonatkozó részét, melyet Beregi a Múlt és Jövő olvasói számára megírt, lapunk legközelebbi számában közölni fogjuk.

DR. KLEIN ADOLF ARANYKÖNYVI DIPLOMÁJA. Múlt évben a február 20-iki autonómiai konferencia után a Szabadkai Diákok Zsidó Irodalmi és Dalköre elhatározta, hogy dr. Klein Adolfot, a szabadkai hitközség elnökét a Zsidó Nemzeti Alap aranykönyvébe bevezetteti. Az erről szóló diplomát f. hó 9-ikén adták át az ünnepeltnek a hitközség rendes évi közgyűlésén. Dr. Singer Bernát főrabbi a közgyűlés tagjai előtt ismertette a cionizmus célját a rokonkolonizáló testületeket s meggyőző érvekkel kimutatta, hogy egyedül a cionizmus jár a helyes úton. A Zsidó Nemzeti Alap aranykönyvére tért ki ezután, amelyben a zsidó nép kiválóságai foglalnak helyet s azért örömmel fogadta a diákok megbízását, hogy nevükben ő nyujtsa át dr. Kleinnak az egységes zsidó autonómiára törekvő mozgalom megindítójának, az aranykönyvi diplomát. Dr. Klein Adolf meghatottan köszönte meg a becses diplomát és ígérte, hogy a legszebb emlékei közé fogja azt sorozni. — A kolonizáló egyesületekre azt jegyzi meg, hogy minden út Cionba vezet. A cionizmus nem csupán anyagi, — hanem szellemi hazát is nyujt az üldözött zsidóságnak és éppen azért valamennyi közül előnyben részesítendő.

A MAGYARORSZÁGI „MIZRACHI“ SZERVEZET megalakulása és hivatalos helyiségeinek megnyitása alkalmából a múlt hóban ünnepélyes gyűlést tartott. Az elnöki megnyitót Lindenbaum Lipót mérnök, a magyar Mizrachi elnöke, az ünnepi beszédet pedig Lebovics Lipót, a szervezet titkára tartotta. Az új tagok üdvözlése után Alt Zsigmond dr. zárszava következett. Majd dr. Dömény Lajos tolmácsolta a testvérszervezetek üdvözlését. A szövetség hivatalos helyiségei Andrássy-út 26. sz. alatt vannak.

GYERMEKFELRUHÁZÁSI „ÜNNEPÉLYEK“ című legutóbbi megjegyzésünkhöz egy olvasónk beküldte a következő satírikus verset, amely ugyancsak a gyermekfelruházási „ünnepélyek“ abusúsát gúnyolja ki:

Szól a zene, száll az ének,
Hangzanak a díszbeszéddek...
Pirongkodva jönnek sorba
Foltos nadrág, kurta szoknya...

...Van új ruha, van új csizma,
Árva gyermek mégis sir ma,
Mert míg hálát mond a szája,
Egyre hull a könnye rája...

Szól a zene, száll az ének,
Toasztok véget nem érnek,
Hírdetik öles plakátok
A dicső jótékonyságot. (Neumann E.)

Új KÖNYVEK

GUTMANN MIHÁLY: DR. BLAU ÚJ KÖNYVE.¹

Ez országos rabbiképző-intézet ezidei értesítőjében kapjuk befejező részét annak a munkának, mely úgy a tudomány, mint a közérdeklődés szempontjából rendkívül értékes gyarapodást jelent a zsidó irodalom számára. A házasságfelbontás kérdése tudományos elemzésének fontosságáról már az első kötet megjelenése alkalmából emlékeztünk meg. (Mult és Jövő I. 45.) Itt kizárólag az újabb kötetéről kívánunk néhány szót elmondani. Szerző ez újabb kötetében a válólevéllel mint okmánnyal foglalkozik, kiterjeszkedve úgy külső alakjának, mint belső tartalmának minden mozzanatára. Nagy adatanyaggal, érdekes leletekkel és eredeti, évezredes kéziratokkal operál. De mindeme becses

¹ A zsidó házasságfelbontás és a zsidó válólevél története. Második rész. Írta: Dr. Blau Lajos.

forrásgazdagsága mellett is feltűnik első áttekintésre a sok ismert és ismeretlen vonásnak egy harmónikus képpé való olvadása. Az ó- és középkor számos ídevágó emlékei nem az antik kincsgyűjtemény benyomását teszik, hanem mint Ezekiel víziójának száraz és szertehullott csontjai, egymáshoz közeledve, testet öltenek és a szellem erejétől felélednek. Magunk előtt látjuk a családjog egyik legfontosabb részének felelevenített képét és fejlődési menetét. A válólevél formulázása mindenkor a legélénkebb vita tárgyát képezte. Maga az a körülmény, hogy a családi kötelék felbontása ellentétes érdekköröket teremt és az érzelmi rúgókon kívül a jogi kérdéseknek végeláthatatlan kombinációit veti felszínre, érthetővé teszi azt a végletekbe menő körültekintést és óvatosságot, mellyel a válólevelet mindenkor kezelték. Még a betűk körül is fejlődtek ki viták. Általános kultúrhistoriai szempontból is igen érdekes ennek az egy okmánynak visszavezetése ősi eredetéhez, mert sokoldalú vonatkozásainak helyes felderítése mélyebben enged bepillantani a régi zsidóság és egyben az ókori népek felfogásába a családi intézményt illetőleg. A házasságkötés és a felbontás eredeti formulája, mint Blau jelen munkájának III. szakaszában látjuk, nagyon egyszerű volt. Annyira egyszerű, hogy a formula-jelleg nem is tűnt fel. És éppen ez az egyszerűség adja meg az ellenpróbát, hogy

Az Orsz. Izr. Patronage Egyesület egyik gyermektelepe. (Dr. Bartos Kálmán cikkéhez.)

a kutató elérte az analízis végső pontját. Éles történelmi érzékre mutat azoknak a felette egyszerű elemeknek helyes felismerése, melyeket szerző egyrészt a bibliai szövegekből, másrészt idegen forrásokból kiválasztott.

A munka hat szakaszból áll. Az I. szakasz hét válólevelet közöl bevezető megjegyzések kíséretében. Külön említendő e válólevelek közül a karaiták formulájára, mely Foszta 1035-ből származik. Ez tiszta héberséggel van megírva, ellentétben a rabbanita gettel, mely a nép élő nyelvét követve, aramul fogalmaztatott. Különösen érdekes, hogy előbbi, a karaiták minden talmud- és hagyományellenes tendenciái mellett is, nem bírt szabadulni a talmudnak idevágó jogi és alaki határozmányai alól. De tisztán felismerhető benne az ősi bibliai elem is, melyről Blau a III. szakaszban szól.

A II. szakasz a válólevél neveivel foglalkozik. A III. szakasz a házasságkötés és felbontás formuláiról szól. Blau itt abból a szempontból indul ki, hogy a felbontás mint a házasságnak megszüntetése, alakilag is szoros összefüggésben kell, hogy álljon a házasságkötés formulájával. Ennek az összefüggésnek a tekintetbevétele nagy horderejű a formulák precíz megállapításában. Ezen a nyomon tudjuk ugyanis határozottsággal megkülönböztetni a közönséges beszédmódot a műkifejezéstől. A IV. szakasz a válólevél tartalmával foglalkozik. E szakasz 5 fejezetre oszlik: 1. A válólevél főtartalma. 2. A válóformuláról nyert eredmények összefoglalása. Tíz pontban foglalja össze a főeredményeket. Tömör egymásutánban ad itt számot a különböző formulákról, korok és országok szerint. Első helyen áll az izraelita királyság korából származó formula, majd a syénei és elefantínei i. e. V. századbeli zsidóké következik utána Josephus és a talmudi kor. 3. A válólevél régi bővítései. 4. Keltezés és érák. Ez a fejezet chronologiai szempontból is érdemel külön figyelmet. Blau e kérdés kapcsán rávilágít a világteremtés érájának keletkezésére is. 5. Tanúk a válólevélben. Ez egyszerű kelléknek is megvan a maga története. Blau összehasonlítja a legrégibb ókori okmányokban szereplő tanúk számát és konstataálja, hogy általában több mint két tanu van egy-egy okmányon. Ez az ősi intézmény mint reziduum megtalálható a getben is még a III. században, időszámításunk után. V. A válólevél alakja. Ennek a szakasznak két fejezete van: 1. A válólevél mint írat. Az íróanyagra és az ezzel összefüggő egyéb grafikai kérdésekre vonatkozó beható tanulmány. 2. A válólevél mint okmány. a) A válólevél kora és nyelve. b) A válólevél jellege és stilizálása. Az itt felsorolt kérdések különben is a szerző speciális kutatásai körébe tartoznak. Végül következik a VI. szakasz, mely tíz régi válólevelet és egy szabadonbocsátási okmányt tartalmaz, bevezető magyarázatokkal.

Blau ezzel a második kötettel oly művet fejezett be, melyet nemcsak a szorosabb értelemben

vett szaktudósok fognak örömmel üdvözölni, mint egy kiválóan fontos kérdésben végzett mély tanulmány legújabb és legmegbízhatóbb eredményeinek tárházát. De élvezettel fogja olvasni a mindinkább nagyobb dimenziókat kitevő publikum, mely a zsidó szellem és a zsidó tudomány iránt érdeklődik.

AZ IMIT KÖNYVEI. I. ÉVKÖNYV.

Szokott rendes alakjában, de a szokottnál is meglepően dúsabb és elevenebb tartalommal jelent meg az Izraelita Magyar Irodalmi Társaság 1913-iki évkönyve. Kiváló szerkesztőjének, Bánóczi Józsefnek műgondja, finom érzéke, a zsidóság tudományos és irodalmi, társadalmi és vallási életére egyaránt kiterjedő figyelme már részeinek összeállításában is rokonszenvessé teszi előttünk a könyvet. Benső tartalmára nézve pedig valóságos kis tükre a magyar zsidó tudománynak és irodalomnak. Írói a mi legkiválóbb tollforgatóink és tudósaink, akik itt élnek a magyar föld levegőjében, de együtt élnek az egyetemes zsidósággal is és akik megértik a zsidó tudománynak, a vallásnak az élettel való szoros kapcsolatát is.

Találunk benne aktuális megemlékezéseket és aktuális zsidó kérdésekről való értekezéseket éppen úgy, mint a zsidó történelemből és a zsidó népiéletből, a múltból és a jelenből vett rajzokat. Eötvös József báró születésének századik évfordulója alkalmából igazán színes és meleg tanulmány ismerteti munkáiból merített érvekkel az államférfit, az író, az embert, akit mint a XIX. század uralkodó eszméinek bölcsészét, mint az emancipáció legnagyobb harcosát, mint a zsidóság világnézetének és erkölcsi felfogásának legjobb megértőjeként ünnepel.

Egy másik irodalmi tanulmány Mikszáth Kálmán műveiből ismerteti a zsidó vonatkozásokat.

Előkelő helyet foglal el az évkönyvben egy társadalmi, de egyúttal kifejezetten zsidó kérdésről való elmélkedés, mely egy nép „újászületéséről” beszél, olyan tüneményről, melyben sokan nem akartak hinní, oly reneszánszról, mely az embert a természethez vezetí vissza, szabadságra ébresztí, emberi méltósága tudatára hozza“, szól ez a zsidó kolóniákról, ahol öntudatos, igaz zsidó élet és becsületes munka folyík.

Több kisebb és érdekesebb történeti vonatkozású cikk között nagyobb terjedelmű a „Philippson Lajos“-ról szóló megemlékezés és a zsidók története Horvátországban című tanulmány. Előbbi szól arról a férfiúról, aki két nevezetes zsidó mozgalomnak volt lelkes vezére, annak, amely nemcsak szűkebb hazájában vívta ki a zsidók nemes küzdelmével emancipációját, egyenjogusítását a többi polgárokkal, meg annak, amely a zsidóság hitéletének külső megújódását tűzte ki céljául; de mindkettőt az öntudatos zsidó jellem erejével irányította.

dolataira, tárgyaira, leírására és nyelvére mily rendkívüli hatással volt a biblia. A szerző nem szorítkozott ugyan a hatás vizsgálatánál csak a mi bibliánkra: az „Ótestamentomra“, hanem kiterjeszkedett az Újtestamentomra is, melyet Tompa a maga bibliájának vallott. A szerzőt saját szavai szerint is nem vallásos, még kevésbé felekezeti, hanem esztétikai szempont vezérelte műve megírásánál.

Bennünket azonban mégis első sorban a biblia szempontja érdekel, az, amit a Mult és Jövő „A Biblia élete“ című rovatban a mai modern költőkről állandóan kimutat, hogy a Biblia a szó legszebb értelmében — él. Mert dr. Pollák könyve csak annak a dokumentuma, hogy a mi bibliánk eleven, örökös hatóerő, ihlető kútforrás, élő testamentuma, bizonyítéka a zsidó szellemnek, melynek hatása alól nem bontakozhatik ki az, aki egyszer értő elmével és érző szívvel olvasta és tanulmányozta. A magyar föld erejéből sarjadzott legmagyarabb költő áll, íme, előttünk, akire bár bírálói szerint nem volt hatással más nép kultúrája, költészete, akit pedig éppen az tesz a magyar költők között a legegényibb, hogy gondolatainak erejét, ihletének áhítatát, érzelmeinek melegségét, nyelvének sajátos báját ebből az örök élő könyvből merítette és tette a magyarság közkincsévé.

A költőpap a lantoskirálynak, Dávidnak zsoltárait varázsolja át magyar lelkének zsolozsmájává, a bölcselkedő királynak gondolataival, Jób

fájdalmával hirdeti a maga világfájdalmas egyéni keservét. A biblia erkölcsi felfogásán épül fel az ő moralitása, az ő költői igazságszolgáltatása. Tompa epikája, lírája tele van a biblia gondolataival és kifejezéseivel.

A biblia e hatásának kimutatásához azonban nemcsak az adatgyűjtő szorgalma kellett, hanem nagy és mély tudás is. Alapos ismerete a biblia és talmud nagy kincsesházának és műértő tanulmányozása, irodalmi értékelése Tompa költészetének. Erre a nagy munkára dr. Pollák Miksa volt a leghivatottabb, aki e munkájával közelebb hozta egymáshoz, mert érezhetővé tette a magyar és zsidó nép érzelmeinek rokonságát.

Dr. Singer Leó.

Taussig és Strasser

vésőintézet, ruggyantabélyegző és villamos erőre berendezett pecsétbélyeggyár

Budapest, VII., Wesselényi-u. 9

KULATÁR
 MAGYAR SZOBRASZTÓ ÉS ÉPÍTŐMŰVÉSZEK MŰVEI
 TERVEZETT KÉSZ
SIREMLEKEK
 ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁSA,
 Érdekeltőknek felvilágosításra ad kizárólag
BLUM LAJOS SÍRKŐKERESKEDŐ
 BUDAPEST, VII. KER. KÖZTÉNYI-ÚT 24. SZÁM.

FOGAK

Szájpadlás nélkül, aranyhidak és koronákat a legjobb amerikai módszer szerint.

Grossmann Simon

szerb kir. udv. fogász, a párisi fogorvosi akadémia kiállításán arany érdemkereszttel kitüntetve. — Fogad egész napon át.

Rendelő szakorvos Dr. Káli H. P.
 Speciális arany- és porcellántömések, foghúzás érzéstelenítve.

Budapest, VI., Erzsébet-Körút 50., I.

Mérsékelt árak. Telefon 86-50 Részletfizetésre is.
 Figyelem az arcképemre, nevemre és az 50. házszámra.

HIRDETMÉNY.

Ezennel közhírré tétetik, hogy a Magy. Kir. Szab. Osztálysorsjáték (XXXI. sorsjáték) 6. osztályának húzásai f. évi márc. 26-tól ápr. 24-ig tartatnak meg, még pedig a következő napokon:

márc.: 26, 27, 28, 29, 31, ápr.: 2, 3, 4, 7, 8, 10, 12, 14, 15, 17, 19, 24-én.

A húzások a négy első napon 1/29 órakor, a többi napokon 9 órakor kezdődnek és a magyar királyi ellenőrző hatóság és kir. közjegyző jelenlétében nyilvánosan történnek a Magyar Kir. Szab. Osztálysorsjáték húzási termében. A sorsjegyeknek a 6. osztályra való megújítása a játékterv szerint, minden igény különbeni elvesztésének terhe alatt, 1913 évi március hó 19-ig eszközözlendő. **MAGYAR KIR. SZAB. OSZTÁLYSORSJÁTÉK IGAZGATÓSÁGA.**
 Budapest, 1913 március hó 9. **TOLNAV.**

HAZAY.

SZERKEZTŐI ÜZENETEK.

TÖBBEKNEK. Kiadóhivatali ügyekben szíveskedjenek a kiadóhivatalhoz fordulni, amelynek vezetője, *Braver* Henrik munkatársunk, készséggel nyújt minden kérdésre magánlevélben felvilágosítást.

F. G. „A Biblia élete“ című rovatot mindenesetre folytatni fogjuk. Sőt már e számunkban került volna sorra *Lenkei* Henrik poézisének bibliai anyaga, amelyet azonban sok más cikkel együtt a képek sokasága ezúttal kiszorított. A *Lenkei* költészetének bibliai vonatkozásairól szóló cikket is *Kova Albert* írta.

K. Az I. M. I. T. budapesti felolvasásairól, miként az O. M. I. K. E-nél is tettük, a ciklus végén számolunk be egyszerre.

Dr. E. Sajtóhiba volt, illetve eltördelés történt, mert *Neubauer Pál* csakugyan nem főrabbi, hanem jogász, aki tanulmányait részben Berlinben folytatta és ott intim nexus fejlődött közte és *Constantin Brunner* között. Különben *Neubauer Pál* maga is jelenleg egy nagyon érdekes és mély önálló filozófiai munkán dolgozik.

L. S. Győr. Az *Erzsi* helyesen *Erzsébet* németül *Elisabeth*, csakugyan a héberből származik. Héberül *Eliseba*. Ez volt *Áron* főpap feleségének a neve (*Mózes* II. könyve, 6. fejezet 23. vers).

A PESTI IZR. HITKÖZSÉG ELŐLJÁRÓSÁGA
Budapest, VII. kerület, Síp-utca 12.

Pályázati hirdetmény.

A pesti izr. hitközség előljárósága a „*Löwy Mór és Josefa* bibliatanulmányi alapnak“ négy egyenként 300—300, továbbá tizenkét egyenként 200—200 és négy egyenként 100—100 koronából álló, összesen húsz ösztöndíjára pályázatot hirdet. Pályázhatnak a pesti izr. hitközség területén levő közép- vagy ezekkel egyenlő rangú szakiskolák felső (V—VIII.) osztályainak növendékei, kivéve azokat, kik az orsz. izr. rabbiképző- és az orsz. izr. tanítóképző-intézetbe járnak, szintűgy kik a középiskolába valamely theologiai iskolából léptek át.

Az ösztöndíj elnyerésének főfeltétele a szentírás beható tanulmányának igazolása, mely végből a pályázók a hitközség kiküldendő bizottsága előtt vizsgálatot tartoznak tenni a következő fokokban meghatározott tárgyakból:

I. fok: *Mózes* öt könyve, *Józua*, *Birák* és *Sámuel* könyvei.

II. fok: *Királyok* könyvei, *Jeremiás*, *Zsoltárok*, *Példabeszédek*, *Eszter* könyve.

III. fok: *Jezsajás*, *Kis próféták*, *Jób*, *Síralmak* s az egész szentírás tartalmának ismerete.

A felsőbb fokokra csak oly tanulók pályázhatnak, kik már ez alapítványnak I., illetve II. fokú vizsgálatát sikerrel letették.

Budapest legelőkelőbb helyén!

OPERA PENSIO

BUDAPEST, ANDRÁSSY-ÚT
21. SZ., II. EMELET LIFT.

Gyönyörű, feltétlenül tiszta szobák, ellátás nélkül is.

Diner-Abbonnement. Elsőrangú konyha, mérsékelt árak. Angol, francia, német társalgás.

TELEFON
82—14 SZ.

Dr. MISZNÉ

fűzőterme

Budapest, IV., Váci-
utca 7. sz. I. emelet

Telefon 142—45. szám

Ajánlja kizárólag mérték
után készülő szabadalma-
zott halcsont nélküli fűzőit.

Ismertető árjegyzék
!! díjtalanul. !!

TÜDŐS JÓZSEF FESTÉKKERESKEDÉSE

Állandó nagy raktár festék, kence, laKK,
terpentin, enyv, festő, mázoló anyagok
és szerszámok, háztartási cikkek stb.

BUDAPEST, IX., FERENC-KÖRÚT 18.
TELEFON 64—91. SZÁM.

Orth. kóser cukrász-és péksütemények
az orth. hitközség felügyelete mellett egyedül csakis

FRIEDMANN SALAMON

villanyerőre berendezett sütődéjében
és cukrászdájában

BUDAPEST, VII., DOB-UTCA 22
kaphatók. Telefon 105—79.

Mindennemű rendeléseket pontosan eszközünk hely-
ben és vidékre. :: Diabétikusok és egyéb betegek
részére gyógykenyerek. Cukrászati különlegességek.
Postai megrendelések pontosan eszközöltetnek.

Az ösztöndíjakra való folyamodványok a pályázat fokának megjelölésével a pesti izr. hitközség előljáróságához címezve a hitközségi tanfelügyelő-hivatalhoz (VII., Síp-u. 12) nyújtandók be. Melléklendők a következő okmányok: 1. az összes végzett középiskolai osztályokról szóló bizonyítványok; 2. születési bizonyítvány; 3. a II. vagy III. fokra való pályázás esetén az előző fokról letett vizsgálatnak bizonyítványa; 4. esetleg szegénységi vagy vagyontalansági bizonyítvány.

A folyamodványok benyújtásának végső határideje f. é. március hó 25-ike. A vizsgálatok május havában, a hitközség hirdető tábláján később közlendő napon fognak megtartatni. Közelebbi felvilágosításokkal a hitközség tanfelügyelői hivatala szolgál. *A pesti izr. hitközség előljárósága.*

A PESTI IZR. HITKÖZSÉG ELŐLJÁRÓSÁGA
Budapest, VII. kerület, Síp-utca 12.

Pályázati hirdetemény.

A pesti izr. hitközség pályázatot hirdet két polgári iskolai vallástanári, egy polgári iskolai matematika természettudományi tanári s egy elemi iskolai osztálytanítói állásra. A polgári iskolai állások javadalma az 1—3. években évenként 2400 K törzsfizetés és 900 K lakbér, a 4—7. években 2880 K törzsfizetés és 1000 K lakbér, a 8. évtől fogva 3600 K törzsfizetés és 1200 K lakbér; ezen-

kívül a 13. évtől fogva ötödéves korpótlék gyanánt 300 K. Az elemi iskolai állás javadalma az 1—3. években évenként 1440 K törzsfizetés és 800 K lakbér, a 4—7. években 1920 K törzsfizetés és 800 K lakbér, a 8. évtől kezdve 2640 K törzsfizetés és 800 K lakbér; ezenkívül a 6. évtől fogva ötödéves korpótlék gyanánt 220 K. Minden tanár és tanító köteles óráin felül megbízható többlet-órákkal is, melyeknek száma azonban 10 órán felül nem terjedhet. E többlet-órák díja évenként a polgári iskolákban 110 K, az elemiben 80 K. A liturgiai gyakorlatok az elfoglaltság óraszámára szerint a rendes óradíjakkal díjaztatnak. A polgári iskolai állásokkal járó kötelezettség heti 20, az elemi iskolai állással járó kötelezettség heti 24 órai oktatás s közreműködés az ifjúsági istentisztelet, valamint a tantestület közmunkáinak ügykörében.

Pályázhatnak a vallástanári állásokra doktori oklevéllel bíró, orsz. rabbiképzőt végzett okl. rabbik, a matematika-tanári állásra matematika természettudományi szakra középiskolai oklevéllel képesített tanárok, az elemi iskolai állásra tanítóképzői oklevéllel képesített elemi iskolai tanítók és tanítónők, amennyiben az ily képesítésű rabbik, tanárok és tanítók negyvenéves életkorukat túl nem haladták. A pesti izr. hitközség címére (VII., Síp-utca 12.) f. é. április 15-ig benyújtandó pályázatokhoz születési, tanulmányi és működési bizonyítványok, valamint az esetleges irodalmi munkásság mutatói melléklendők. *A pesti izr. hitk. előljárósága.*

Örök hűséget ~ esküszik ~

a „BEAU BRUMMEL“ folyékony szappannak, aki egyszer azt használta. A „BEAU BRUMMEL“ szabadalmazott amerikai tiszta növényolajból készült folyékony szappan, az annak adagolására szolgáló készülék a Liquid soap dispenser. Rendkívül takarékos és tiszta. Ragályos betegségek áthordozása (mint a darabszappannál) kizárva. Nem utálatos, mint az elkocsonyásodott, hajas, poros, darabszappan. A készülék ára nikkelezett foglalatban, csavarokkal és kulccsal . . 16.— K 1 gallon (körülbelül 4 liter) kölni vízzel illatosított folyékony szappan, bádogdobozban, töltődugóval . 18.— K

Raktáron tartja:

Geittner és Rausch

cég, főherceg udv. szállító,

Budapest, VI. ker., Andrásy-út
18/MJ szám. Saját ház.

KÖZGAZDASÁG

A MAGYAR BANK ÉS KERESKEDELMI RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG igazgatósága a múlt hó folyamán tartott ülésén állapította meg az 1912. üzletévre vonatkozó zárószámadásokat, melyeknek részletes adatai alább következnek: Az 1912. üzletév összes bruttó-nyeresége az előző évi áthozattal együtt 12.286,755 K (az 1911. évhez képest (+ 892,825)). E nyereségből levonandók: felügyelő-bizottsági és végrehajtó-bizottsági díjak, igazgatók, tisztviselők és egyéb alkalmazottak fizetései címén 1.552,917 K (+ 254,005), üzleti üzemi és egyéb költségek, valamint szerződészerű végkielégítések címén 2.211,195 K (+ 1.060,82 K), továbbá értékcsökkenési tartalékszámok és kétes követelésekből való leírások címén 402,639 K (+ 71,197 K), adók és illetékek címén 353,281 K, úgy hogy a mérleg tiszta nyeresége egyenlege 7.767,523 K, az előző évi 8.156,609 K-val szemben, tehát — 388,986 K.

A MAGYAR ORSZÁGOS KÖZPONTI TAKARÉKPÉNZTÁR a napokban tartotta évi rendes közgyűlését. A benyújtott mérleg szerint a múlt év tiszta nyeresége, 3.437,734·08 korona. — Az üzleti forgalom összessége 6.949,755.100·18 korona és körülbelül 400.000,000-val túlhaladta a múlt évi forgalmat. Az osztalékszelvevényeket 90 koronával váltják be. A közgyűlés az igazgatóságnak köszönetet szavazva a felmentvényt megadta.

A MAGYAR ÁLTALÁNOS HITELBANK szavazatra jogosult t. c. részvényesei az 1913. évi március hó 19-én szerdán d. e. 10 órakor, Budapesten, a bank helyiségében (V., Nádor-u. 12.) tartandó negyvenötödik közgyűlésre meghívotnak. A tanácskozás tárgyai: 1. Az igazgatóság jelentése a társaság 1912. évi üzleteiről, az igazgatóság számadása az 1912. üzletévről és indítványa az évi nyereség megállapítása és hova fordítása iránt, a felügyelő-bizottság jelentése. 2. A felmentés megadása az igazgatóság és a felügyelő-bizottság részére. 3. Választás az igazgatóságba.

4. A felügyelő-bizottság választása és tiszteletdíjának megállapítása.

A MAGYAR JELZÁLOGHITELBANK 1912. évi zárószámadata 9.211,982 K nyers hasznot mutat ki, az előző évi 9.000,689 K-val szemben. Az intézet tehát a rendkívül súlyos pénzügyi viszonyok dacára, amelyek első sorban a jelzálogüzlet erőteljesebb fejlesztését gátolták meg, a múlt üzletévben az előző esztendeinél kedvezőbb bruttó eredményt tudott elérni. A bevételek közül a kamathozam 4.755,238 (1911-ben 4.690,075) K, a — Bevétel: Nyereségáthozatal 867,069, Jutalékok és nyereségek 3.553,487, Kamatok 4.755,238, Házbér 36,188, Bruttó jövedelem 9.211,983, — Kiadás: Igazg. és kezelési költségek 1.509,853, Felügyelő-bizottság 26,272, Nyugdíjalap 24,483, Adók és illetékek 985,953, Leírás 13,648, Tiszta nyereség 6.651,772. — Az igazgatóság a március 13-án tartott közgyűlésnek azt javasolta, hogy — mint a múlt évben — részvényenként 27 frank = 10·8% osztalékot (aranyban) fizessenek, a nyugdíjalapot, mint tavaly, 100,000 K-val dotálják, a tisztviselők és szolgák különjutalmazására 125.000 K-t fordítsanak, 904,302 (tavaly 867,069) K-t pedig új számlára vigyenek át.

A MAGYAR ÁLTALÁNOS TAKARÉKPÉNZTÁR RÉSZVÉNYTÁRSASÁG báró Madarassy-Beck Miksa elnöklésével kedden tartotta meg XXXI-ik rendes közgyűlését. A felügyelő-bizottság jelentésének felolvasása után a közgyűlés elhatározta, hogy a kimutatott 3.232,515 K 49 fill. tiszta nyereségből az alapszabályszerű jutalékok levonása után a tartalékalapba 350,000 K utaltassék, az intézeti házak értékéből 50,000 K irattassék le, a nyugdíjpénztár 30,000 K-val javadalmaztassék, a részvénytársaság 1913 március 6.tól kezdve 37 K-val = 7·4 százalék (mint tavaly) és a még forgalomban levő 1000 darab alapítói részjegy szelvénye 31 K-val váltassék be, míg a fennmaradó 157,133 K 74 fill. új számlára vezettessék elő. A közgyűlés a tiszta nyereség felosztása iránti javaslatokat elfogadta.

A NAGYSURÁNYI CUKORGYÁR

úgy mint minden évben, úgy az idén is fog

HUSVÉTI CUKROT

(süveg-, kocka- és pílécukrot) gyártani a nagysurányi kerületi főrabbi szigorú felügyelete alatt. Megrendelések a

Nagysurányi Cukorgyár és Finomító RT

központi irodájához,

BUDAPEST, V., NÁDOR-UTCA 3

vagy a vállalat ügynökségéhez intézendők.

Templomi hímzések

készít művészies kivitelben olcsó árak mellett, tervekkel és rajzokkal díjmentesen szolgál

HERZ EMMA BUDAPEST

Első magyar aranyhímző telepe
IV., KOSSUTH LAJOS-UTCA 6 SZ.

Ő cs. és kir. Fensége Augusztia Főhercegnő udvari szállítója, Ő cs. és kir. Fensége József Főherceg kamarai szállítója. Arany érdemkereszt és Román királyi jubileum érem tulajdonosa, Grand Prix nagy aranyérme és keresztje stb. stb.

Schlesinger Jos.

Budapest, VII., Király-utca 1.

Mindennemű templomi aranyhímzések készítése, parochesz. Tóra-ruha, Almémor-takaró, Chuppa stb. Izléses, művészies kiállítás. Jutányos árak. Rajzok, minták s részletes ajánlatok ingyen és bérmentve.

Nagy raktár az összes zsidó rituális tárgyakból, templomi és házi használatra. Szefer tóra, klédés, tóradszek, kina- és valódi ezüstből. Selyem talisz, imakönyvek stb.

Az összes zsidó irodalmi művek nagy raktára. A Magyar Zsidó Könyvtár (szerkeszti: dr. Patai József) kiadóhivatala. Zsidó ifjúsági és kultúregyesületi könyvtárak berendezése.

KOLLARIT-

BÖRLEMEZ KAUCSUK COMPOSITIOVAL BEVONT SZAGTALAN FEDÉLLEMEZ

A jelenkor legjobb fedéllemeze!
VÉGTELENÜL TARTÓS!

Gyártja:
Kollár és Társa Budapest, V., Pozsonyi-út 2/c. sz.
Törzsgyár: Kohn és Fried.

FRIEDMAN

NŐI KALAPGYÁR

VI., KIRÁLY-U. 8. SZ., IV., PÁRISI-U. 4. SZ.

NŐI KALAPFORMA-, DÍSZTOLL- ÉS VIRÁG-
KÜLÖNLEGESSÉGEK

Háziasszonyoknak

leginkább szükséges „TITANIA” mosógép,
mángorló, mosogató-szekrény vagy jégszek-
rény. *** Háztartási árjegyzéket kérjen

Takács Oszkártól

Budapest, VI., Nagymező-utca 49

Neumayer Fülöp

Budapest, V. Ker., Deák Ferenc-tér
1. szám (Erzsébet-tér sarok).

Telefonszám: 11 — 21.

Perzsa- és Smyrna-szőnyegek. Hazai gyárt-
mányú Moquett-plüssök, bútorszövetek, ág és
asztalterítők, függönyök és szőnyegek, továbbá
kárpos- és kocsigyártókellékek gyári raktára.

Kívánatra mintát bérmentve küldök.

Mély sajnálattal jelentjük, hogy
méltóságos

br. hatvani Hatvany-Deutsch Sándor
úr, főrendiházi tag,

a hitközség választmányának buzgó tagja, elhunyt.
A boldogultnak hült tetemei folyó hó 21-én dél-
után 1/23 órakor, a gyásházából (V., Nádor-utca 3),
a Kerepesi-út melletti izr. temetőbe örök nyugalomra
kísértettek.

Budapest, 1913 február 20-án.

A pesti izr. hitközség előljárósága.

Áldás emlékére!

Deutsch Ignác és Fia cég mélyszéges fájdalom-
mal jelenti, hogy szeretett és tisztelt főnöke

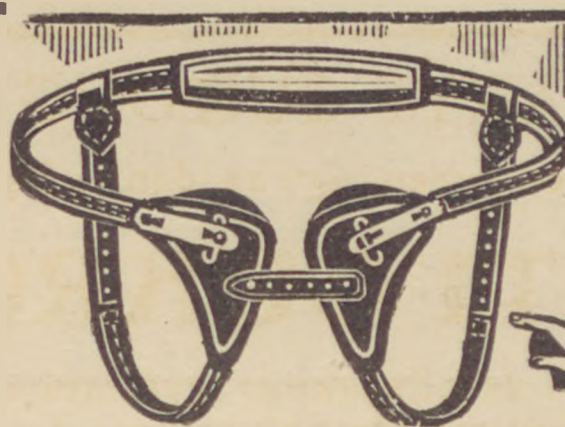
br. hatvani Hatvany-Deutsch Sándor
úr, a főrendiház tagja, a Ferenc József rend
nagykeresztése stb. stb.

február 18-án, életének 61-ik évében elhunyt.

Nekünk adatott meg a szerencse, hogy őt, az ő
nagy elméjét, az ő fenkölt jellemét, az ő nagy szívét
egészen magunkénak mondhattuk. Vigasztalhatatlan
a mi gyászunk. Pótolhatatlan a mi veszteségünk.

Budapest, 1913 február 20-án.

Áldás és béke hamvaira!

Csász. és kir. szabadalmazott Keleti-féle
sérvkötők pneumatikus gummi-polottá-
val a legökényesebbek.

Haskötők hölgyek és urak részére minden
altesti betegség és lógó has ellen

Gummi görcsérharisnyák.

Múlábakat és műkezeket amputáltak
részére.

Testegyenestő, járó- és támgépeket.
Mű- és támasztó fűzőket.

Egyenestartókat ferdén nőttek részére ké-
szít a technika legmo-
dernebb elvei szerint, a legjutányosabb gyári
árak mellett.

Az összes betegápolási és egész-
ségügyi cikkek nagy raktára.

Kérje ingyen és bérmentve 3000-nél több
ábrával ellátott legújabb képes árjegyzékemet.

Alapított
1878. évben

KELETI J.

orvossebészeti műszer- és kötszergyáros.

Telefonszám Főraktár: Budapest, IV., Koronaherceg-u. 17
13—76. Gyár: Budapest, IV., Koronaherceg-utca 14

NEWYORKI GERMANIA
ÉLETBIZTOSÍTÓ TÁRS.
BUDAPEST, VIII., JÓZSEF-KÖRÚT 9

Olcsó díjak. Háborúkockázat díjmentes. Kötvények 1 év után megtámadhatatlanok. Osztalék évenként felvehető. A biztosítás második évétől kezdődőleg évenként csökkenő díjfizetés. Díjtáblázatot és felvilágosítást ad azonnal a Vezérképviselőség. **HELYI KÉPVISELŐKET KERESÜNK.**

BOROS ÉS KOHN

sírkőraktára, Budapest, VI., Váci-körút 7

Egyszerű és diszes kivitelű,
valamint nagyobb szabású
SIREMLÉKEK nagy
választékban jutányos áron.

Vidéki megrendeléseket felelősséggel szállítunk

Nyers lúdzsírt

bőrt és hájat, legolcsóbban,
megbízhatóan rendeljen az
1890 óta fennálló

Stein Bernát

baromfi kereskedő cégnél,
Budapest, IX., Ráday-utca
9. szám. Telefon József 4—74

"MINIMAX"

az összes kultúrállamokban szabadalmazott és bevezetett kézi tűzoltókészülék, mely a veszély pillanatában kéznél áll és bármely laikus vagy gyermek által könnyen kezelhető. Eddig több mint 30,000 esetben kitűnő szolgálatot tett ☞ Telefon 37-31. ☞ Felvilágosítással szolgál a

Magyar Minimax Részvénytársaság Budapesten

Gyár és iroda: VI., Rózsa-utca 85. szám

PERL MIKSA

DIVATNAGYÁRUHÁZA
Budapest, VII., Thököly-út 9

Telefon 86-32

Alapított 1885

DÜS VÁLASZTÉK

a legújabb angol, francia urí, női divat,
fehérmű és kézimunka-különlegességekben.

KITÜNTETVE MŰVÉSZIES KIVITELŰ
KÉZIMUNKÁÉRT ÉS FEHÉRNEMŰÉRT

LOHR MÁRIA-KRONFUSZ

A főváros első és legrégibb csipketisztító,
vegytisztító és kelmefestő gyári intézete.

Alapítva 1867.

Telefon: József 2—37.

GYÁR ÉS FŐÜZLET: Bpest, VIII., Baross-u. 85.

FIÓKOK: II., Fő-utca 27. — IV., Eskü-út 6.,

Kecskeméti-utca 14. — VI., Andrássy-út 16.,

Teréz-körút 39. — V., Harmincad-utca 4. —

VIII. József-körút 2.

SPITZ LAJOS

egyenruha- és polgári szabó

BUDAPEST, WESSELÉNYI-
UTCA 1. (TEMPLOM-BAZÁR).

Angol lovaglő bricseszek bármely színben és minőségben, elegáns kivitelben darabonként 30 koronáért készíttetnek.

ELEGÁNS ANGOL FÉRFI-ÖLTÖNYÖK 60 K.-TÓL. VIDÉKRE MIN-TAKAT BÉRMENTVE KÜLDÖK.

Az „Erzsébet” Gőzmalom Társaság Budapest, mely a „PANNONIA” gőzmalom átvétele óta a husvéti lisztek gyártását folytatja, ajánlja a husvétkor használatos lisztfajtákat **megfelelően** a budapesti gőzmalmok eredeti lisztszámainak, melyek az itteni rabbinátus és különösen főtisztelendő dr. Adler Illés és Feldmann M. rabbi urak **szigorúan rituális** felügyelete alatt készíttetnek. Az elszállítás az itteni rabbinátus és ennek kiküldött maschgichimjai állandó felügyelete alatt történik. Szíves megrendelések a legolcsóbb napi árak mellett fogantatnak. **Cím: „Erzsébet” Gőzmalom Társaság, Budapesten**

MODERN
LEVÉL-
PAPÍR
UJDONSÁ-
GOK.
PAPÍR-
ÁRUK

Pauker Mór
PAPÍRÁRUHÁZA

BUDAPEST
FOUZZLET.V.
VÁCI KÖRÚT 60
TEL.: 47-37
FIÓKÜZLET:
VÁCI KÖRÚT 23
TEL.: 86-73
M.K. POSTATAKA
REKPEZTÁRI
SZÁMLA 1942

HOLZER

CS. ÉS KIR. UDV. ÉS KAMARAI SZÁLLÍTÓ DIVATHÁZA BUDAPEST, IV., KOSSUTH LAJOS-UTCA 9. SZÁM.

Toilettek, kosztümök, paletók, blúzok, pongyolák, kesztyűk, harisnyák, ernyők, reticülök, női fehérneműek egyszerű és elegáns kivitelben.

a valódi
KAUCSUK-CIPŐSAROK
DOBOZA,
MINŐSÉGE
egyaránt **ARANY**

MARX ÉS MÉREI

tudományos műszerek gyára. • Fizikai, kémiai, természetrajzi műszerek. • Röntgen-készülékek. • Tudományos műszerek.

Budapest, VI., Bulcsu-utca 7. szám. Telefon 21-06

Figyelem! Erős új éttermei

Pilseni és Müncheni Sör-sarnoka, elegánsan, fényesen berendezve, VI., Nagymező-utca 9. sz. alatt az Európa Nagyszálloda épületében (Szerecsen-utca sarkán, az Andrássy-út közvetlen közelében). Estélyek, eljegyzések, lakodalmak részére a t. megbízóknak pompás nagy fényes priváattermek állanak rendelkezésre.

Kitűnő ízletes ételek. Polgári árak. Előzékeny kiszolgálás.

Tokaji Bortermelők Társasága Rt. Tokaj

Elnök: Windisch-Graetz Lajos herceg. Gyógyaszu, szomorodni és asztali borai felülmúlhatatlanok. • Kaphatók mindenütt. • Árjegyzéket kívánatra ingyen küld. • Központi iroda: Budapest, VI., Teréz-körút 25. sz.

RENAULT ÉS OPEL

AUTOMOBILOK

A MODERN TECHNIKA LEGTÖKÉ-
LETESEBB VIVMÁNYAI.

VEZÉRKÉPVISELET:

HAZAI AUTOMOBIL R.-TARS.
BUDAPEST, V., BÁLVÁNY-U. 12.

**ÜVEG-
GYÁRI RAKTÁR
ZUCKER HENRIK**
BUDAPEST, VI. Akácfa u. 32-34

Állandó nagy raktár
finom kristályüveg
asztalkészletekben.
Porcellán étkező-
készletek, majolika
és chinaezüst dísz-
tárgyak, minden-
nemű háztartási és
világítási cikkekben.

Rácskapukat,
rácskerítése-
ket, ajtókat,
vasablakokat
a legszebb ki-
vitelben szállít

ABELES EMIL

Budapest, V., Váci-út 14.,
a nyugati pályaudvarral szemben

Elegáns **בית** vendéglő a nyáron át
kerthelyiséggel.

Újonnan berendezve. — Ízletes, jó ételek. — Kitzűnő
italok. — Lakodalmak és ünnepek alkalmával
különbejártatú díszes szalon. :: ::

NEIGER J. Budapest, VI., Teréz-körút 4.

E
F
C
0

Porosz
kőszén-
tégla a

legjobb fűtőanyag

Pongrácz és
Pongrácz
VII., Erzsébet-
körút 50.

Telefonszám
177-41
és 158-03.

E
F
C
0

KOVALD FEST, TISZTÍT.

Gyár és főüzlet: Budapest, VII. Ker.,
Szövetség-utca 35-37. szám.

Gyűjtőtelepek a székesfőváros minden
részében. Képviseletek a vidék legtöbb
városában.

Legjobb, legtartósabb s így leggazdaságosabb a

Metzeler auto-pneu

METZELER & Co. R. T. MÜNCHEN

Magyarországi vezérkép-
viselő és állandó raktár

KÁLLAI GY. és TSA

cégnél, Budapest, VI. Ker., Mozsár-utca 12. sz.
— Ugyanott megrendelhető a legjobb auto-olaj. —